

T.C.<
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

İŞLETME ANABİLİM DALI

BİREYLERİN FİNANSAL SAĞLIK SKORLARININ BELİRLENMESİ:
GÜMÜŞHANE İLİ PİLOT UYGULAMASI

YÜKSEK LİSANS

Emre BENLİ

ARALIK-2021
GÜMÜŞHANE

**T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

İŞLETME ANABİLİM DALI

**BİREYLERİN FİNANSAL SAĞLIK SKORLARININ BELİRLENMESİ:
GÜMÜŞHANE İLİ PİLOT UYGULAMASI**

**DETERMINING THE FINANCIAL HEALTH SCORES OF INDIVIDUALS: A
PILOT APPLICATION IN GÜMÜŞHANE PROVINCE**

YÜKSEK LİSANS

Emre BENLİ

**ARALIK-2021
GÜMÜŞHANE**

**T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

İŞLETME ANABİLİM DALI

**BİREYLERİN FİNANSAL SAĞLIK SKORLARININ BELİRLENMESİ:
GÜMÜŞHANE İLİ PİLOT UYGULAMASI**

**DETERMINING THE FINANCIAL HEALTH SCORES OF INDIVIDUALS: A
PILOT APPLICATION IN GÜMÜŞHANE PROVINCE**

YÜKSEK LİSANS

Emre BENLİ

Danışman: Doç. Dr. Alper Veli ÇAM

**ARALIK-2021
GÜMÜŞHANE**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Yüksek Lisans tezi olarak hazırlamış olduğum “**Bireylerin Finansal Sağlık Skorlarının Belirlenmesi: Gümüşhane İli Pilot Uygulaması**” isimli bu çalışmanın, tamamen kendi çalışmam olduğunu, her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve alıntı yaptığım tüm çalışmaların kaynakçada yer aldığını taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Gümüşhane Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

21/12/2021

.....
Emre BENLİ

TEŞEKKÜR

Hazırlamış olduğum "Bireylerin Finansal Sağlık Skorlarının Belirlenmesi: Gümüşhane İli Pilot Uygulaması" adlı tez çalışmamın yürütülmesinde ve oluşumunda yardımlarını, desteğini, alakasını, sabrını ve kıymetli zamanını esirgemeyen danışman hocam Sayın Doç. Dr. Alper Veli ÇAM' a teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Her ihtiyaç duyduğumda yanımda olan, hayatımın her alanın da desteklerini esirgemeyen değerli eşim Emine Meltem BENLİ ve Kızım İpek BENLİ' ye çok teşekkür ederim.

Emre BENLİ
Gümüşhane 2021

ÖZET

Finans kavramı kelime anlamı olarak para, para türevleri, mali işler gibi anlamlara gelmektedir. Fakat pratikte şirketlerin kişilerin fonları şartları uygun hale getirerek sağlanması ve verimli bir şekilde değerlendirilmesiyle alakalı faaliyetlerdir. Günlük hayatta finansın tanımından çok onu nasıl konumlandığımız ve hayatımızdaki asıl önemli noktası finansal karar alma şeklimizdir.

Finansal karar almayı kişilerin veya şirketlerin ihtiyaçlarını karşılamak yatırımlarını değerlendirmek amacıyla en uygun şekilde finansal faaliyette bulunmak anlamında kullanabiliriz. Bireylerin gündelik yaşamlarını sürdürmek için bile belirli seviyede finans eğitime ihtiyaç duymaya başlamışlardır. Bu ihtiyaçlar ile beraber finansal farkındalık, finansal okuryazarlık ve finansal sağlık gibi kavramlar ortaya çıkmıştır.

Finansal sağlık kavramı günümüzde ortaya çıkmış güncel bir kavramdır. Fakat yapılan çalışmalar özellikle yükselen tüketim harcamaları sonucunda bireylerin finansal sağlıklarını iyi tutmak için çaba gösterdiklerini ortaya koymaktadır. Bu noktadan hareketle çalışmanın amacı; bireylerin finansal sağlık skorlarını tespit ederek finansal durumları hakkında güncel bilgilere ulaşabilmeleridir. Çalışmada, Gümüşhane Üniversitesi Muhasebe-Finanman Anabilim Dalı öğretim elamanları tarafından geliştirilen Finansal Sağlık Endeksi Modeli (FSEM) kullanılmıştır. Çalışma kapsamına, Gümüşhane Üniversitesi çalışanları dahil edilmiştir. Modelde kullanılan veriler OECD/İNFE Finansal Okuryazarlık Ölçeği ile toplanmıştır. Yapılan çalışma sonucunda Gümüşhane Üniversitesinde çalışan bireylerin finansal sağlık skorları ortalaması 64,1432 olarak tespit edilmiştir. Bulunan bu puan ortalama skoru üstünde yüksek puan aralığındadır. Üniversite personelinin büyük çoğunluğunun eğitim seviyelerinin ve gelir durumlarının yüksek olması sebebiyle finansal açıdan sağlıklı durumdadır diyebilmekteyiz.

Anahtar Kelimeler: Finansal farkındalık, Finansal karar alma, Finansal okuryazarlık, Finansal sağlık, FSEM

SUMMARY

The concept of finance literally means money, money derivatives, financial affairs. However, in practice, companies are activities related to the provision and effective use of people's funds under appropriate conditions. Rather than the definition of finance in daily life, how we position it and the main point in our lives is the way we make financial decisions.

We can use financial decision making to meet the needs of individuals or companies and to carry out financial activities in the most appropriate way in order to evaluate their investments. Individuals have begun to need a certain level of financial education even to maintain their daily lives. With these needs, concepts such as financial awareness, financial literacy and financial health have emerged.

The concept of financial health is a current concept that has emerged today. However, studies show that individuals strive to keep their financial health well, especially as a result of rising consumption expenditures. From this point of view, the aim of the study is; It is the ability of individuals to reach up-to-date information about their financial status by determining their financial health scores. In the study, Financial Health Index Model (FHIM) developed by the members of Gümüşhane University Accounting-Finance Department was used. Gümüşhane University employees were included in the scope of the study. The data used in the model were collected with the OECD/INFE Financial Literacy Scale. As a result of the study, the average financial health scores of individuals working at Gümüşhane University were determined as 64,1432. This score found is in the high score range above the average score. We can say that the majority of university personnel are in a healthy financial situation due to their high education levels and income.

Keywords: Financial awareness, Financial decision, Financial literacy, Financial health, FHIM

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	III
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI.....	IV
TEŞEKKÜR.....	V
ÖZET	VI
SUMMARY	VII
İÇİNDEKİLER	VIII
TABLolar DİZİNİ	X
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	XI
EKLER DİZİNİ.....	XII
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	XIII
1. FİNANSAL TABANA YAYILMA ve FİNANSAL OKURYAZARLIK	1
1.1. Finansal Karar Alma ve Finansal Farkındalık	1
1.2. Finansal Tabana Yayılma.....	3
1.3. Finansal Okuryazarlık	4
1.4. Finansal Okuryazarlığın Bileşenleri.....	8
1.4.1. Finansal Bilgi.....	8
1.4.2. Finansal Davranış	11
1.4.3. Finansal Tutum	11
1.4.4. Finansal Erişim	12
1.4.5. Finansal Eğitim.....	13
1.5. Finansal Okuryazarlığın Önemi	13
1.6. Türkiye’de Finansal Okuryazarlık	18
1.7. Finansal Okuryazarlığın Özellikleri.....	18
1.8. Finansal Okuryazarlığın Geliştirilmesi	20
2. DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE FİNANSAL TABANA YAYILMA ÇALIŞMALARI.....	21
2.1. AB Ülkelerindeki Çalışmalar	21
2.2. Diğer Ülkelerdeki Çalışmalar	24
2.2.1. Kurumlar Tarafından Yapılan Çalışmalar	24
2.3. Türkiye’de Finansal Tabana Yayılma Çalışmaları	34
2.3.1. Finansal Okur Yazarlık Başbakanlık Genelgesi	34
2.3.2. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankasının Çalışmaları	34

2.3.3. Milli Eğitim Bakanlığı Çalışmaları	35
2.3.4. Türkiye Bankalar Birliğinin Yapmış Olduğu Çalışmalar	36
2.3.5. SPK Tarafından Yapılan Çalışmalar	37
2.3.6. Türkiye Ekonomi Bankası Çalışmaları.....	38
2.3.7. Diğer Çalışmalar	39
2.3.7.1. Paramı Yönetebiliyorum.....	39
2.3.7.2. Foder	40
2.3.7.3. Finansal Sağlık Skoru Endeksi	40
3. BİREYLERİN FİNANSAL SAĞLIK SKORLARININ BELİRLENMESİ.....	42
3.1. Çalışmanın Amacı, Önemi ve Kısıtlılıkları.....	42
3.2. Yöntem.....	42
3.2.1. Gelir Durumu Değişkenleri	44
3.2.2. Bütçe Uygulama Değişkenleri.....	44
3.2.3. Finansal Bilgi Düzeyi	45
3.2.4. Finansal Davranış Düzeyi.....	45
3.2.5. Finansal Tutum Düzeyi	46
3.2.6. Finansal Erişim Düzeyi	46
3.2.7. Tasarruf Düzeyi	46
3.2.8. Borç Düzeyi.....	47
3.3. Literatür özeti.....	47
3.4. Bulgular ve Analiz	51
3.4.1. Demografik Bulgular	51
3.4.2. Tanımsal İstatistik Bulguları	53
3.4.3. Finansal Sağlık Endeksi Hesaplamaları	55
4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	58
KAYNAKÇA.....	60
EKLER.....	64
ÖZGEÇMİŞ	74

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Türkiye Ekonomi Bankası çalışmaları.....	38
Tablo 2. Gelir durumu değişken ve puanlama tablosu.....	44
Tablo 3. Finansal bilgi alt değişken ve puanlama tablosu	45
Tablo 4. Finansal davranış alt değişken ve puanlama tablosu	45
Tablo 5. Finansal tutum alt değişken ve puanlama tablosu	46
Tablo 6. Tasarruf düzeyi alt değişken ve puanlama tablosu	46
Tablo 7. Borç düzeyi alt değişken ve puanlama tablosu.....	47
Tablo 8. Belirlenen endeks ana değişkenlere ait en düşük ve en yüksek puanlar.....	47
Tablo 9. Bireylerin cinsiyet ve medeni durumu.....	51
Tablo 10. Bireylerin mezuniyet bilgileri.....	52
Tablo 11. Bireylerin yaş aralıkları	52
Tablo 12. Bireylerin meslek dağılımı.....	52
Tablo 13. Bireylerin kişisel geliri.....	53
Tablo 14. Bireylerin tasarruf saplama yöntemleri.....	53
Tablo 15. Bireylerin asgari geçim giderleri	54
Tablo 16. Bireylerin para ihtiyaçlarını karşılama davranışları.....	54
Tablo 17. Finansal hedef durumu.....	55
Tablo 18. Finansal araçlar	55
Tablo 19. Katsayı dağılımları.....	56
Tablo 20. Finansal sağlık endeksi model sonuçları	56
Tablo 21. Finansal sağlık endeksi aralık tablosu	57

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Finansal sağlık skoru endeks oluşturma süreci.....	43
---	----

EKLER DİZİNİ

Ek 1. Anket Formu.....	64
------------------------	----

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AÇSHB	: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BİST	: Borsa İstanbul
CGAP	: Consultative Group to Assist the Poor
CMF	: Finansal Piyasalar Komitesi
CYFI	: Finansal Erişim ve Çocuklar ve Gençler i.in Finansal Eğitim
DG	: Directorate - General Health and Consumer Protection
DG	: Directorate - General Internal Market and Services
EDFE	: European Database for Financial Education
EGDE	: Expert Group on Financial Education
F	: Frekans
FSEM	: Finansal Sağlık Endeks Modeli
GFLEC	: Global Financial Literacy Excellence Center
HM	: Hazine Müsteşarlığı
IBRD	: Uluslararası Yeniden Yapılandırma ve Kalkınma Bankası
ICSID	: Uluslararası Yatırım Anlaşmazlıklarının Çözüm Merkezi
IDA	: Uluslararası Kalkınma Derneği
IFC	: Uluslararası Finans Kurumu
IGFE	: International Gateway for Financial Education
INDE	: International Network on Financial Education
IOSCO	: Uluslararası Menkul Kıymetler Komisyonları Örgütü
IPPC	: Sigorta ve Özel Emeklilik Komitesi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MIGA	: Çok Taraflı Yatırım Garanti Ajansı
PACFC	: The President's Advisory Council on Financial Capability
PISA	: Programme for International Student Assessment
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TCKB	: Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası

TMSF	: Tasarruf Mevduatı ve Sigorta Fonu
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TSPB	: Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği
UNGCEF	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Fonu
Y	: Yüzde
β	: Kat Sayı

1. FİNANSAL TABANA YAYILMA VE FİNANSAL OKURYAZARLIK

1.1. Finansal Karar Alma ve Finansal Farkındalık

Son yıllarda tanınmaya başlayan yeni bir kavram olmasına rağmen, pek çok araştırmaya konu olan finansal farkındalık, bir süreci ifade etmektedir. Finansal ürünler hakkında bilgi sahibi olmak ve bu doğrultuda hareket etmek, aniden gelişen risklerle baş edebilme ya da fırsatları kazanca dönüştürebilme yeteneği, finansal farkındalık sahibi olduğunu göstermektedir. Literatürde, finansal farkındalığa sahip olmak, finansal okuryazar olmak şeklinde de tanımlanmaktadır. Bu sebeple her iki kavram da bu çalışmada kullanılacaktır. Finansal okuryazarlığın önemini en fazla vurgulayan ve bu yöndeki çalışmalara start veren OECD'ye göre finansal okuryazarlık; tüketici/yatırımcıların finansal kavramlar ve ürünleri anlama yeteneği geliştireceği, özgüveni sayesinde finansal risk ve fırsatları algılayarak akıllı tercihler yapacağı, nereden yardım alması gerektiğini bileceği ve refahını arttırmak için yapacağı diğer tüm faaliyetlerin birleşimidir (Yılmaz, 2011: 9).

Vitt ve arkadaşları finansal okuryazarlığı, bireyin kendi refahını sağlayacak materyaller eşliğinde finansal koşullarını okuyabilmesi, analiz etmesi ve yönetebilmesi olarak tanımlamıştır. Finansal okuryazarlığın bir yetenek olduğunu vurgulayan yazarlar bu kabiliyetin içeriğini, ekonomik hayatta can sıkıcı olaylara karşın finansal seçenekleri belirlemek, parasal ve finansal konuları kavramak, gelecek planı yapmak yani yaşamdaki tüm finansal olaylar hakkında akıllıca kararlar verebilmek, diyerek doldurmuştur. Amerika'da okul öncesi çocuklardan başlayarak tüm gençleri, ömür boyu sağlıklı finansal karar vericiler olarak yetiştirmeyi hedefleyen Jumpstart isimli organizasyon ise finansal okuryazarlığı, bireyin hayatı süresince finansal güvenliği için, finansal kaynaklarını etkili bir biçimde kullanabilme ve bunu yakalayabilecek bilgiyi elde edebilme yeteneği olarak tanımlamıştır (Temizel, 2010: 5). Lusardi, finansal okuryazarlığı finansal kavramların içeriği ve yapısına göre, temel ve gelişmiş olmak üzere ikiye ayırmıştır. Temel finansal okuryazarlık, faiz oranları hakkında yorum yapabilmek, enflasyonun yaratacağı etkileri algılayabilmek, risk kavramını anlamak ve türlerini ayırt etmek olarak tanımlanmıştır. Gelişmiş finansal okuryazarlık ise, hisse senedi piyasası, fonlar, bono fiyatları ve faiz oranlarını hesaplama gibi daha komplike kavramları anlayabilmek olarak ifade edilmiştir (Lusardi, 2008: 4).

Literatürde yukarıdaki tanımlara benzer daha nice açıklamalar bulunmaktadır. Ancak her birinin ortak özelliği her araştırmacının finansal okuryazarlığı, bireysel refahı arttırmaya odaklı bir yetenek olarak tanımlamasıdır. Dolayısıyla finansal okuryazar olabilmek için birtakım önkoşullar gereklidir. Bu konuda 2008'de Amerikan Başkan Bush'a rapor hazırlayan Danışma Konseyi, kapsamlı bir finansal okuryazarlık programını tamamlayan her bireyin aşağıdaki becerileri ve kavramları anlaması gerektiğini ileri sürmektedir;

Sermaye piyasası sistemi ve finansal kurumlarla ilgili farkındalık,

- Nakit akım yönetimini bilmek ve bunun sürekliliğini sağlamak,
- Kaynaklar ve öncelikler göz önünde bulundurularak bütçe yapabilmek,
- Acil durumlara karşı fon oluşturabilmek,
- Uygun krediyi seçmek, değerlendirmek, kredi yönetimi gibi kredi tahsis sürecinin temellerini bilmek ve iyi kredi notunu muhafaza edebilmek,
- Konut sahibi olmak ya da kiralama sürecini yürütebilmek,
- Birtakım finansal riskleri önceden sezmek, tanımak ve tanımlamak,
- Hırsızlık veya finansal sahtekârlıklardan korunabilmek,
- Temel yatırım araçlarını, risk ve getirilerle ilişkilendirerek doğru zamanda doğru yatırımı yapabilmek,
- Çalışanlara sağlanan vergi indirimlerinden faydalanmak ve tasarruf hesaplarını değerlendirmek,
- Bireysel emeklilik hesabı açtırmak veya emekliliği planlamak,
- Ani gelişebilecek ölüm, sakatlık gibi olaylara ilişkin sigorta vb. koruma planı geliştirebilmek.

Bu yeteneklere sahip olan insanlar birer finansal okuryazar olarak adlandırılabilir. Ancak gelişmekte olan, az gelişmiş yada gelişmiş gelişmiş olan ülke ayrımı yapmaksızın, insanların bu bilince sahip olmadığı da araştırmalarla desteklenen bir gerçektir. Zaten çoğu ekonomik krizin altyapısını finansal okuryazar olamamak oluşturmaktadır. Yine aynı komitenin sunduğu raporda altı çizilen unsurlardan biri de 2008 Mortgage Krizi'nin ortaya çıkardığı, insanların finansal riskler ve getiriler hakkında hiçbir şey bilmediğidir. Öyle ki düşük faiz oranlarına aldanıp mortgage kredilerine yüklenen Amerikalıların büyük çoğunluğu, faizler artınca ödeyecekleri borcun da artacağını farkında bile değildir. Finansal okuryazarlık, finansal konulara dair belli bir bilgi birikimi ve finansal davranışlar arasında sıkı bir ilişki bulunduğunu belirtmektedir. Eğitimli, önemli ölçüde ekonomi bilgisine sahip kişilerden daha rasyonel

kararlar alması, geleceğini riske atmayacak davranışlar içine girmesi beklenir. Lusardi ve Mitchell'in yaptığı çalışmada, finansal okuryazarlıkla okulda alınan eğitim arasında yüksek bir korelasyon olduğu sonucuna varılmıştır. Lise, üniversite ya da lisansüstü eğitimlerini ekonomi üzerine alanların, yaşamlarının ileri dönemlerine bu bilgilerini daha kolay bir biçimde aktardıkları görülmüştür. Öğrenciyken sahip olunan bilgiler ileri yıllarda etkisini finansal davranışlarda da göstermektedir. Çünkü finansal okuryazarlık, erken yaşlarda tasarruf, yatırım gibi konularda finansal kararlar alarak, bir nevi yaparak öğrenme yöntemiyle elde edilebilir. Böylece, finansal okuryazarlığın finansal davranışlar üzerindeki etkisinin nasıl olacağı değerlendirilir. Ancak bazı araştırmacılar bu düşünceye muhalefet etmektedir. Finansal eğitimin finansal okuryazarlığa faydası olsa da, bunun davranışları nasıl etkileyeceğinin ölçülemeyeceği savunulmaktadır. Yani finansal okuryazar olan ve konuyla ilgili yüksek bilgi birikimine sahip kişilerin, bu meziyetlerini aynı oranda davranışlarına yansıtma garantisi olmadığı savunulmaktadır. Finansal eğitimin önemi küçümsenmeyecek kadar fazla olsa da eleştirilerin haklılık payının olduğu gerçeği de belirtilmelidir. OECD'nin yapmış olduğu çalışmalarda, geçmiş yıllardaki krizlere maruz kalan politikacılar ve analistler krizlerin sebebi olarak likidite, ödemeler ya da baskı problemlerinden bahsetmiştir. Ancak doğrudan olmasa da bilinçsiz tüketici/yatırımcıların tercihleri finansal krizleri tetiklemekte ve en ağır darbeyi de yine onlar almaktadır. Zaten finansal eğitim finansal davranışlara direkt etki edebilseydi bazı krizlerin ana merkezi Amerika olmazdı. Ayrıca yine araştırmalar gösteriyor ki insanların büyük çoğunluğunun finansal beceri, bilgi birikimleri ve farkındalıkları abartılmıştır ve hiç kimse bunun farkında bile değildir.

1.2. Finansal Tabana Yayılma

Günümüzde fenomen hale gelen finansal tabana yayılma kavramı hem dar hem de geniş kapsamda olmak üzere pek çok kişi ve kurum tarafından tarif edilmiştir. Literatürde finansal tabana yayılma veya diğer bilinen adıyla finansal kapsayıcılık, bir toplumda yaşayan bireylerin sosyal dışlanmışlığının büyük meselesi bağlamında tanımlanmaktadır. (Çam, 2016: 99). Finansal ürünler ve hizmetlerin belirlenmiş olmasıyla derinlemesine bir yaklaşım izleyen Dünya Bankası'na göre finansal tabana yayılma; bireylerin ve işletmelerin ihtiyaçlarını karşılayan uygun fiyatlı ve kullanışlı finansal ürünlere ve hizmetlere (işlemler, ödemeler, tasarruflar, krediler ve sigorta) erişimin güvenli ve sürdürülebilir yolla ulaştırılması anlamına gelmektedir.

1.3. Finansal Okuryazarlık

Son yıllarda daha çok karşılaştığımız finansal okuryazarlık, genel olarak bir kişinin finansal bilgilere temel düzeyde hakim olmasını ve bu bilgileri finansal karar verme aşamasında doğru ve etkin bir şekilde kullanabilmesini ifade etmektedir. Finansal okuryazarlık ile ilgili birçok çalışma olmasına ve bu kavram literatürde yaygın olarak kullanılmasına rağmen evrensel olarak kabul edilmiş bir tanım bulunmamaktadır. Akademik araştırma ve konuyla ilgili önemli faaliyetler yürüten kurumların tanımında yer alan finansal bilgi genellikle şu şekildedir:

Finansal okuryazarlık hakkında literatürde en çok kullanılan ve kabul gören tanımlamayı Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü yapmış ve bu kavramı “Toplumu oluşturan şahısların iktisadi olarak hayata iştirakını sağlamak, toplum ve bireyin finansal anlamda yaşam kalitesini yükseltmek ve bireylere muhtelif finansal konularda doğru ve etkili kararlar verebilme becerisi kazandırmak maksadıyla finansal kavramlar ve risklerle ilgili bilinçlenmeleri ve edindikleri bilgiyi gündelik yaşantılarına uygulama becerisi için sahip oldukları motivasyon ve kendilerine duydukları güven” şeklinde ifade etmiştir.

Satoğlu (2014)’na göre finansal okuryazarlık, bireylerin maddi olaylarda tercih edeceği finansal araçlarda ölçülü şekilde ilerleyerek yapacağı yatırımlara doğru yön vermesi için gerekli olan bilgi ve beceri seviyesine sahip olmak şeklinde isimlendirilebilir. (Satoğlu, 2014: 6).

Bu süreçte OECD, finansal okuryazarlığı tanımlayarak, bireylerin bilgi ve davranışsal deneyimlerin artmasıyla zaman içinde oluşturduğu ve edindiği bir kavram olarak ifade etmektedir. Literatürde yaygın olarak bulunan finansal okuryazarlık tanımlarının ortak özelliklerini belirlersek şu tanımla karşılaşırız: “İnsanların finansal güvenliğini ve refahını sağlamak için ihtiyaç duyulan finansal bilgi, beceri ve davranışların tamamı budur.” Remund (2010)) finansal okuryazarlığın çoğu tanımında beş unsur olduğuna dikkat çekmiştir. Bu unsurlar şu şekildedir (Remund, 2010: 276);

- Finansal kavramların farkında olmak,
- İletişim becerilerine sahip olmak,
- Bireysel finansal durumunu yönetme yeteneği,
- Her duruma elverişli kararlar alabilme kabiliyeti,
- Gelecek için finansal durumlar için karar verebilme yeteneği.

Yukarıda yer alan 5 başlığın açıklaması aşağıdaki gibidir;

- Finansal kavramların farkında olmak: Bilgi, finansal tanımlarında çok sıklıkla kullanılan unsurdur. Araştırmacılar, bireylerin finansal anlamda yaşam kalitesini iyileştirmede bilginin son derece önemli olduğunu belirtmektedir.

- Finansal kavramlarla ilgili iletişim yeteneği: Kişilerin finansal konuları anlayabilmeleri adına gerekli bilgi ve beceriyi rehberlik ve eğitim yoluyla öğrenmeleridir.

- Bireysel finansal durumunu yönetme yeteneği: Finansal okuryazarlık kişilerin toplumsal ve sosyal hayatta karşılaştıkları maddi durumlarla ilgili alabildikleri kararlar çerçevesinde oluşturdukları yapıdır.

- Uygun finansal kararlar verme becerisi: Kişilerdeki karar verme yeteneği güncel yaşamda karşılaşılan durumlara kendini uydurabilmesi ve entegre edebilmesi şeklinde gerçekleşir.

- Gelecek için finansal durumlar için karar verebilme yeteneği: Günümüz dünyasında tüm araştırmacılar finansal kararlarda kısa , orta ve uzun vadeli planlar yapabilmek için kişilerin finansal karar verme becerilerini geliştirmesi konusunda ortak hükümdelerdir.

Finansal bilgi, esnek ve çok geniş bir bağlamda ele alınmaktadır. Kişisel finansal yönetim tercihlerinden ülkenin finansal istikrarına kadar tüm süreç finansal okuryazarlık kategorisine giriyor. Finansal okuryazarlık, bir kişinin ne kadar para kazandığını, ne kadar para harcadığını ve bu nedenle ne kadar borcu olduğunu tanımlamasını, açıklamasını ve değerlendirmesini sağlayarak finansal bir yol haritası oluşturur. Dolayısıyla tek bir ülke ekonomisinin ekonomik oluşumuna olumlu katkı sağlamıştır.

Bu alana ilişkin literatür incelendiğinde finansal farkındalığı olan kişilerin finansal okuryazar olarak ifade edildiği görülmektedir. Finansal okuryazarlığı önemseyen ve bu alandaki çalışmalara öncelik veren OECD tarafından yapılan tanımda finansal okuryazarlık; iktisadi hayatta yer alabilmek, toplumsal ve bireysel anlamda finansal refahı iyileştirebilmek maksadıyla, finansal durumlarda doğru ve etkili kararlar verebilmek için bu kavramlara ilişkin bilgiye ve anlayışa sahip olma, bu bilgileri ve kavrayışı uygulayabilme yeteneği, güveni ve motivasyonu olarak tanımlanmaktadır (Satoğlu, 2014: 8). Türkçede “okuryazar” kelimesi bir konuya ilişkin bilgi sahibi olan bireyleri ifade etmektedir. Dolayısıyla, basit ifadesiyle finansal okuryazarlık finans konularında bilgi sahibi olunması anlamına gelmektedir. Finansal alanda bilgi sahibi olmak bu konuda ileri seviyede finans bilgilerine hâkim olmayı gerektirmemektedir. Temel düzeyde finansal bilginin bulunması finansal okuryazarlık için öncelikli şart olarak görülebilmekte, ancak bilginin yanı sıra tutum ve davranışların da bu bilgiler

doğrultusunda olması gerekmektedir (Gökmen, 2012: 18). Küresel boyutta yaygın hale gelen serbest piyasa ekonomisi ile birlikte finansal araçlar karmaşık bir hale gelmiş ve oluşan yeni riskler bireyler açısından yeni sorumluluklar getirmiştir. Farklılaşan finansal araçların seçiminde bireyler bilgi ve donanım açısından yetersiz kalabilmekte ve yaptıkları yanlış finansal tercihler sonucunda finansal krizlerle karşılaşabilmektedirler. Mal ve hizmetler karmaşıktıkça yatırımcının, sahip olduğu bilgilerin güncellenmesi ve yeni bilgilere ulaşması önemli hale gelmektedir. Bu noktada finansal hizmetler öne çıkmakta ve yatırımcının farklılaşan finansal araçlar arasından doğru seçimleri yapabilmesi için finansal okuryazarlık düzeyini yükseltmesi şart olmaktadır. Finansal piyasalarda ortaya çıkan gelişim ve toplum yapısındaki sosyal, ekonomik ve politik alanlardaki değişiklikler finansal okuryazarlığın önemini giderek artırmıştır. İnsanlar aracı kurumlardan, bankalardan ve çeşitli kamu kuruluşlarından çok sayıda kredilere ve yatırım araçlarına başvurmaktadırlar. Bu başvuruların elektronik ortamda da yapılabilmesi insanlara erişim kolaylığı sağlamaktadır. Dünya üzerinde insanların ortalama yaşam sürelerinin artması, emeklilik planlarında daha uzun süreler için birikimlerinin yeterli olması ihtiyacını doğurmuştur. Söz konusu gelişmeler yatırım veya tasarruf yapan, bankacılık sistemini kullanan ve kredi kullanan bireyler açısından önemli sonuçlar getirmektedir. Bu gelişmeler doğrultusunda OECD ülkelerinde çok sayıda yatırımcının finansal piyasalara katıldığı görülmektedir. Ancak bu yatırımcılardan birçoğunun maruz kaldıkları finansal sorumluluklara hazırlıklı olmadığı bilinmektedir (Temizel, 2010: 7).

Finansal okuryazarlık belirli demografik özellikler açısından incelendiğinde yaş gruplarına göre orantılı bir şekilde düşüş gösterdiği görülmektedir. Bu durumun bir göstergesi olarak insanların hayatının son dönemine kadar finansal kararlar vermek zorunda olması ve dolandırıcılık faaliyetlerinin genellikle hedefinde yaşlı bireylerin yer alması düşünülebilir. Finansal okuryazarlık cinsiyet açısından değerlendirildiğinde ise kadınların erkeklere göre özellikle risk çeşitlendirmesine ilişkin konularda daha az bilgiye sahip olduğu görülmektedir. Bu noktada eşini kaybeden kadınların tek başına kaldığı dönemlerde verecekleri finansal kararlarda zorlandıkları görülmektedir. Günümüz dünyasında karmaşık finansal kararlar artmış, yatırımcı açısından finansal okuryazarlık hayati öneme sahip bir beceri haline gelmiştir. Dolayısıyla bireylerin ihtiyaçlarını giderebilecek seviyelerde finansal okuryazar olmaları bir zorunluluktur. Bu seviyenin yükseltilmesi insanın davranışsal eğilimlerinin sebep olduğu hataların azaltılması ve bireyin kendi finansal durumu açısından en uygun kararları verebilmesi noktasında yardımcı olacaktır. Ayrıca bu durum iletişim ile beraberinde getireceği

kaldıraç etkisiyle birlikte düzenleyici otoriteleri daha güçlü konumlara getirecektir (Temizel ve Bayram, 2011: 75). Finansal okuryazarlık yaşı ve geliri ne olursa olsun her bireye fayda sağlamaktadır. İş yaşantısına yeni başlamış bir genç için finansal okuryazarlık, tasarrufta ve bütçelemelerde temel araçları sağlayarak borç ve harcamalarını kontrol altında tutmasına imkân vermektedir. Aileler için ise kendilerine bir ev alabilme, çocuklarının eğitime ilişkin tasarruf disiplini kazanabilme konularında yardımcı olmaktadır. Finansal okuryazarlık yaşlı bireyler açısından ele alındığında ise refah içerisinde bir emeklilik hayatı yaşayabilmeleri için gerekli planlamaları yapabilmelerini sağlamaktadır. Düşük gelirli bireylerin yapabileceği yüksek tasarrufları yapmaları konusunda finansal okuryazarlık önem arz etmekte ve bu gelir grubundaki bireylerin finansal işlemlerinde kendilerinden yüksek komisyonlar talep eden finansal olmayan kurumlardan kaçınmalarına yardımcı olmaktadır. Finansal okuryazarlık, yatırım maksatlı parası bulunanlar için ise yapacakları yatırım tercihlerine ait avantaj ve dezavantajları doğru bir şekilde karşılaştırabilmelerine imkân tanımaktadır (Temizel, 2010: 10).

Günümüzde üniversite öğrencileri kredi kartı kullanma, faturalarını bankalar vasıtasıyla ödeme, eğitim kredisi alma, harç ödeme, seyahat sigortası vb. gibi finansal işlemler gerçekleştirmek zorundadır. Dolayısıyla öğrenciler için de söz konusu işlemlerin güvenli bir şekilde yapılabilmesi açısından finansal okuryazarlığın önemi büyüktür. İnsanların iş yaşantısındaki istikrarsızlıklar, borçlanmalar, sosyal güvenlik sıkıntıları, uzun bir ömrü refah içerisinde geçirme beklentileri, çocuklarının geleceğine ilişkin kaygıları vb. faktörler finansal okuryazarlığın önemini artırmaktadır. Bu faktörler makro seviyede dikkate alındığında finansal okuryazarlık ihtiyacının sosyal, ekonomik ve politik sebeplerden kaynaklandığı görülmektedir. Örneğin boşanma vb. demografik verilerde görülen değişimler bu ihtiyacı doğuran sosyal sebeplerden biridir. Ekonomik sebeplere bakıldığında ise finansal piyasaların yapısında görülen değişiklikler öne çıkmaktadır. Bunlara ilave olarak politik açıdan sosyal güvenlik kurumlarında meydana gelen değişimler de finansal okuryazarlığa olan ihtiyacı doğuran önemli sebepler olarak açıklanabilir (Bayram, 2015: 106). İnsanların finansal farkındalık seviyesini artırma konusunda uluslararası alanda ortaya çıkan ilgi ile birlikte finansal okuryazarlığın önemi de artmıştır. Toplumdaki her kesimin ilgilendiği bir konu haline gelen finansal okuryazarlık, günlük hayatta kredi kartı kullanma, fatura ödeme, tasarruf yapma, borçlanma vb. gibi birçok finansal işlemde bireyin doğru kararlar vererek finansal refaha erişebilmesi açısından önemlidir. Finansal okuryazarlığın öneminin artması ile birlikte gelişmiş/gelişmekteki ülkelerde finansal okuryazarlık düzeylerinin tespitine

yönelik araştırmalara başlanmıştır. Bu araştırmalara göre dünya genelinde finansal okuryazarlık düzeyi düşük olarak gözlenmiştir. Finansal okuryazarlık; bir insanın finansal farkındalığı kazanmış olarak finansal bir konuda karar verirken ihtiyaç duyacağı bilgilere haiz olması, anlaması ve değerlendirmesi olarak ifade edilmektedir. Günümüz teknolojisi insanların söz konusu bilgilere ulaşabilmesini daha kolay kılmaktadır. Dolayısıyla insanlar vermiş oldukları kararları uygulamaya koymadan önce mevcut kaynaklardan ve teknolojiden azami seviyede istifade etmelidirler.

1.4. Finansal Okuryazarlığın Bileşenleri

1.4.1. Finansal Bilgi

Bilgi insanların bir konu hakkındaki gözlemlerinden, deneyimlerinden, aldığı eğitimden, rol modelinden öğrendiklerinin hepsini harmanlayarak belli bir sonuca olguya ulaşmasıdır. Finans bilgisine sahip olmak, kişilerin kazançlarını arttırmasını ve harcama tercihlerini yaparken doğru seçimler yapmasını sağlar. Ekonomik olarak güçlenme, gelişme bilgi sayesinde gerçekleşebilir. Güç ve özgüven sahibi olunabilmesi için bilgi vazgeçilmez bir gerekliliktir. Bunun için finansal okuryazarlık, yani bilgiye dayalı kararlar alabilmek, finansal açıdan yeterlilik seviyesinin arttırılmasını beraberinde getirmektedir (Saraç, 2014: 25). İnsanlar genellikle en yakınlarındaki bilgi kaynağını tercih ederler. Bu da genellikle kişinin örnek aldığı rol modeli, konuyla ilgili bilgi sahibi olabileceği bir finans uzmanı veya yayınlanan köşe yazısı, kitap, dergi vs. olacaktır. Kişinin etkileşime girdiği bilgilerin kaynağı bir finansal kararı alması, bir ürünü kullanması veya reddetmesi aşamasında kritik bir rol oynamaktadır (Aktaş, 2015: 17).

İnsanların büyük bir çoğunluğu finansal bilgilerini önemli ölçüde deneme yanılma yoluyla elde etmektedirler. Hilgert, Hogarth ve Beverly 2003 yılında finansal bilgi ve davranış arasındaki bağlantının önemini araştırmışlar. Nakit akımı yönetimi, kredi yönetimi, tasarruf ve yatırım olmak üzere dört finansal uygulama kategorisine odaklanmışlardır. Belli bir alandaki finansal bilginin, o konudaki finansal uygulamalarla olumlu yönde ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Buna karşın aileden, arkadaşlarından ve kişisel deneyimlerinden sağlanan finansal bilginin aynı etkiye sahip olduğunu görmüşlerdir. Finansal bilgi tüketicilerin genel finans konularında yeteri kadar teorik bilgiyi öğrenip kullanması olarak da tanımlanabilir. Finansal bilgi iki farklı boyutta değerlendirilebilir. Bunlar makroekonomik düzeydeki finansal bilgi ve mikro ekonomik düzeydeki finansal bilgidir (Eker, 2017: 46);

- Makroekonomik açıdan finansal bilgi; bir ekonominin geneline dair; yıllık bütçe planları, sektörel ve toplam dış ticaret verileri, cari açık gibi ekonomik sistemde yer alan genel finansal veri ve bilgileri içermektedir,

- Mikro ekonomik düzeydeki finansal bilgi ise; ekonomik yapı içerisinde kar amacı taşıyan ya da taşımayan, belirli bir amaca yönelik faaliyette bulunan tüm şirketlerin ve bireylerin ekonomik ve finansal durumunu etkileyen veya gelecekte etkileyebilecek olayların öğrenildiği, incelendiği veya gözlem yapılarak sahip olunan metinler, tablolar, şekiller gibi bilgi transferini gerçekleştiren farklı değişkenlerden meydana gelen bütünü ifade etmektedir,

Finansal cehalet, tüketicinin yanlış finansal kararlar verme olasılığını arttıracaktır. Tüketicinin verdiği yanlış finansal karar ilk kendisini olumsuz olarak etkileyecek daha sonra çoğu tüketici doğru tercihleri yapmazsa zincir etkisi yaparak finansal işleyişi bozacaktır. Finansal sistemin temel amacı kaynakların etkin bir şekilde kullanılması ve dağıtılmasıdır. Bu işleyiş bozulursa finansal kaynakların etkin dağılımı bozulacak, verimlilik azalacak ve maliyetler yükselecektir (Gökmen, 2012: 43). Ülke vatandaşlarının finansal sistemler hakkında bilgi sahibi olması, bilgiyi kullanabilmesi hem bireyler için hem de ülke için önemlidir. Finansal bilgi düzeyi yükseldikçe bireylerin tasarruf eğilimi artmakta, riskleri öngörerek riskli yatırımlardan kaçınma ve fırsatları görerek yatırımlarını düşük maliyetli mal ve hizmetlere yönlendirmektedirler. Bu da ülke ekonomisine katma değer sağlamaktadır. Birey; parasını harcarken ihtiyacı olan ürünle ilgili değerlendirme yapmak risk ve getirilerini hesaplamak için bilgi toplama arayışına girer. Kişi bilgi toplamada içsel kaynaklar olan gözlem, deneyim ve öğrenimlerinden yararlanırken dışsal kaynaklardan yani aile, arkadaş, kitap, dergi, finansal temsilci vb. yararlanabilir. Bireyin bilgi toplamak için sarf ettiği çaba, ürüne ilişkin kendi deneyim süresine, ürüne dair algıladığı riske ve bilgi toplamamanın getirileri ile ilgili olarak beklediği zaman, efor ve para maliyetleri ile yakından ilgilidir (Koç, 2012: 400).

Finansal tüketiciler, çok fazla farklı finansal ürün hakkında çok fazla ve anlaşılması güç karışık bilgilerin anlamlandırılması, karşılaştırılması ve belli bir kanıya varılması durumunda finansal okuryazarlığa her zamankinden çok daha fazla gereksinim duymaktadır. Yeterli bir seviyede bilgi birikim kazanmadan , tüketiciler ihtiyaçları olan finansal ürünü satın alamayabilirler ve gerek duymadıkları ürünü satın alarak hata edebilirler. Dolayısıyla para, zaman ve psikolojik olumsuzluk yaşarlar. Finansal okuryazarlık programları, tüketicilere yatırım ürün ve hizmetleri hakkında daha çok bilgi sağlayarak maliyetleri düşürebilir. Böylelikle bilginin kolay ulaşılabilir olması ve

bilginin kullanılmasına yardım edilmesi ile daha doğru kararlar verilebilir. Finansal bilgi düzeyinin finansal okuryazarlık açısından etkilerini görmek için çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Hilgerth vd. (2003) Amerika Birleşik Devletlerinde’de bulunan bir yükseköğretim kurumunda yaptıkları bir araştırmada öğrencilerin bireysel nakit yönetimi, borçlanma, tasarruf ve yatırıma ilişkin bilgi seviyeleri ve davranışları arasında anlamlı ilişkiler tespit etmişlerdir. Araştırma sonuçları, katılımcıların borçlanma, tasarruf ve yatırım konularına ilişkin bilgi seviyelerinin artması ile birlikte, finansal davranış skorlarının da arttığını göstermektedir. Finansal refah düzeyi yüksek olan toplumlarda bireyler yeterli düzeyde finansal bilgi düzeyine sahip olacak, elde ettiği geliri ile yaşam koşullarını artıracak, tasarruf yaparak gelecekte oluşabilecek ekonomik risklere karşı önlemler alabilecek, tasarruflarını uygun piyasalarda, getirisi yüksek ve düşük riskli varlıklara yatırılabilecektir. Böylece bireysel ve toplumsal refah düzeyinin yükselmiş olması yanında finansal piyasaların ve ekonomik büyümenin gelişmesine de önemli bir katkı sağlanmış olacaktır. Finansal bilgi düzeyinin yükselmesi ve belli bir sisteme oturması için kamu ve özel tüm kurumların sistemi desteklemesi ve gelişmesine katkı sağlaması gerekmektedir. Bunun sonucunda ülkede finansal okuryazar sayısı artacak ve kaynakların kullanımında doğru karar veren finansal okuryazar kişi dolaylı olarak ülke gelişmesine katkı sağlayacaktır. Teknolojinin gelişmesiyle finansal yenilikler hızlanmış ve sisteme her geçen gün yeni ürünlerin eklenmesiyle de finans alanında çalışanların bile takip ve anlaması zorlaşması nedeniyle normal bireylerin finansal okuryazarlıklarının geliştirilmesi önem arz etmektedir (Apan ve Ercan, 2017: 192).

Bilgi ve beceri düzeyinin, bireylerin refahı, finansal ve ekonomik sistemin gelişmişliği ve yatırımcı davranışlarının etkinliği üzerinde olumlu etki yarattığı düşünülmektedir. Yatırımcılar ve ülke ekonomisine ilişkin kaynakların verimli kullanılabilmesi açısından değerlendirildiğinde, faaliyet alanlarına ilişkin bilgi ve becerilere sahip olunması yatırımların rasyonelliği açısından önemlidir. Finansal okuryazarlık çok yönlü olarak bireylerin; bütçeleme, birikim yapabilme, risk analizi yaparak, yatırım yapabilme gibi temel finansal kavramlar konusunda mevcut ekonomik koşulları da göz önünde bulundurarak karar alma yeteneğini ve finansal konulara ilişkin planlama yaparak kişisel finans durumunu sürdürme becerisini gösterdiği durumdur. Daha basit bir tanımla finansal okuryazarlık, kişinin günlük yaşamında karşılaştığı finansal işlemlere karşı doğru kararlar verebilmesi ve bu kararları almasında kabiliyet ve yeterlilik gösterebilmesi olarak açıklanabilir (Çakırer, 2019: 18).

1.4.2. Finansal Davranış

Finansal davranış, insanların finansal ihtiyaçları hakkında yaptıkları seçimleri yansıtır. Kişilerin finansal seçenekleri veya davranışları, elde ettikleri finansal bilgilerden dolayı finansal tutumlarıyla doğrudan ilişkilidir. finansal davranış; Bireyin kişilik özellikleri, bilgi ve yeteneklerinin yanı sıra; Yakın çevrelerinin ve içinde yaşadıkları toplumun değerlerinin, arazinin, ülkelerin ve finansal piyasaların ekonomik durumunun etkisi altında finansal araçlara karşı geliştirdikleri tutumlardan kaynaklanan davranışlardır. Finansal eylemler her zaman diğerleri kadar rasyonel değildir. İnsanların finansal davranışları, insanlar üzerinde geçmişten kalan ve değiştirilmesi zor olan belirli tutumları yansıtır. İnsanların bu tutumlarını değiştirmeden finansal davranışlarını değiştirmeleri kolay değildir.

Bu sebeple finansal davranışları incelerken, bireylerin yalnızca kayıptan kaçınma ve riskten kaçınma gibi bazı psikolojik yatkınlıkları göz ardı ederek rasyonel davrandıklarını varsaymak bu davranışları anlamak için zor olabilir. Finansal davranış, bireyin finansal okuryazarlık düzeyine bağlı olarak finansal piyasalarda ve hangi ürün ve araçlara yönelik davranışlarını ifade etme eylemidir.

Finansal davranışlar, bireylerin finansal bilgi ve becerilerine dayalı olarak geliştirdikleri tutumların sonucu olduğundan, bu davranışları değiştirmeye yönelik eylemler kalıcı çözümler üretmeyecektir. Finansal davranışlar ancak bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin ve bu bilgiler aracılığıyla değiştirecekleri tutumların artırılmasıyla değiştirilebilir” (Akdağ, 2018).

1.4.3. Finansal Tutum

Tutum kavramı genel açıdan ele alındığında, kişilerin çevresindeki herhangi bir nesneye ya da olguya dair sahip olduğu tepkisel eğilimi ifade etmektedir. Başka bir açıdan tutum, kişilerin bir durum, olay ya da olguya yönelik olarak gerçekleştirilmesi beklenen muhtemel davranış biçimi şeklinde tanımlanabilir (Odabaşı ve Barış, 2010: 157). Tutum nesne, kişi, konu, olay vb. konular hakkında olumlu-olumsuz veya ilgi duyma-duymama şeklindeki değerlendirmelerimiz ve bu değerlendirmeler sonucunda sergilediğimiz davranış şeklidir.

Bireylerin gelecek planlarını, birikimlerini ve tasarruflarını ilgilendiren finansal tutumda, bireylerin varlıklarını dikkatli ve idareli kullanma gibi konuları daha önce yaşadığı deneyimlerden faydalananak düzenli bir tavırla hareket etmeleri söz konusudur. Örneğin bireylerin gelecek ihtiyaçları için birikimleri yönünde olumsuz tutumları varsa geleceğe yönelik birikim yapma eğilimleri zayıftır”(İslamoğlu ve Altunışık, 2010: 151).

“Benzer şekilde kısa vadeli istek ve ihtiyaçlarını önemsemeyi ön planda tutan bireylerin, acil durumlar için tasarruf ya da uzun vadeli finansal planlar yapma ihtimalleri de düşük olacaktır” (Kılcan ve Ergr, 2019: 61).

Tutumların oluşmasında çeşitli kaynaklar veya vasıtalar etkili olabilmektedir. Konuya aşına olmak, konuyla bağlantı kurmak, çağrışım ve bireyin örnek aldığı kişilerin aracılığıyla, eğitim ve inançlar ile de tutumlar oluşabilir. Finansal konulara ve uygulamalara karşı tutum, finansal davranışın en önemli etkilerinden birisidir. Finansal konulara yönelik tutum, değer ve inançlar, finans konusunda alınan kararları etkiler ve bireylerin mali konulardaki davranışlarını belirler ve alışkanlıklarına yansır. Örneğin faizin günah olduğunu düşünen bir yatırımcı parasını altına yatırır. Bu finansal tercihinde bireyin inançları, rol modeli ve alışkanlıklarının etkisi büyüktür (Sarığl, 2019: 5).

1.4.4. Finansal Erişim

OECD’ye göre finansal kaynaklara erişim sağlayamayan gruplar, bir bankada kendine ait hesap atırmayan veya hesabını sadece gerekli durumlarda kullanan ya da nasıl kullanılacağını bilmeyen kişilerden oluşmaktadır. Bu grup finansal kurumlar ve kuruluşlar tarafından sistemden soyutlanmış olsa da, davranışsal ve psikolojik faktörler de bu duruma dâhil edilmelidir. Bu faktörler arasında, bir banka hesabı amaya gerek duymamak, nasıl kullanacağı hakkında bilgi sahibi olmamak, bir banka hesabına sahip olmanın diğer seçeneklerinin getireceğı yüksek maliyetlerin bilincinde olmamak, yeni elektronik bankacılık faaliyetlerine aşına olmamak gibi nedenler n görülebilir. Bu faktörlere ek olarak temel finansal okuryazarlık yeteneklerine sahip olmamak, finansal konularda kendine güvenmemek, geçmişte yaşanan kötü tecrübeler ve sisteme karşı hissedilen güven eksikliği, korku ve şüphe gibi durumlar söz konusu olunca finansal erişim seviyeleri oldukça düşmektedir. Finansal eğitim ile bu faktörlerin kişiler üzerindeki negatif etkileri indirilebilir. Finansal eğitim, finansal ürün ve hizmetler bakımından bilgi sağlayarak finansal erişime ulaşamayan bireylerin kendilerini standart dışı uygulamalardan kaçınmalarını destekler, alternatif hizmet ve maliyetleri açısından bilgilendirir ve tüketicinin daha iyi karar vermelerine katkı sağlar. Bu sayede, bireyler daha çok miktarda tasarruf yapabilir, bu tasarruflarını işsizlik vb. kriz durumlarında yararına fayda sağlayacak şekilde kullanabilir ve uzun vadede ev sahibi olabilmek emeklilik planlarına yn verebilir (Kılcan ve Ergr, 2019: 63).

1.4.5. Finansal Eğitim

Finansal eğitim, tüketicileri korumaya ve finansal piyasada farkındalık yaratmaya ek olarak, makul, şeffaf, kapsamlı ve karşılaştırılabilir bilgi biçimlerinin yanı sıra tüketicilerin yetkin olma ve sözleşmeye dayalı ilişkiler kurma becerisinin sağlanmasına da yardımcı olur. tüketici haklarının korunması ve etkin kullanılması. Bilgili ve eğitilmiş bir tüketici, sözleşme ilişkisinde dengeli bir konumdadır ve finansal piyasada sorumlu kararlar alabilen olgun bir katılımcıdır.

1.5. Finansal Okuryazarlığın Önemi

Teknolojinin ilerlemesiyle yeni bir boyut kazanan kitle iletişim araçlarıyla küresel çaptaki ekonomik gelişmelerin süratle yayılması ve özellikle gündelik yaşantımızı etkileyebilecek düzeyde gelişmelerin olması bilgiye erişimi zorunlu kılmakla birlikte bu bilgiyi yorumlayacak seviyede kavramsal bilgiye de sahip olmayı gerektirmektedir. Söz gelimi, 2008 yılında yaşanan küresel finans krizi ile yapılan emeklilik planlamalarının sonucunda bireylerin borçlu çıkması ve yeterli ekonomik planlama yapmamış olmaları örnek verilebilir. Borçlu çıkan bireyler, birikim ile elde etmiş oldukları fonlarını yeterli bir finansal planlama ile kurgulamış olsalardı istedikleri yönde emeklilik fonuna kavuşmuş olabilirlerdi. Ancak yanlış yönde planlanan emeklilik fonları sadece bireysel olarak sıkıntı yaşatmayıp aynı zamanda küresel ekonomik sistemini de dolaylı olarak baltalamaktadır (Lusardi ve Mitchell, 2011: 22).

Küresel boyutlarda yaşanan finansal krizler, finansal piyasalarının bireyler ve işletmeler için karmaşık olması, finansal ürün ve hizmetlerdeki çok çeşitlilik gibi nedenlerden kaynaklı olarak, para yönetiminin günlük yaşamda aktif olarak uygulanabilmesi son yıllarda oldukça önem kazanmıştır. Üstelik gelişen teknoloji ve küreselleşme ile beraber, bireylerin, borçlanma, bütçe yapma, tasarruf etme ve yatırım yapma gibi konularda davranış farklılıkları ortaya çıkmıştır. Bu nedenle özellikle tüketim alanında bireylerin sergilemiş oldukları davranışlardaki farklılıklar ve neticesinde alınan finansal kararlar büyük önem ifade etmektedir. Finansal piyasalardaki gelişime ilave olarak toplumun yapısındaki sosyal, ekonomik, politik ve kültürel değişiklikler ile beraber daha da önem kazanan finansal okuryazarlık, sadece birey için değil aynı zamanda toplum açısından da önemli duruma gelmiştir. Artan finansal ürün ve hizmetler finansal piyasalarda karmaşıklığa neden olurken, bireylerin finansal piyasalardan uzak durmasına ve finansal sisteme olan güvenlerinin olumsuz etkilenmesine sebep olmaktadır. Oluşabilecek güvensizlik tasarruf yapan, yatırım planı olan, kredi kullanan veya bankacılık sistemine dâhil olan insanların rasyonel davranışlar

sergilemesini engellerken, piyasada bir denge bozukluğuna neden olacaktır (Mandell, 2006: 2).

Yapılan uluslararası araştırmalar, birçok ÷lkede finansal cehaletin yaygın olduğunu göstermektedir. Başta OECD ÷lkeleri olmak üzere dñnyada yapılan birçok araştırma bireylerin finansal kararlar alırken dñřük düzeyde finansal bilgiye sahip olduklarını tespit etmiştir. Ayrıca dñřük bilgi düzeylerinin farkında olmadıkları gör÷lmüştür. Bundan dolayı bireylerin finansal ürün ve hizmetleri en doğru ve etkin biçimde kullanması hem kendisi, hem de ÷lke ekonomisi için son derece önem ifade etmektedir. Birçok farklı çalışmada finansal okuryazarlığın önem boyutuna vurgu yapılmıştır. Finansal okuryazarlık tasarruf biriktirme, varlıkları çeşitlendirme ve sigorta satın alma gibi riskleri azaltan stratejileri teşvik ederek tüketicileri (ve işletmeleri) zorlu mali dönemlere hazırlamaya yardımcı olur. Finansal okuryazarlık aynı zamanda aşırı borçluluğun önlenmesi gibi davranışların geliştirilmesine de yardımcı olur. Finansal okuryazarlık, insanların (bireylerin ve işletme sahiplerinin) daha iyi finansal kararlar almalarını ve riski anlamalarını ve yönetmelerini sağlar. Finansal okuryazar tüketiciler ve işletme sahipleri, daha uygun fiyatlı ve şeffaf hizmetler sunmak için finansal kurumlar üzerindeki rekabet baskısını güçlendirmeye yardımcı olmaktadır. Yukarıda bahsedildiği gibi, Amerika dâhil tüm dñnya ÷lkelerinde finansal okuryazarlık kavramına dikkat çekilmiş ve kişisel finans başarısını ve işletmelerin büyümesini sağlayan ana unsurun; para hakkında karar veren herkesle ilgili olduğu vurgulanmıştır. Mısır, Gana, Uganda, Güney Afrika, Tanzanya ve Kenya gibi bazı ÷lkeler, finansal eğitimi, yoksullukla mücadele aracı olarak teşvik etmişlerdir. Kenya'da, insanların finansal özgürlüğünü geliştirmek için Mali Sektör Derinleřmesi (Financial Sector Deepening-FSD) aracılığıyla kilit çabalar sarf edilmiştir (Njoroge, 2013: 2).

÷lkemizde ise finansal okuryazarlığın geliştirilmesi amacıyla finansal eğitim alanında sorumluluk alan birçok kamu kurum ve kuruluşları bulunmaktadır. Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER) bu alanda çalışan en önemli sivil toplum örgütüdür. Bu kuruluş hem kamu hem de özel sektörden birçok kurum ve kuruluşlar ile beraber Türkiye genelinde hane halkının finansal okuryazarlık ve finansal erişim farkındalıklarını artırmaya yönelik eğitimler düzenlenmekte, araştırmalar yapmakta ve uygun politikalar üretimini sağlamaya çalışmaktadır. FODER'in dışında finansal okuryazarlığa dikkat çekmek ve bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerini artırmaya yönelik birçok kurum ve kuruluş çalışmaları yürütmektedir. Bu kuruluşlardan bazıları şöyledir:

- Kalkınma Bakanlığı (TCKB)
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK)
- Borsa İstanbul (BİST), Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği (TSPB)
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB)
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB)
- Hazine Müsteşarlığı (HM)
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) Tasarruf Mevduatı ve Sigorta Fonu (TMSF)
- Sermaye Piyasası Kurulu (SPK)
- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)

Dünyadaki gelişmelerin ışığında her geçen gün yeni bilgilerin türemesi ile var olan mevcut bilgilerimize yenileri eklenmektedir. Küresel sınırları aşan bilgi ve gelişmelerden anında haberdar olmasak bile bir şekilde hayatımıza karışıp kararlarımızı dolaylı olarak etkilemektedir. Bunun en güzel örneklerinden bir tanesi başka ülkede yaşanan olumsuz ekonomik gelişmelerin ışığında diğer ülkelere sıçrayan kriz durumudur. Ülkelerin gelişim potansiyellerini etkileyen tüm krizler siyasi, sosyal ve hukuk alanlarında yeni normların geliştirilmesine yol açmakla birlikte hane halklarının ekonomik kararlarına yön vermektedir. 2008 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıkıp tüm dünyaya yayılan küresel kriz büyük bunalımlar yaratmıştır. Finansal olarak zayıflayan Amerika ve Avrupa Birliği, yeni makroekonomik planlar hazırlayarak ortaya çıkabilecek olası riskleri minimum düzeye indirmeyi amaçlamış ve bu doğrultuda art arda yeni düzenlemeler yapılmıştır (Ergincan ve Yayla, 2013: 36).

Bu şekilde ekonomide zayıflıklar meydana geldiğinde bireyler yatırım kararı verirken daha fazla risk ve sorumluluk almış olacaktırlar. Bu zorlu ve karmaşık süreçte finansal okuryazarlık donanımına sahip olmak, yatırımcıyı korumakla birlikte aynı zamanda hem finansal piyasaların hem de ekonominin sorunsuz işlemesine yardımcı olacaktır. 21. yüzyılın ilk dönemlerinde dünya ekonomik sisteminde süratli ve önemli gelişmelerin yaşanması ile birlikte 20. yüzyılın son dönemlerindeki eski politikaların değişmesi ve özellikle finans piyasasının küresel sınırları aşması hem yatırımcılar hem de ekonomik kurumlar açısından sıkı bir mücadele ortamının oluşmasına zemin hazırlamıştır. Teknolojinin hızlı gelişmesi, bilgiye kolay ulaşmayı sağlayarak fon kaynak maliyetini azaltmıştır. Yaşanan bu gelişmeler ışığında yeni finansal araçların da geliştirilmiş olması ile birlikte daha karmaşık finansal ürünlerin oluşmasına sebebiyet vermiştir. Finansal eğitim almış bireylerin dahi zorlanacağı bu hızlı gelişen sistemde

günlük, aylık veya yıllık olarak ekonomik plan yapan bireylerin zorlanması kaçınılmaz bir durum olmaktadır (Ergün vd. 2014: 55).

Finansal okuryazarlığa sahip olmakla birlikte bu okuryazarlığın düzeyi de yatırım tercihlerinde önemli bir faktördür. Yatırımcıların düşük finansal okuryazarlık düzeyine sahip olduğunda döviz ve mevduat hesabına yatırım eğilimi olmaktadır ileri düzeydeki finansal okuryazarlık yeteneğine sahip olan yatırımcılar hisse senetlerine ve portföy oluşturmaya yönelmektedirler. Bu bağlamda Sermaye piyasalarını tanımak ve farklı yatırım araçlarını tercih edebilmek için de kişinin belli bir finansal bilgi düzeyinde olması gerekmektedir. Nitekim, yatırım yaparken bir uzmandan yardım almayan sadece kendi bilgi ve tecrübeleriyle sınırlı olan yatırımcının daha önce ismini hiç duymadığı yatırım aracını kullanması mümkün olmayacaktır. hiç duymadığı yatırım aracını kullanması mümkün olmayacaktır. Finansal okuryazarlık yalnızca yatırım kararı alma konusunda önemli bir unsur değildir. Bireyler yaşamlarını idame ettirmek için çalışıp kazanarak elde ettikleri gelirlerini dengeli bir şekilde harcamak zorundadırlar. Gelir ve giderlerinin dengesini kuramayan bireylerin sıkıntıya düşmeleri ve hatta yüksek faizli kredi kullanarak borçlanmaya başvurmaları kaçınılmaz bir durum olabilmektedir. Dolayısıyla temel finansal bilgi ve donanımına sahip olmak hem bireysel hem de toplumsal fonksiyonları sağlamak açısından önemli bir yeterliliktir (Güvenç, 2017: 55).

Kişilerin zihinlerinde kurmuş oldukları refah seviyesini gelirlerinin el verdiği ölçüde tasarlayabilmesi ise bu yeterlilik ölçütüne bağlı olmaktadır. Bu bağlamda para yönetimi yapmak hayatımızda önemli bir sorumluluk alanıdır. Bu yönetimi bilgi temelinde yapabilmek, mali kararlarda finansal piyasaların gelişmesine katkıda bulunmakla birlikte karar vericinin de gelişimine katkı sağlaması açısından önem taşımaktadır. Nitekim, geliri olan her yetişkin birey gündelik, aylık veya yıllık olarak bir finansal planlama yapmaktadır fakat bu planlamaların rasyonel olduğu tartışılabilir bir konudur. Dolayısıyla sadece piyasayı anlamak ve yorumlamak açısından değerlendirilmemeli aynı zamanda sınırlı fon kaynağı olan her bireyin refah düzeyini arttırıp maksimum yarar sağlamak için bir seviyeye kadar finansal okuryazarlığa sahip olması gerekmektedir (Altınay ve Aksanyar, 2012: 109).

Bireylerin tasarlamış oldukları yaşam standartlarına sahip olması diğer bir ifade ile halihazırdaki refah seviyesine istedikleri yönde kavuşmuş olmaları ekonomik anlamda olası bir olumsuz durumla karşı karşıya kaldıklarında sıkıntı yaşamayacakları anlamına gelmemektedir. Aniden ortaya çıkan ve finansal planlamalarda hiç hesaba katılmamış acil bir durumda yeterli tasarrufta bulunmamış olan bireyler savunmasız kalacak dolayısıyla sıkıntı yaşamaları muhtemel olacaktır. Böylesi zor durumlarda

yeterli mali kaynağı tasarrufa tahsis edip saklayan bireyler zamansız olarak karşlarına çıkan kriz durumlarında görebilecekleri olası zararları minimuma indirebileceklerdir. Bu bağlamda toplumda belirli bir kesimi değil her ferdi ayrı ayrı ilgilendiren tasarruf eğilimi, kişinin belirsiz olan gelecek ile ilgili kurgulamış olduğu planlarında hesaplayamadığı riskler için savunma görevini üstlenmiş olacaktır. Aynı zamanda böylesine önemli bir eğilime sahip olan bireyler, sabit olarak harcamak zorunda olduğu giderlerini kısmak zorunda kalmayacak ve bu durumdan dolayı standart refahından da ödün vermemiş olacaktır.

Finansal okuryazarlık gelir ve harcamalarının bütçelenmesi, borçlanma, tasarruf, kredi, sigorta ve yatırım kararlarını etkilediği için okuryazarlıktan doğrudan fayda sağlayacak olan kişinin haricinde aile bireyleri içinde katkı sağlamaktadır. bulunacaktır. OECD ülkelerinde hane halkının büyük bir kısmı temel finansal ürünleri ve bu ürünlerle ilgili riskleri anlama konusunda yeterli bilgiye sahip değildir. Finansal olarak bilgi düzeyi düşük olan bireylerin daha az tasarruf yaptıkları, borçlanma eğilimlerinin daha yüksek olduğu ve bu konuda sıkıntı yaşadıkları, yüksek maliyetli mortgage (konut) kredisi kullandıkları ve emeklilik için daha az planlama yaptıkları görülmektedir. Bireylerin etkin şekilde bütçe yapabilmelerini, yatırım kararı alabilmelerini ve borçlarını ödenebilir düzeyde tutabilmelerini sağlayan finansal okuryazarlık bireylerin ve ailelerin para üzerinde kontrolünü sağlayarak daha iyi finansal karar verilmesine yardımcı olmaktadır. Finansal konularda bilgi sahibi olunması durumunda, güvenli ve doğru kararlar alabilmekte ve böylece ailenin refah seviyesinin yükseltilmesine ve aynı zamanda toplumun ekonomik gelişimine katkı sağlanmaktadır (Hilgert ve Hogart, 2002: 49).

Ekonomik ve finansal sistemin istikrarı açısından, bireylerin ve işletmelerin finansal konularda etkili ve verimli karar vermeleri son derece önemlidir. Çünkü finansal okuryazarlığın artması ekonomi ve finansal sisteme yönelik olarak makroekonomik yararların ortaya çıkmasını sağlar. Finansal piyasalardaki sosyal, ekonomik, demografik ve siyasi yapıdaki değişme ve gelişmelerin sonucunda, finansal okuryazarlık, finansal tüketiciler için temel bir hayat becerisi olarak görülmeye başlanmıştır. Finansal okuryazarlık ekonominin uzun dönem istikrarı için geniş kapsamlı sonuçlara sahiptir. Çünkü finansal okuryazarlık finansal hizmetlerin etkililiği ve kalitesini geliştirmeye yardımcı olur, finansal sisteme doğru ve bilinçli yapılan yatırımlar ile katılımı sağlar, finansal sistemin gelişimi ve derinleşmesine katkı sunar. Böylelikle finansal sistemleri güçlendirerek, kaynakların daha verimli tahsisini kolaylaştırır. Bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin geliştirilmesi, finansal kurum

ve kuruluşlarında davranışlarını değiştirmekte böylece finansal sisteme olumlu katkılar sağlamaktadır. Buna ilave olarak reel ekonomide kaynak dağılımını etkileyerek ekonominin uzun dönemli potansiyel büyümesi üzerine önemli etkiler yapmaktadır. Finansal okuryazarlık finansal piyasaların işleyişini ve şeffaflığını güçlendirerek, finansal ürün ve hizmetlere yönelik talebi artırmaktadır. Bu ürün ve hizmetlerin doğru kullanımı finansal istikrarın temelini sağlamlaştırmaktadır.

1.6. Türkiye’de Finansal Okuryazarlık

Ülkemizde bireylerin hem kendi bütçelerini yöneterek refah seviyelerini arttırmaları için hem de toplumun genel ekonomik yapısına katkıda bulunacak sağlıklı mali kararlar vermeleri açısından birden fazla kurum ve kuruluş finansal okuryazarlığı desteklemek ve geliştirmek için kendi bünyesinde programlar ve eğitimler düzenlemiştir. 2012 yılında kurulup varlığını hala sürdüren FODER (Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği), Türkiye genelinde finansal okuryazar sayısını arttırmak amacının yanı sıra sağlamış olduğu olanaklar ile bilinç farkındalığını uyandırmak için kendi bünyesinde çeşitli çalışmalar yaparak hem destek vermekte hem de yeni politikalar geliştirmekte olan bir kuruluştur. Değer yaratma faaliyetleri arasında finansal okuryazarlığı da bulunduran bir diğer kurum 1927 yılında kurulan Türkiye Ekonomi Bankası’dır. 2013 yılından itibaren her yıl Finansal Okuryazarlık ve Erişim Endeksi’ni hesaplayarak Türkiye’nin bu konudaki ihtiyaçları ve erişim imkanları hakkındaki bilgiler doğrultusunda çalışmalarına yön vermektedir. 5 Haziran 2014 tarihinde 29021 sayılı Resmî Gazete’de Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları’na ilişkin Başbakanlık Genelgesi’ne göre 2014-2017 yıllarını kapsayacak şekilde oluşturulan bu stratejinin amacı; finansal enstrümanların ve hizmetlerin toplumun bütünü tarafından tanınırlığını sağlayarak finansal sisteme dahil olmayan kişileri sisteme yönlendirebilmek ve sahip olunan halihazırdaki hizmet ve enstrümanların niteliklerini daha çok arttırarak kullanımının yaygınlaştırılması olarak tanımlanmıştır. Bu doğrultuda belirlenen her bir eylem için ilgili ve sorumlu kuruluş ve kurumlar ile birlikte sivil toplum kuruluşlarını da dahil ederek etkinliği arttırmak için adımlar atılmıştır (Altınay ve Aksanyar, 2012: 110).

1.7. Finansal Okuryazarlığın Özellikleri

Gökmen'e (2012) göre insanların finansal okuryazarlığa daha aktif katılımı için finansal eğitim çok önemlidir. Finansal bilgi ve bilgiye sahip olmak, finansal kaynakları daha etkin bir şekilde yönetebilir. Bu, kişilerin kaynakları daha bilinçli yönetmelerini ve

günlük hayattan kaynaklanan finansal riskleri geleceği düşünerek daha dikkatli bir şekilde ele almalarını sağlayarak risk maruziyetini en aza indirir. Elindeki fonları doğru yönetmeyi bilen, finansal sistemin karmaşıklığı ile baş edebilen, bütçe planlayıp strateji oluşturabilen, etkin kararlar verebilen bir duruş sergileyen bireyler, penetrasyonun artmasında önemli rol oynayacaktır. Aşağıdaki hususlarda finansal bilgi. Bu büyüme hızı ülke ekonomisine de önemli katkı sağlayacaktır. Finansal okuryazarlığın penetrasyon oranı yüksek olan ülkeler, normal bir finansal sisteme sahip olanlardır (Gökmen, 2012: 24).

Finansal okuryazarlığa sahip kişiler literatüre göre aşağıdaki gibi bazı ortak özelliklere sahiptir (Hilgert ve Hogart, 2002: 48);

- Finansal bilgi eğitilmiş ve bilinçlidir; varlık yönetimi, para birimi, yatırım, bankacılık, sigorta, vergilendirme, kredi vb. Sorunu iyi bilin.
- Finansal bilgi, varlık yönetimi ve para biriminin temel kavramlarını anlar.
- Finansal okuryazarlık, ana bilgi, hakim olunan bilgilere dayalı olarak planlar formüle etme ve kararları uygulama.

Finansal eğitim sadece bireylerin finansal bilgi edinme süreci değildir. Bireyin bilgiyi uygulama ve tutumlara dönüşme sürecinin tamamını kapsar. Finansal eğitim, finansal bilgileri tutum ve davranışlara dönüştürerek insanların finansal okuryazarlığını geliştirir. Bu durumda finansal bilgi, bireylerin günlük bütçeleri formüle etmelerine, kısa ve uzun vadeli yatırım kararları vermelerine ve hedefler belirlemelerine yardımcı olur. Başka bir araştırmaya göre, finansal bilgiye sahip kişilerin, aşağıda sıralanan davranışları sergileme olasılıkları diğerlerine göre daha fazladır.

- Öğrenilen finansal beceriler konusunda abartıdan uzak durulmalı,
- Borçlanma durumlarını sağlıklı yönetebilmek,
- Finans piyasalarında aktif davranmak,
- Finansal planlama ve bütçeleme yapmak
- Tüketici hakları konusunda bilgi sahibi olmak,
- Yüksek oranda tasarruf etmek,
- Finansal hedefler belirlenirken gerçekçi davranmalı,
- Yüksek gelir sahibi olmak,
- Emekli olabilmek için birikimlerini arttırmak,
- Bireyler borçlanırken gelir dengesine göre hareket etmeli,
- Finansal anlamda cesaretli ve özgüvenli davranmak,
- İhtiyaçlara göre seçim yaparken daha dikkatli davranmak,

- Tüketici hakları konusunda bilgi sahibi olmak,
- Finansal planlama ve bütçeleme yapmak

1.8. Finansal Okuryazarlığın Geliştirilmesi

Reyes (2006), bir ülkede yaşayan insanların tasarruf ve tasarruf alışkanlıklarını geliştirememesinin, finans sektörünü bozacak iflas ve hacizlerde artışa yol açacağına, bu nedenle finansal okuryazarlığın penetrasyon oranının çok yüksek olduğuna dikkat çekmiştir. . Sadece bireyler için değil ülke için de önemli konular (Reyes). , 2006: 82). Bayram (2010), bu durum göz önünde bulundurularak toplumdaki her cinsiyetten ve her yaş grubundan bireye finansal okuryazarlık eğitimi verilmesi gerektiğine inanmaktadır. Ayrıca finans piyasasının karmaşık hale gelmesiyle birlikte kişilerin yanlış finansal kararları finansal piyasayı olumsuz etkileyecektir, bu nedenle finansal konularda karar verme anlayışını geliştirmek gerekmektedir. Eğitim kurumları ve sivil toplum kuruluşları finansal okuryazarlığı geliştirmek için kullanılabilecek unsurlardır. Ayrıca bu konudaki bilgiler medya kanalları aracılığıyla kişilere iletilir (Bayram, 2010: 22).

Finansal okuryazarlığın iletiletilmesinde ,öğrenilmesinde ve geliştirilmesinde büyük çoğunlukla kişilerin de sorumlulukları vardır. Kalkınma ancak bu şekilde sağlanabilir. İşte bazı temel özellikler:

- Kişisel finansal yönetimde matematiksel ve teknik beceriler geliştirmek,
- Para birimi türlerinin kullanımını anlamak ve bunu pratikte yapabilmek,
- Finansal verilere erişim ve bu verileri sorgulama, yorumlama ve değerlendirmeye tabi tutma,
- Finansal konularda karar vermenin sonuçlarına ilişkin tüketici hak ve sorumluluklarını anlamak,
- Finansal ihtiyaçlarına göre çözümler bulmak için riskleri ve ödülleri karşılaştırma yeteneği

Bireyin kendi çabalarının yanı sıra kamu kurumlarının ve özel sektörün de belirli bir düzeyde oluşturulabilmesi için örgütsel planlara ihtiyacı vardır. Finansal okuryazarlık programının hükümetin gündemine alınması toplumsal kalkınmayı hızlandıracaktır. Makro düzeyde sonuçlara ulaşmak için bilinçli olarak temkinli hareket eder.

2. DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE FİNANSAL TABANA YAYILMA ÇALIŞMALARI

2.1. AB Ülkelerindeki Çalışmalar

Finansal okuryazarlık ve eğitim faaliyetlerinin en başta gelen uluslararası kuruluşlarından birisi OECD'dir. 1961 yılında kurulan ve günümüzde 36 üye ülkesi bulunan OECD'nin ana hedefi insanların ekonomik ve sosyal durumlarını iyileştirecek politikaları desteklemektir. OECD finansal eğitim ile ilgili olarak 2003'te büyük bir çalışma başlatmıştır. Çalışma doğrultusunda, üye olan ve olmayan bazı ülkelerde bulunan finansal eğitim programları inceleme kapsamına alınmıştır. OECD'nin finansal eğitim projesi 2006 yılında Gelişmiş ülkelerin (G-8) maliye bakanlarınca onaylanmıştır. OECD, 2008'de bu çalışmayı daha da genişletmiş ve "International Network on Financial Education (INFE) (Finansal Eğitim Uluslararası Ağı)" ile "International Gateway for Financial Education (IGFE) (Uluslararası Finansal Eğitim Kapısı)" adıyla internet sayfalarını yayınlamışlardır. INFE'nin 100'den fazla ülkeden 220'yi aşan kamu kurumu üyesi bulunmaktadır. INFE, çeşitli ülkelere mensup yetişkinlerin finansal okuryazarlıklarını ölçmek üzere bir anket geliştirmiş olup isteyen ülke bunu kullanabilmektedir (Olivia, 2015: 11).

Bunun yanı sıra, 15 yaşında olan gençlerin finansal okuryazarlık düzeylerini ölçmek için, OECD "Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı PISA (Programme for International Student Assessment)'ya bu seçeneği de eklemiştir. Her iki anket de uluslararası uygulanabilecek şekilde hazırlanmıştır. PISA 2012, gençlerin finansal okuryazarlıklarını değerlendiren ilk büyük ölçekli uluslararası çalışmadır. Aynı çalışmada finansal okuryazarlık alanında verisi bulunan 18 ülkeden toplam 29.000 öğrenci üzerinde yapılan anket çalışmasında en yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip ülke Shanghai-China olarak belirlenmiş olup bu ülkeyi Belçika, Estonya, Avustralya, Yeni Zelanda, Çek Cumhuriyeti ve Polonya takip etmektedir. Ülkelerin her biri finansal eğitim kapsamında kendi ulusal stratejilerini oluşturmanın peşindedir. Oluşturulmaya çalışılan stratejilerin içeriğinde hem yetişkin hem de gençlere yönelik eğitimlerin planlanması yer almaktadır. OECD tarafından finansal okuryazarlık giderek daha önemli bir yaşam becerisi olarak kabul edilmekte ve "PISA 2012 Financial Literacy Framework" raporunda finansal okuryazarlık eğitiminin okulda başlaması tavsiye edilmektedir (Turan, 2017: 17).

Dünya Bankası:

Finansal okuryazarlığın geliştirilmesi açısından öncü kurumlardan birisi de Dünya Bankası olup bu konuda yapılan çalışmalara destek sunmaktadır. Kurum, 2005 yılından itibaren ülkeler seviyesinde tüketicinin korunması ile finansal okuryazarlık konusunda yasal altyapının incelenmesi işini yürütmektedir. Bugüne kadar dokuz ülkenin incelenmesi tamamlanmıştır. Bu ülkeler; Hırvatistan, Romanya, Azerbaycan, Çek Cumhuriyeti, Bulgaristan, Litvanya, Slovakya, Letonya ve Rusya'dır. Bu ülkelerde, finansal yapının detaylı bir şekilde analiz edilmesi sonucunda ise şu hususlar tespit edilmiştir;

- Finansal tüketicinin korunması açısından kurumsal altyapı yeterli değildir,
- Finansal araçlara yönelik bilgi ve açıklamalar yetersizdir,
- Kötü niyetli ve hatalı iş uygulamaları bulunmaktadır,
- Müşteri anlaşmazlıkları ve şikâyetlerinin çözümünde bazı eksik durumlar vardır,
- Finansal okuryazarlık düşük seviyede olup finansal açıdan tüketici haklarına yönelik farkındalık eksiktir.

Dünya Bankası tarafından düzenlenen "Money Matters: A Financial Literacy Training Programme" "Para Önemli: Bir Finansal Okuryazarlık Eğitim Programı" isimli finansal eğitim programı düzenlenmekte olup emeklilik planları, finansal kavramlar, bütçe, tasarruf gibi konularda eğitim verilmektedir. Dünya Bankası, küresel düzeyde yoksul kalmış bölgelerde finansal erişim alanında çalışmalar yapan araştırma merkezi olan "Consultative Group to Assist the Poor (CGAP)" "Yoksullara Yardım Amaçlı Danışma Grubu" ile finansal erişime yönelik açıklamalar yapmaktadır. Dünya Bankası 2010'da "Tüketicinin Korunması ve Finansal Okuryazarlık İçin Küresel Program" adıyla bir program başlatmıştır. Programın hedefi, finansal hizmetlerden yararlanan bireylerin korunması maksadıyla ülkelere yardımcı olabilmektir. Küresel program, şu hususları sağlamayı hedeflemektedir:

- Bireylerin alışverişi en iyi şekilde yapabilmesi açısından, finansal bilgiyi anlaşılabilir ve karşılaştırılabilir hale getirmek,
- Zararlı ve tahrip edici ticari uygulamaların men edilmesi suretiyle iş uygulamalarının geliştirilmesi,
- Finansal kurum hata yaptığında bireylere hızlı ve kolay tazminat verilmesi,
- Bireylerin finansal hizmetleri güvenli bir şekilde kullanmayı öğrenebilmeleri için, onlara yardım etmek.

Avrupa Birliği:

Son otuz yıl boyunca, ekonomik, demografik ve politika değişikliklerinin bir sonucu olarak finansal okuryazarlığın önemi Avrupa ekonomilerinde artmıştır. 18 Aralık 2007 tarihinde yayımlanan “Finansal Eğitim Bildirisi (Communication on Financial Education)” ile Avrupa Komisyonu Avrupa Birliğinde finansal eğitimin önemli olduğunu ve bu alandaki çalışmalara destek olacağını deklare etmiştir. Bugün, finansal okuryazarlık olmadan, bireylerin ekonomik hayata tam ve bilgili katılımı daha da zorlaşmakta, bu nedenle Avrupa Birliği, üye ülkeleri finansal eğitimi geliştirmeleri ve ilerletmeleri konusunda teşvik etmektedir. Ağustos 2019 itibariyle 28 üye ülkesi bulunan Avrupa Birliği bünyesinde 2007 yılı itibariyle finansal okuryazarlık alanında 180 adet çalışma yapılmıştır. Avrupa Birliği tarafından finansal okuryazarlığı geliştirme çalışmaları Avrupa Komisyonu’nun iki ayrı birimi tarafından yürütölmekte olup bunlar (Gökmen, 2012: 26);

- “DG İç Piyasalar ve Hizmetler (Directorate-General Internal Market and services)”
- “DG Sağlık ve Tüketici Koruma (Directorate-General Health and Consumer Protection)”

Avrupa Komisyonu, “yetişkinler için çevrimiçi tüketici eğitimi araçları (development of on-line consumer education tools for adults)” adıyla 2009’da bir internet sitesi açmıştır. Site bireylerin finansal yapıyı anlamalarına ve haklarını bilmelerine yönelik olarak hazırlanmıştır. Ayrıca, Avrupa Birliğinin finansal eğitim çalışmaları kapsamında 30 Nisan 2008’de bir uzman grubu “Expert Group on Financial Education(EGFE)” “Finansal Eğitim Uzman Grubu” ve bir veri tabanı “European Database for Financial Education(EDFE)” “Finansal Eğitim Avrupa Veritabanı” oluşturulmuştur. EGFE, finansal eğitim alanında fikirlerin ve en iyi uygulamaların alışverişini sağlamakta iken EDFE, mevcut finansal eğitim planlarına ilişkin elektronik bir kütüphanedir.

Amerika Birleşik Devletleri:

Amerika Birleşik Devletleri finansal okuryazarlık ve finansal eğitim konularına çok önem vermekte olup bu alanda en çok araştırma yapılan ülke olduğunu söylemek mümkündür. Yapılan çalışmalar incelendiğinde, finansal okuryazarlık düzeyinin ABD’de düşük olduğu görölmektedir. Finansal okuryazarlık alanında ilk resmi çalışma 1995’de “Amerika Tasarruf Eğitimi Konseyi (ASEC)”nin kurulması olmuştur. Özel sektör ve kamu işbirliği ile kurulan ASEC, emeklilik planlaması ve tasarrufları desteklemektedir. Finansal kararlar ile alakalı bilginin öneminin fark edilmesi ile

birlikte bir çok kamu kurumu, özel kuruluş, okul ve işverenin finansal okuryazarlık ile ilgili programlara sponsor olmaya başladıkları görülmektedir. Finansal açıdan eğitimin desteklenmesi esasında, finansal olarak kişilerin zarara uğrayacakları bazı işlemlerden kendilerini koruyabilmelerini, herhangi bir hilenin mağduru olmamalarını ve haklarını korumaya yönelik yapabileceklerinin farkına varmalarını sağlayacak bir alt yapının oluşturulmasını sağlamaktadır. Finansal okuryazarlık, bireylerin, mal ve hizmetlere daha az maliyetle sahip olabilme yeteneklerini geliştirerek daha iyi bir müşteri olmalarını sağlamaya yönelik katkıda bulunabilecektir. Bu ise kişilerin kendi bütçelerini hazırlayabilmelerine, tasarruf, tüketim ve yatırım fırsatlarını arttırabilmelerine de imkân sağlayacaktır. Bireylerin temel finansal planlama konularındaki bilgi ve becerilerinin artırılması hem kısa vadedeki fırsatları görebilmelerine imkân tanırken hem de uzun vadeli finansal gelişmelerinin artırılmasına destek olacaktır. Örneğin, ABD Kongresinin kişilerin finansal okuryazarlık ve eğitim seviyelerinin geliştirilmesi için 2003 yılında attığı en önemli adımın “Financial Literacy and Education Commission-Finansal Okuryazarlık ve Eğitim Komisyonu”nu kurması ve 2002 yılında Amerikan Hazinesine bağlı olarak kurulan “Finansal Eğitim Ofisi”nin finansal okuryazarlık alanında koordinatör olarak faaliyet yürütmesi olarak görülmektedir. Bu komisyona ulusal stratejiler çerçevesinde, Amerikan halkının finansal okuryazarlık ve eğitimlerinin geliştirilmesi görevi verilmiştir. Komisyon, Uluslararası Stratejiler hakkında yıllık olarak bir özet sunmakta, eğer gerekiyorsa değişiklik ve öneriler ortaya koymaktadır (Turan, 2017: 19).

Ayrıca, Amerikan halkı arasında finansal okuryazarlık ve yeteneğin artırılması ve geliştirilmesi konusunda Başkan’a tavsiyede bulunmak üzere Barack Obama tarafından 29 Ocak 2010 tarihinde “The President’s Advisory Council on Financial Capability (PACFC)” “Başkanın Finansal Yeterlilik Danışma Konseyi” kurulmuştur. Konsey çalışmalarında üç geniş alan belirlemiştir;

- Gençlere yönelik finansal yeterlilik ve eğitim programları,
- Düşük ve orta gelirli ailelere yönelik mali erişim ve yeterlilik,
- İşyerinde finansal yetenek.

2.2. Diğer Ülkelerdeki Çalışmalar

2.2.1. Kurumlar Tarafından Yapılan Çalışmalar

Finansal okuryazarlık kavramının öneminin anlaşılması ile birlikte bazı uluslararası kurumlar gerekli çalışmaları yürütmeye başlamışlardır. Özellikle son on

yılda gelişmiş ülkeler başta olmak üzere finansal eğitim ile ilgili faaliyetlerin arttığı gözlemlenmektedir. Bu durum aynı zamanda Finansal okuryazarlık oranının düşüklüğünün sadece Türkiye'ye özgü bir sorun olmadığını da kanıttır. Bu konulara ilişkin bilgiler ilerleyen bölümlerde detaylı bir şekilde verilecektir.

Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü:

Misyonu dünyanın dört bir yanındaki insanların ekonomik ve sosyal refahını artıracak politikaları teşvik etmek olan Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü 30 Eylül 1961 yılında kurulmuştur. Örgüt, ticaret, tarım, eğitim, finans, yatırım, enerji, çevre, yönetim, göç, bilim ve teknoloji gibi ekonomik ve sosyal konularda faaliyetlerini sürdürmektedir. Bugün bünyesinde yer alan 36 ülke (Avusturalya, Avusturya, Belçika, Hollanda, Kanada, Şili, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İzlanda, İrlanda, İsrail, İtalya, Japonya, Kore, Litonya, Litvanya, Lüksemburg, Meksika, Yeni Zelanda, Norveç, Polonya, Portekiz, Slovak Cumhuriyeti, Slovenya, İspanya, İsveç, İsviçre, Türkiye, Birleşik Krallık, Amerika Birleşik Devletleri) ile birlikte sorunları tanımlamak, tartışmak, analiz etmek ve sorunlara çözüm önerileri getirmek için birbirleriyle uyumlu bir şekilde faaliyetlerini sürdürmektedir. OECD, finansal eğitim faaliyetlerinin önde gelen uluslararası kuruluşlarından biridir. OECD'nin 2003 yılında başlattığı büyük proje çerçevesinde, üye ülkelerde ve bazı üye olmayan ülkelerdeki finansal eğitim programları incelenmeye başlanmıştır. Projenin ilk aşamasında, şu anda faaliyette olan eğitim programlarının etkinliği değerlendirilerek finansal okuryazarlığın geliştirilmesi için stratejiler oluşturulması öngörülmüştür. İkinci aşamada ise, düzenleyicilere ve bireylere yardımcı olabilecek broşürlerin yayımlanması amaçlanmıştır. Bu aşama çeşitli ülkelerdeki tüketicilerin de finansal okuryazarlık düzeylerinin ölçülmesini içermektedir. OECD finansal eğitim projesi üç ana eksen üzerinde şekillenmektedir. Bunlar; dünya genelinde finansal eğitim gelişmeleri üzerine temel uluslararası analitik araştırma ve çalışmaların yayımlanması, finansal eğitim ve farkındalık üzerine standart koyucu faaliyetler ve uluslararası işbirliğinin ve farkındalığın artırılmasıdır (Gökmen, 2012: 82).

OECD'nin finansal okuryazarlık çerçevesinde gerçekleştirdiği faaliyetler aşağıdaki gibidir; OECD finansal eğitim konusunda özellikle de sigortacılık sektörü ve özel emeklilik alanında finansal eğitim araştırmalarına öncülük etmektedir. Ayrıca OECD web sitesi akademik düzeyde çok önemli bir veri ve bilgi kaynağı sunmaktadır. Bu web sitesinde (Hayta, 2011: 28);

- Finansal eğitim konusunda üye ülkelerin hükümetlerine tavsiyeler verilmekte,
- Üye ülkelerde uygulanan finansal eğitim projelerinin ayrıntıları bulunmakta,

- Finansal okuryazarlık ile ilgili çalışmalar yer almakta,
- Finansal eğitim hizmeti verme ilkeleri ve bunlara benzer konu başlıkları hakkında veriler bulunmaktadır.

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) tarafından verilen “Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı” (Programme for International Student Assessment- PISA), finansal okuryazarlığı değerlendiren ilk büyük ölçekli uluslararası çalışmadır. PISA, zorunlu eğitimin ötesinde öğrencilerin yaşama hazır olmalarını ve özellikle de birçok ülkedeki 15 yaşındaki gençlerin matematik, okuma ve bilim alanındaki bilgi ve becerilerinin yanında finansal bilgilerini ve bu bilgileri finansal problemlerde kullanabilme becerilerini ölçmektedir. Böylece, politika yapıcıların ve diğer paydaşların kanıta dayalı kararlar vermek için kullanabilecekleri zengin bir karşılaştırmalı veri seti sağlayabilmektedir. Finansal okuryazarlıkla ilgili uluslararası karşılaştırmalı veriler, “gençlerin daha küresel ve daha karmaşık hale gelen yeni finansal sistemler için ne kadar hazır oldukları” ve “gençlerin finansal okuryazarlık açısından kimleri lider kabul ettiği” gibi sorulara cevap verebilmektedir. 2012 yılında 65 katılımcı ülkeden öğrencilerin ve ekonomilerin, geleceğe yönelik finansal kararlar ve planlar yapmak için gerekli olan bilgi ve becerilere sahip olma derecelerini değerlendirmiştir. OECD, hükümetlerin düşük finansal okuryazarlık düzeylerinin potansiyel sonuçları hakkında ortaya çıkan endişelerini gidermek için geniş kapsamlı bir finansal eğitim projesi başlatmıştır. Bu proje OECD Finansal Piyasalar Komitesi (CMF) ve Sigorta ve Özel Emeklilik Komitesi (IPPC) tarafından Eğitim Politikası Komitesi dahil olmak üzere diğer ilgili kurumlarla koordineli olarak hizmet vermektedir. Finansal eğitim konusundaki bu kapsamlı projenin başlatılmasıyla 2002 yılında finansal okuryazarlığın önemini resmen tanınmıştır. 2008 yılında, proje, OECD Uluslararası Finansal Eğitim Ağı (INFE) oluşturularak daha da geliştirilmiştir. Bugün OECD-INFE, 115’i aşkın ülkede, merkez bankaları, finans bakanlıkları ve eğitim bakanlıkları dahil olmak üzere 260 kamu kurumundan yüksek düzeyde üyeliğe sahiptir. OECD-INFE, ülke deneyimlerini paylaşmak, veri toplama ve politika analizleri yapmak üzere yılda iki kez toplanmaktadır. GATEWAY (OECD Uluslararası Finansman Ağ Geçidi), 2008 yılında oluşturulmuştur ve OECD; INFE ağ üyeleri ve diğer kurumlar tarafından yürütülen ilgili araştırma ve analizleri yaygınlaştırmayı amaçlamaktadır. Uluslararası Finansman Ağ Geçidi şu anda 90’dan fazla ülkede finansal eğitim programları hakkında bilgi içeren finansal eğitim ve farkındalık için küresel bir takas merkezi olarak kabul edilmektedir (Gökmen, 2012: 84).

Avrupa Birliği:

Avrupa Birliği 1957 yılında kurulan ve 28 üyesi bulunan ekonomik ve siyasi bir örgüttür. Avrupa Komisyonu, AB tüketicilerinin mali kapasitesini artırmak için birçok girişimde bulunmaktadır. Komisyonun finansal okuryazarlık faaliyetlerinin amacı, tüketicilerin piyasadaki finansal ürünler hakkında bilgi sahibi olmalarını, kişisel finanslarını verimli bir şekilde yönetebilmelerini ve farklı banka hesapları, sigorta poliçeleri veya kredi sözleşmeleri arasında bilinçli seçimler yapabilmelerini sağlamaktır (Ercan, 2011: 33). Birliğin finansal okuryazarlığı iyileştirme faaliyetleri Avrupa Komisyonu'nun iki birimi tarafından yürütölmektedir. Bu birimler (Figueira, 2007: 1);

- DG İç Piyasalar ve Hizmetler (Directorate-General Internal Market and Services),
- DG Sağlık ve Tüketici Koruma ((Directorate-General Health and Consumer Protection)

Avrupa Komisyonu, 18 Aralık 2007 de yayımladığı “Finansal Eğitim Bildirisi” (Communication on Financial Education) ile Avrupa Birliği'nde finansal eğitime önem verdiğini ve bu konudaki faaliyetlere destek olacağını göstermektedir. AB konseyi ve Avrupa Parlamentosu, üye ölkeleri finansal eğitimde ilerleme noktasında teşvik etmektedir. Komisyon 2007 yılında 27 üye ölkede toplam 180 adet finansal okuryazarlık faaliyeti gerçekleştirmiştir. Avrupa Komisyonu, Yetişkinler İçin Çevrimiçi Tüketici Eğitim Aracı (Development of Online Consumer Education Tools for Adults) adıyla 2003 yılında bir web sitesi kurmuştur. Sitede bilgi, danışmanlık ve eğitim hizmetlerinin bir internet ağı üzerinden verilmesi amaçlanmaktadır. Bu sitede ürün ve hizmetlerin karşılaştırılması, satın alma kararlarının desteklenmesi ve tüketicilerin korunmasına ilişkin, hukuki ve pratik bilgiler yer almaktadır (Hayta, 2011: 30).

Adı geöen sitede, Nisan 2010 da öğretmenler için finansal okuryazarlık bölümü oluşturulmuştur. Bu bölümde; harcama, tasarruf/yatırım, koruma/sigorta ve borçlanma gibi temalar mevcuttur. Aynı zamanda Dolceta web sitesi, öğretmenler için çok sayıda eğitim öğretim materyalleri sağlamaktadır. Avrupa komisyonu 28 Mayıs 2008 de finansal okuryazarlığın geliştirilmesi konulu bir konferans düzenlemiştir. Konferansın amacı finansal eğitimin önemini vurgulamak ve finansal eğitim uygulamalarını paylaşmak olmuştur (Gökmen, 2012: 86).

Avrupa Birliği'nin finansal eğitim çalışmaları çerçevesinde 30 Nisan 2008 de bir EGFE uzman grubu oluşturulmuştur. Grup, en fazla 25 üyeden oluşmaktadır. EGFE, finansal eğitim konusunda fikir ve uygulama alışverişini sağlamaktadır. Yılda iki kez toplanan grubun, bugüne kadar gerçekleştirdiği toplantılar aşağıda sıralanmaktadır (Gökmen, 2012: 86).

Toplantı 1 : 7.10.2008 “Finansal Eğitim için Ulusal Stratejiler”

Toplantı 2 : 28.04.2009 “Finansal Kriz ve Finansal Eğitim”

Toplantı 3 : 6.11.2009 “Okullarda Finansal Eğitim”

Toplantı 4 : 4.6.2010 “Finansal Eğitim ve Emeklilik”

Toplantı 5 : 17.12.2010 “Yeni Medya ve Finansal Eğitim”

Ayrıca, komisyon Avrupa’nın gelişimine sağlamak için EDFE Finansal Eğitim Veri Tabanı” nı (European Database for Financial Education) 19 Ocak 2009 da kurmuştur. EDFE mevcut finansal eğitim projelerinin coğrafi tabanı, kapsamı, hedef kitlesi, kullanılan yöntem ve sağlayıcıların iletişim bilgilerine ilişkin elektronik kütüphane görevi görmektedir.

Uluslararası Çocuk ve Gençlik Finansı:

Küresel olarak faaliyette bulunan bu kuruluş, her yıl zirveler gerçekleştirerek, çeşitli uluslardan ve yaş gruplarından çocuk ve gençleri finans, çocuk hakları, araştırma gibi alanlarda dünya genelinde uzman kişilerle buluşturmaktadır. UNESCO, OECD, UNICEF, Birleşmiş Milletler Kalkınma Fonu ve bunlara ek olarak 500’ ü aşkın global şirket ve sivil toplum kuruluşlarının ortakları arasında yer aldığı CYFI, “Finansal Erişim” ve “Çocuklar ve Gençler İçin Finansal Eğitim” alanlarında düzenlemiş olduğu zirvelerin birincisini, 24 Nisan 2012 tarihinde Amsterdam’da gerçekleştirmiştir. İkincisi ise, Sermaye Piyasası Kurulu’nun ev sahipliği yaptığı ve Borsa İstanbul’ un yardımıyla gerçekleşen ve TCMB, Merkezi Kayıt Kuruluşu, Takasbank, (TSPAKB) Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Birliği’nin yardımlarıyla Mayıs 2013’te düzenlenmiştir (Satoğlu, 2014: 14).

Dünya çapında 150’den fazla ülkenin katılımıyla gerçekleşen Küresel Para Haftası hangi yaştan veya topluluktan olursa olsun her bireyin katılımını teşvik etmektedir. Bu etkinliğin en önemli amacı, çocukların ve gençlerin tasarrufun ve yatırımın önemini anlayabilmelerini, kendi geçim kaynaklarını üretebilmelerini, paralarını en iyi bir şekilde yönetebilmelerini ve ekonomik açıdan güçlü bireyler olmalarını sağlamaktır. Her yıl mart ayında gerçekleştirilen Küresel Para Haftası, 2019 yılında 25-31 Mart tarihleri arasında gerçekleşmiştir. Aynı zamanda birden çok kuruluşun (hükümet organları, gençlik örgütleri, bakanlıklar, merkez bankaları, finansal kurumlar, üniversiteler, kâramacı gütmeyen kuruluşlar vb.) katılımıyla yapılan bu etkinlikte;

- Birçok kurum ve kuruluşlar, yerel ve küresel işletmeler ziyaret edilmektedir,
- Finansal eğitim programlarına katılımlar gerçekleştirilmektedir,
- Yarışmalar düzenlenmektedir,

- Futbol maçları ve finansal eğitime yönelik oyunlar sergilenmektedir.

Aynı zamanda bu faaliyetlere ek olarak CYFI, “Ye! Topluluk” adıyla aynı yaştaki gençleri ve çocukları bir araya toplayarak genç girişimciliği teşvik etmeyi amaçlamaktadır. “School Bank” ise çocukları ve gençleri bankacılık ürünleri hakkında bilgilendirmeyi, banka hesaplarını nasıl kullanmaları gerektiği hakkında bilinçlendirerek ekonomik açıdan güçlenmelerini sağlamayı hedeflemektedir. Bu girişim Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) aracılığıyla gerekli izinler alınarak okullarda uygulanmaktadır. “Küresel Katılım Ödülleri” adlı faaliyetiyle de uluslararası başarı gösteren gençleri onurlandırmayı ve tanıtmayı amaçlamaktadır. Yukarıda bahsedilen girişimlerden yola çıkarak CYFI” nin başarıları aşağıdaki gibi sıralanabilir;

- Bugüne kadar, uluslararası çocuk ve gençlik finans kuruluşu aracılığıyla dünya çapında 36 milyon çocuk ve gence ulaşmıştır,
- Küresel Para Haftası ile 2017 yılında yaklaşık 137 ülkede 7,7 milyon çocuğa ulaşarak, 23.700 kuruluşun katıldığı 72.700’den fazla etkinliğe imza attı,
- CYFI, Global Geneva tarafından 2015” te yayımlanan en iyi STK listesinde yer almayı başardı.

Küresel Finansal Okuryazarlık Mükemmellik Merkezi:

2011 yılında George Washington Üniversitesi İşletme Fakültesinde kurulmuştur. İlk adı Küresel Finansal Okuryazarlık Merkezi olarak bilinen (GFLEC) Küresel Finansal Okuryazarlık Mükemmellik Merkezi (Lusardi, the Global Financial Literacy Excellence Center: an Overview);

- Finansal okuryazarlık çalışmaları açısından dünyanın önde gelen araştırma merkezi olmayı hedeflemektedir,
- İşyerlerinde, okullarda ve toplum içerisinde finansal eğitimin önemine vurgu yaparak çığır açan araştırmalara odaklanmaktadır,
- Yapılan araştırmalar ve uzmanlık çerçevesinde bireyleri politikalar hakkında bilgilendirmeyi, aynı zamanda finansal okuryazarlık programlarını geliştirmeyi ve teşvik etmeyi amaçlamaktadır,
- Oxford, Wharton, Bocconi, Stanford gibi dünyanın en iyi araştırma kurumları ile iş birliği yapmıştır. Aynı zamanda OECD gibi finansal okuryazarlıkta küresel bir liderle iş birliği içerisinde,
- Merkezin kuruluşundan bu yana 50”den fazla projeyi tamamlayarak, araştırmalarda liderlik rolünü üstlenmektedir.

GFLEC, çalışma alanı olarak finansal okuryazarlığa en başından beri önemli katkılarda bulunan Prof. Dr. Annamaria Lusardi'nin 15 yıla yakın bir akademik çalışmasına dayanmaktadır. Washington DC'nin merkezindeki konumu sayesinde, merkez politika yapıcılarını doğrudan etkilemeyi amaçlamaktadır

Uluslararası Yatırımcı Eğitimi Forumu:

Uluslararası Yatırımcı Eğitimi Forumu 2005 yılında İngiltere, Japonya, Avustralya, Kore, Kanada ve ABD'nin ortaklığında kurulmuştur. Formun amacı bireylerin ileriye dönük planlarına en uygun finansal araçlara güvenli bir ortamda yatırım yapmalarını sağlamak, bireylerin finansal refah düzeylerini yükseltmek, küresel çapta tasarruf düzeyini artırmak ve sermayenin tabana daha etkili dağılmasına yardımcı olmak olarak ifade edilebilir (Hayta, 2011: 32). Faaliyetler 4 komite ile birlikte yürütülmektedir. Bunlar (Özgüler, 2013: 40);

- Program Komitesi; finansal eğitimle ilgili yeni programların geliştirilmesi, mevcut programların iyileştirilmesi gibi faaliyetlerle ilgilenmektedir,
- Konferans/Toplantı Komitesi; yıl içerisinde hayata geçirilecek faaliyetler, konferans ve toplantılara yönelik program ve içeriklerin hazırlanmasından sorumludur,
- Küresel Bölge Komitesi; bölgeler arası eğitim programları ve ülke çapında eğitim stratejilerine yönelik çalışmaların artırılması yönünde çalışmalar yürütmektedir,
- Üye Geliştirme Komitesi; üyelerin eğitim programlarının güçlendirilmesi ve iyileştirilmesine yönelik çalışmaların planlamasını üstlenmektedir.

Uluslararası Yatırımcı Eğitimi Formu, üyelerin bir araya gelip fikirlerini beyan etmelerini, yatırımcı eğitimini ve finansal okuryazarlığı geliştirme hedefinin ilettilmesi için yıl boyunca dünyanın farklı yerlerinde toplantı ve konferanslar düzenlemektedir. Kâr amacı gütmeyen bir kurum olan IFIE, bölgesel veya küresel olarak uygulanan eğitim programlarını, üyelerin ve yatırımcıların eğitim faaliyetlerini, toplantı ve konferanslarını, online seminerleri, çalışılan makaleleri ve uygulanan anketleri, geniş bir bilgi ağının bulunduğu internet sitesinde yayınlamaktadır. IFIE bu özelliği ile bilgi alışverişinin yapıldığı global bir merkez konumundadır. Finansal eğitimi kapsayan tüm programların uygulanmasında en çok başvuru alan kaynaklardan birisi de “Küresel Yatırımcı Eğitim Anketi”dir”. Bu anket 2009’dan bu yana hemen hemen her yıl uygulanmaya çalışılmış ve sonuçları web sitesinde paylaşılmıştır. En son 2014 yılında uygulanan anketi Tablo 1’de verilmiştir. Anket sonuçlarına göre, ülkelerin finansal eğitim ve okuryazarlık konularını ciddiye aldıkları ve bu alandaki faaliyetlerini çoğaltarak devam ettirdiklerini söylemek yanlış bir tespit olmayacaktır (Özgüler, 2013: 42).

Uluslararası Menkul Kıymetler Komisyonları Örgütü:

1983 yılında kurulan Uluslararası Menkul Kıymetler Komisyonları Örgütü (IOSCO), dünyanın menkul kıymetler düzenleyicilerini bir araya getiren uluslararası bir organ olarak görev yapmaktadır.

- Yatırımcıları korumak, adil, etkin ve şeffaf olan menkul kıymet pazarları oluşturmak,
- Küresel sistematik riskin düşürülmesini sağlamak,
- Hatalı davranışlara karşı yatırımcıların menkul kıymetler piyasasının bütünlüğüne olan güvenini artırmak,
- Pazarların gelişmesine yardımcı olmak, pazar altyapısını güçlendirmek ve uygun düzenlemeleri uygulamak amacıyla, hem küresel hem de bölgesel düzeyde kendi deneyimleri hakkında bilgi alışverişinde bulunmayı hedeflemektedir.

Yatırımcı korumasının iç içe geçmiş amaçları ve yatırımcıların menkul kıymetler piyasasının bütünlüğüne güveninin artırılması, IOSCO'nun hedeflerinin merkezinde yer almaktadır. Bu amaçlar aynı zamanda değişen ölçülerde birçok IOSCO üyesinin hedefidir. Yatırımcı eğitimi, yatırımcı korumasını sağlamak, yatırımcının güvenini artırmak ve yatırımcının finansal planlama ve karar alma sürecine katılımını teşvik etmek için kilit bir stratejidir. IOSCO, 2001'den bu yana, yatırımcı eğitimi ve finansal okuryazarlık girişimleri hakkında üyelere raporlar hazırlamaktadır. Raporlar, yatırımcı eğitimi konusunda üyelerin aldıkları yaklaşımlar, üyelerin karşılaştığı zorluklar ve genel olarak yatırımcı eğitimi için küresel standartlar gibi konuları kapsamaktadır. Birçok IOSCO üyesi, yatırımcıları korumak için daha genel bir hedefe bağlı ya da belirli bir yetkinin parçası olarak yatırımcı eğitim programları sunmaktadır. Aynı zamanda finansal okuryazarlık faaliyetleri ile de ilgilenen IOSCO, programların geliştirilmesinde ve sunulmasında etkili ve önemli bir rol oynamaktadır. Bu rolleri detaylandıracak olursak (Özgüler, 2013: 43).

- Bağımsız ve tarafsız: Menkul kıymetler düzenleyicileri, örneğin perakende yatırımcıların yatırım ürünlerini anlamalarına, aracı kurumlarla daha etkin çalışmasına ve bireylerin dolandırılmalarını önlemek için adımlar atmasına yardımcı olacak bilgi ve araçları içeren tarafsız yatırımcı eğitimi sağlamak için eşsiz bir konuma sahiptir,

- Uzmanlık ve verilere erişim: IOSCO ve üyeleri, menkul kıymetler, piyasa yapısı ve yatırım ürünü düzenlemesi konusunda kapsamlı uzmanlığa ve deneyime sahiptir. Ayrıca, mevcut piyasa riskleri ve hatalı davranışlar hakkındaki bilgilere de ulaşabilecek

ve yatırımcı korkularını belirleyebilecek ve çözüm bulmak için mevcut veri toplama yöntemlerini kullanabilecek iyi bir konuma sahiptirler,

- Piyasaların işleyişine dair özgün görüşler: Kural koyma, denetim ve uygulama yetkileri sayesinde, düzenleyiciler, yapısal ve diğer rekabet sorunları, bilgi sorunları ve yanlış hizalanmış teşvikler dahil olmak üzere, piyasa çıktılarını ve iş modellerini şekillendiren faktörleri tanımlamak ve anlamak için “menkul kıymetler endüstrisine bakma” konusunda eşsiz beceri ve uzmanlığa sahiptir. Menkul kıymet düzenleyicileri bu deneyimden yararlanabilmekte ve hedeflenen yatırımcı eğitim programlarını geliştirme konusunda öngörü kazanabilmektedir.

Kişisel Finansal Çalışan Eğitimi Fonu:

Kamu yararı gözetilen özel bir kuruluş olan PREEF, iş yerlerinde çalışanlara finansal eğitim programı düzenleyerek hem çalışanların finansal okuryazarlık düzeyinin ve kişisel finans tercihlerinin gelişimine katkıda bulunmakta hem de çalışanların iş verimliliğini yükselterek dolaylı olarak işverenlerin karını artırmalarına da yardımcı olmaktadır (Hayta, 2011: 34). PREEF’in misyonu kuruluşlara ve çalışanlara finansal sorumluluklarını üstlenmeleri konusunda destek sağlamak olarak belirlenmiştir. Çalışanlarını amaca yönelik teşvik eden kuruluşlar, işyerinde üretkenlik, çalışanların morali ve sadakatini içeren konularda verimlilik elde etmişlerdir. Kişisel Finansal Çalışan Eğitimi Fon’u: Çalışan Anketi ve Kişisel Finansal Sağlık Ölçeği™, Online Eğitim ve Yerde Eğitim gibi çalışmalarla finansal okuryazarlığa destek olmaktadır. Aşağıda bu faaliyetlere kısaca yer verilmektedir. Bunlar (Özgüler, 2013: 45).

- Çalışanlarda algılanan finansal sıkıntı ve finansal refahın sekiz soru ile ölçülmesidir.

- PFW anketi ile ilgili sorular, insanların mevcut finansal durumlarını değerlendirmelerini sağlar.

- Bu anket bilimsel olarak geçerli ve güvenilir bir kişisel finansal sağlık ölçüsü olarak belirlenmiştir. Aynı zamanda sektörün altın ölçüm standardı kabul edilmiştir.

- PFW ölçeği online olarak uygulanmaktadır,

- Anketin bitiminde, sonuçlar 1 ile 10 arasında bir sayı olarak puanlanmaktadır (1 zayıf finansal sağlığı, 10 ise yüksek finansal sağlığı simgelemektedir).

Dünya Bankası:

1944 yılında kurulan Dünya Bankası, 189 üye ülkeyi bünyesinde barındırarak, 170’ den fazla ülkeden istihdam ettiği personeli ve 130’ dan fazla lokasyondaki ofisleriyle benzersiz bir küresel ortaklık oluşturmaktadır. Dünya Bankası, belirlediği bu

iki hedefi ve tüm faaliyetlerini üye ülkeleri tarafından yönetilen beş kurumu ile birlikte hayata geçirmektedir. Bu kurumlar;

- Uluslararası Yeniden Yapılandırma ve Kalkınma Bankası (IBRD),
- Uluslararası Kalkınma Derneği (IDA),
- Uluslararası Finans Kurumu (IFC),
- Çok Taraflı Yatırım Garanti Ajansı (MIGA),
- Uluslararası Yatırım Anlaşmazlıklarının Çözümü Merkezi (ICSID)

Uluslararası Yeniden Yapılandırma ve Kalkınma Bankası (IBRD); 189 üye ülkenin sahip olduğu küresel bir kalkınma kooperatiftir. Dünyadaki en büyük kalkınma bankası olarak, orta ve düşük gelirli ülkelere krediler, risk yönetimi ürünleri, teminatlar ve danışmanlık hizmetleri sağlayarak, yerel ve küresel bölgelere verilen yanıtları kontrol ederek Dünya Bankası Grubu'nun misyonunu desteklemektedir. Uluslararası Kalkınma Derneği (IDA); Dünya Bankası'nın yeryüzünün en yoksul ülkelerine yardımcı olan bir kolu konumundadır. Kredi denilen faizsiz krediler sağlayarak ekonomik gelişmeyi artıran, dengesizlikleri azaltan ve insanların hayat şartlarını iyileştiren programlar aracılığıyla en yoksul ülkelerin hükümetlerine hibeler vermektedir.

Jumpstart:

1995 yılında kurulan ve kâr amacı gütmeyen bir kuruluş olan Jumpstart koalisyonu, öğrencilerin liseden mezun olduklarında yeterli finansal bilgiye sahip olmalarına yardımcı olmaya çalışmaktadır. Jumpstart finansal okuryazarlığı “bireyin hayatı boyunca finansal güvenliği için, mali kaynaklarını doğru bir biçimde kullanabilmesi amacıyla bilgiyi elde edebilme kabiliyeti” şeklinde tanımlamaktadır. Koalisyon bu alanda birçok faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Finansal okuryazarlığı ölçmeye yönelik girişimlerin çoğu lise öğrencilerine odaklanarak yapılmaktadır. Jumpstart iki yılda bir ABD genelinde tüm 12. sınıf öğrencilerine 45 dakikalık bir sınav uygulamaktadır. İlk sınav 1997 yılında yapılmıştır ve bugüne kadar yapılan her sınavda öğrencilerin başarısız oldukları ortaya çıkmıştır. Bu koalisyon, ulusal ölçekte çeşitli kuruluşlarla güç birliği içerisinde, anaokulundan ortaöğretim çağının sonundaki gençlere kadar finansal okuryazarlığın geliştirilmesi amacını taşımaktadır. Bu bağlamda gerçekleştirilen K-10 Bireysel Finans Eğitimi Ulusal Standartları, ilköğretim ve ortaöğretim dönemindeki gençlerin finans bilgilerinin geliştirilmesi sürecinde yararlı bir çalışma olmuştur (Hayta, 2011: 33).

2.3. Türkiye’de Finansal Tabana Yayılma Çalışmaları

2.3.1. Finansal Okur Yazarlık Başbakanlık Genelgesi

05 Haziran 2014 tarihinde 29021 sayılı resmi gazetede Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları konulu genelge yayımlanmıştır. Genelge de ele alınan konular oluşturulan çözüm önerileri ve kurulan komisyonlar;

- Finansal eğitim ve tüketicinin korunması,
- Tüketicilerin finansal üren ve hizmetlere erişimleri,
- Erişilen ürünlerin verimli ve bilinçli şekilde kullanılabilmesi,
- Finansal konularda yanlış uygulamalara karşı önlemler,
- Finansal piyasalarda gelişim ve sürdürülebilir istikrarın önemi,

Yukarda belirtilen hedeflerin hayata geçmesi ve uygulanması için alakalı tüm kurum ve kuruluşların bir araya gelerek finansal istikrar için 03/06/2011 tarihli ve 637 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’nin 38. Maddesi ile Finansal İstikrar Komitesi kurulmuştur. Kurulun Komisyon Hazine Müsteşarlığının bağlı olduğu Bakanlığın başkanlığı çerçevesinde Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), Türkiye Bankalar Birliği, Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), Hazine Müsteşarı ile Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu başkanlarından oluşmaktadır.

Finansal istikrar komitesi belirlenen finansal konular üzerine tamamını kapsayacak şekilde değerlendirip ülkemizin öncelikleri, komitede belirlenen tüm kurumların görüş ve önerilerine bakılarak “Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planı” oluşturulmuştur. Hazırlanan planlar genelgenin yayımlanması ile birlikte yürürlüğe konuşmuştur.

2.3.2. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankasının Çalışmaları

Merkez Bankasının “Herkes için Ekonomi” isimli finansal okuryazarlık ve ekonomi eğitimi için her yaş gurubuna hitap ederek ilköğretim, ortaöğretim, yükseköğretim ve hane halkı olacak şekilde çeşitli eğitimler, faaliyetler ve etkinlikler oluşturmuştur.

İlköğretim seviyesi için bir çalışma ve etkinlik kitapçığı hazırlayan Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası içerikleri aşağıdaki gibi belirlemiştir.

- Para nedir. ?
- Paranın İşlevleri ve özellikleri,

- Madeni ve Kağıt Paranın Doğuşu,
- Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Ne Yapar,
- Türk Parası Banknotları Tanıyalım
- Ekonomi Nedir?

Hazırlanan bu içerikler ilköğretim öğrencilerinin en basit şekilde para ve ekonomiyi öğrenecekleri şekilde görsel içeriklerle beraber oluşturulup boşluk doldurma, karşılaştırma yapma, bulmaca çözme, soru cevap gibi eğitsel etkinlikler para dedektifleri, oyun kartları, paramı tanıyor muyum gibi oyunlar ile çocukların hem görsel hafızalarında hem zihinsel hafızalarında yer edinerek finans ve ekonomi kavramlarını öğretmeyi amaçlamıştır.

İlköğretim öğrencileri için yapılan bu faaliyetlerin detaylandırılarak ve seviyeye göre olacak şekilde zorlaştırarak ortaokul öğrencileri içinde uygulanmıştır. Lise öğrencileri için ise enflasyon, para politikası, istikrar gibi piyasada kullanılmaya başlayacak şekilde güncel hayata ve üniversite hayatında alacakları sorumluluklar doğrultusunda zorluk çekmemeleri için ileri seviye eğitim çalışmaları yapılmaktadır.

Bunların dışında hazırlamış olduğu “herkes için ekonomi” adlı sayfasında okul öncesinden başlayarak hane halkına kadar eğitim materyalleri, sınıf içi etkinlikler, broşür ve afişler ve ders içerikleri gibi aktif olacak şekilde hazırlıklar yapılmış ve herkesin kullanımına, indirip kaydetmesine olanak sağlayacak şekilde oluşturulmuştur.

2.3.3. Milli Eğitim Bakanlığı Çalışmaları

2012’de kurulunda Finansal Okuryazarlık ve erişim derneği ile Türkiye Ekonomi Bankasının düzenlemiş olduğu Finansal Okuryazarlık ve Erişim zirvesine “Sanat Yoluyla Sosyal ve Finansal Eğitim” projesi açıklanmış bulunmaktadır. Bu proje kapsamında Milli Eğitim Bakanlığı Türkiye Ekonomi Bankası ve Birleşmiş Milletler ve Çocuk Fonu (UNICEF) işbirliği ile hayata geçirilen proje ile finansal okuryazarlık kavramı milli eğitim müfredatına girmiş oldu. Proje ile 6-14 yaş grubundaki öğrencilerin sanat dersleri aracılığıyla ulaşılarak finansal okuryazar bir nesil yetiştirilmesi hedeflenmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığının konu ile alakalı çalışmaları ve görüşleri şöyledir; (T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 2016).

“Öğrencilere finansal okuryazarlığın öğretilmesi amacıyla "Sanat Yoluyla Sosyal ve Finansal Eğitim Projesi" gerçekleştirildi. “Proje kapsamında, ilkokul 1. sınıftan ortaokul 8. sınıfa kadar zorunlu dersler arasında yer alan görsel sanatların öğretim programı, sanat ile finansal okuryazarlığı içerecek şekilde güncellendi.”

“Öğrencilerin toplumsal ve ekonomik açıdan güçlü vatandaşlar olarak yetişmelerinde gerekli bilgi ve becerileri deneyime dayalı öğrenmeleri için sanat Yoluyla Sosyal ve Finansal Eğitim Projesi, Türk Ekonomi Bankasının finansal, UNICEF’in teknik desteğiyle uygulamaya geçti.”

Program kapsamında, çocukların finansal kapasitelerinin gelişimine destek olunması ve ileride karşılaşılabilecekleri olası finansal ve sosyal güçlüklerle karşı mücadele sırasında ihtiyaç duyacakları sosyal değerleri öğrenmelerinin desteklenmesi hedefleniyor. Erken yaşlarda çocuklara vatandaşlık sorumluluklarının ve finansal kaynakların yönetiminin öğretilmesinin amaçlandığı proje kapsamında, müfredatta da çeşitli düzenlemeler yapıldı.

Tüm bu çalışmalara zaman, mekan ve diğer sınırlamalar olmaksızın herkesin erişiminin sağlanması ve öğrenmeyi dijital olarak desteklemek için internet sitesi hazırlık çalışmaları devam ediyor. Niteliği artırmak ve uygulamayı yaygınlaştırmak amacıyla Ankara’da 12-14 Aralık 2016’da 81 ilden ikişer öğretmen katılımlıyla gerçekleştirilen çalışmanın ardından, hazırlanan içeriğin Bakanlık tarafından onaylanmasından sonra illerden gelen temsilcilerle geniş çaplı bir uygulama başlatılacak. Çocukların yaşamları üzerindeki denetimlerini ve özgüvenlerini artırmayı hedefleyen çalışma, ülkedeki tüm çocuklar için daha iyi bir gelecek kurulması ve eğitimde kalitenin artırılması açısından önem taşıyor. (MEB Müfredatı 2016) Milli eğitimin yaptığı bu çalışmalara da bakacak olursak finansal okuryazarlığın ne derece önemli olduğunu görmemize yardımcı oluyor. Yetişkinlerden ziyade artık finansal okuryazarlık eğitiminin ilkokullardan itibaren verilmeye başlaması gerektiği konusunda eğitim sistemimizde ciddi adımlar atmış bulunmaktadır.

2.3.4. Türkiye Bankalar Birliğinin Yapmış Olduğu Çalışmalar

Bankacılık Kanununun 79 uncu maddesine göre 1958 yılında kurulan Türkiye Bankalar Birliği tüzel kişiliğe sahip bir kamu kuruluşu niteliğindedir. Bankalar birliğinin genel merkezi İstanbul da bulunmaktadır. Türkiye de kurulun bütün mevduat, kalkınma, yatırım ve katılım bankaları kuruluş tarihilerinden en geç bir ay içerisinde birliğe üye olmak zorundadırlar.

Türkiye Bankalar Birliğinin kuruluş amacı serbest piyasanın rekabet ilkelerini korumak kaydıyla bankaların haklarını savunmak çıkarlarını korumak bütün bankacılık sisteminin gelişmesini ve sağlıklı şekilde büyümesini sağlamaktır. Bunun yanında Türkiye Cumhuriyeti Başkanlığı tarafından çıkartılan genelgede belirtilen hedefler doğrultusunda iş birliği yapılacak kurum ve kuruluşlar arasında Türkiye Bankalar Birliğine de önemli görevler ve misyonlar yüklenmiştir.

Türkiye Bankalar Birliği Başbakanlık genelgesi ile birlikte ülke genelinde başlatılan finansal okuryazarlığın artırılması için oluşturulan komisyonda üzerine yüklenen görev ve misyonları gerçekleştirmek amacıyla kendi sitesinde çeşitli eğitimler ve anket çalışmaları düzenlemiştir.

Türkiye Bankalar Birliğinin resmi olarak kullanmış olduğu internet sitesinde finansal okuryazarlık tanımı “Bireylerin bütçe yapma, tasarruf, borç alma ve yatırım gibi anahtar finansal kavramlar hakkında bilgi sahibi olmaları ve bu bilgileri kararlarında kullanabilme becerisidir.” Şeklinde belirtmiş ve beş bileşen ile sınıflandırılmıştır.

- Finansal kavramlar ile ilgili bilgi
- Finansal kavramlarla alakalı iletişim kurabilme
- Bireysel finans yönetimi kabiliyeti
- Uygun finansal kararlar verme becerisi
- Gelecekteki finansal ihtiyaçlar için planlama yapma

2.3.5. SPK Tarafından Yapılan Çalışmalar

Sermaye piyasa kurulunun 31/01/2013 tarihinde yapmış olduğu toplantının gündemini finansal bilgi düzeyi ve finansal okuryazarlığın önemini ve artırılması hakkında nasıl çalışmalar yapılmalı şeklinde belirlemiştir.

Piyasaların son hali ile beraber dünya ekonomisini bir bütün halinde ele almak kaçınılmazdır. Bu sebepten finansal okuryazarlık ve eğitimi giderek daha da önemli hale gelmekte tasarruf etmenin tek başına yeterli olmadığı sürdürülebilir büyüme için yapılan tasarrufların yatırımlara nasıl aktarıldığı daha önem arz etmektedir.

Sermaye Piyasası Kurulu ülkemizde finansal eğitim ulusal çapta koordine etmek ile görevlendirilmiştir. Bu kapsamda finans sektöründe diğer kuruluşlarla birlikte belirlenen yol haritası Finansal Eğitim Ulusal Stratejisi ve Eylem Planı şeklinde açıklanmıştır.

Yapılan plan çerçevesinde Sermaye Piyasası Kurulu Dünya Bankası ile hazırlamış olduğu Finansal Yeterlilik Anketini periyodik olarak ülke vatandaşlarına uygulamaya başlamıştır. Genel olarak çıkan sonuçlarda finansal bilgi düzeyi düşük olarak görülmüş ve Bilinçsiz borçlanma, Tasarruf, finansal araçların risk ve getirileri gibi konularda yetersiz bilgi finansal planlamada eksiklikler sorunların sadece bir bölümü olarak tespit edilmiştir. Ülke olarak tasarruf düzeyimizin OECD ülkeleri arasında sıralamasının çok altlarda olduğu yerli yatırımcı seviyesinin diğer ülkelere oranla az olduğu görülmüştür. Tüm bunlar kapsamında Sermaye Piyasası Kurulu tarafında belirlenen bazı hedefler madde madde aşağıda sıralanmıştır.

- Ulusal düzeyde finansal eğitim seferberliği,
- Yeni Sermaye Piyasası Kanunu,
- Bireysel Emeklilikteki % 25 kamu katkısı
- İstanbul'u 2023 yılına kadar küresel Finans Merkezi yapmayı,
- Ülkemizde tasarruf oranlarını yükseltmeyi
- Hem yatırımcı sayımızı hem de yatırım vadelerini uzatmayı,
- Bireylerin yatırım ve tasarruflarında bilinçli tercihlerde bulunması,
- Finansal okuryazarlık eğitimi ve sertifika programı,

Sermaye piyasası kurulunun başlatmış olduğu eğitim seferberliği kapsamında belirlenen hedeflere ulaşmak için atılan çeşitli adımları ve tavsiyelere de değinebiliriz. Örneğin sağlık bakanlığının uygulamaya geçirdiği her vatandaş ve aileler için uygulanan aile hekimliği ve aile poliklinikleri modelinin finans sektörüne de uygulayıp finansal sağlık amacıyla her aileye ve vatandaşa finans danışman atanabilir. Sermaye piyasası kurumu belirlenen hedefler doğrultusundan ilkokullardan başlanarak üniversiteler çalışanlar aileler emekliler gibi toplumun her kesimi için tam bir eğitim seferberliğine başlamıştır.

2.3.6. Türkiye Ekonomi Bankası Çalışmaları

Türkiye Ekonomi Bankası toplumsal kalkınmanın ve eğitimin ailede başladığı düşüncesinden yola çıkarak bir sosyal sorumluluk projesi şeklinde başlatmış olduğu TEB Aile Akademisi ile finansal karar alma becerisi yüksek ve ekonomik olarak sağlam temellere oturan bir Türkiye'ye katkı sağlamayı amaçlamıştır.

Türkiye Ekonomi Bankası belirlemiş olduğu bu hedefler doğrultusunda Boğaziçi Üniversitesi ile birlikte 2013 yılından itibaren TEB Aile Akademisi çatısı altında başlatmış oldukları eğitimlerle birlikte finansal okuryazar birey sayısı arttırmaya başlamışlar ve elde ettikleri raporları yıllar itibari ile yayınlayarak ‘ Türkiye'nin İlk Finansal Okuryazarlık Erişim Endeksi’ oluşturulmuştur.

Tablo 1. Türkiye Ekonomi Bankası çalışmaları

YIL	Katılımcı Sayısı	Ortalama	Medyan	Minimum	Maksimum
2013	1230	59.9	61.0	11.0	100
2014	1638	59.4	59.0	17.0	94
2015	1507	60.0	61.0	11.0	100
2016	1526	60.1	61.0	17.0	94
2017	1510	60.8	62.0	18.0	95
2018	1524	61.5	62.0	17.0	95

Yukarıda gösterilen tabloda görüldüğü gibi 2013-2018 yılları arasında hesaplanan Finansal Okuryazarlık Endeks Değerinde ortalama değerler kısmında yıllar itibari ile yukarı doğru bir ivme görülmektedir.

2.3.7. Diğer Çalışmalar

2.3.7.1. Paramı Yönetebiliyorum

“Paramı Yönetebiliyorum”, gençlere yönelik bir finansal okuryazarlık ve bütçe yönetimi projesidir. Gençler arasında finansal bilinci geliştirerek sürdürülebilir kalkınma sürecine katkıda bulunmayı hedefleyen "Paramı Yönetebiliyorum" projesi,

Türkiye'de ilk defa finansal okuryazarlık ile ilgili özel sektör, sivil toplum ve kamu bir araya getirdi. Oluşturulan bu projenin ortakları Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, Habitat derneği ve Visa'dır.

Birleşmiş Milletlerin alt kuruluşlarından biri olan Birleşmiş Milletler Kalkınma programı (UNDP), küresel çapta insanların yaşam standartlarını arttırmak daha bir yaşam vadetmek amacıyla belli yerlere kaynak ulaştıran bir kurum ve kuruluştur. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ülkelerde bulunan ortak hedef ve amaç birliği kurduğu ortakları ile ulusal kalkınmalara destek sağlıyor.

Habitat Derneği 1995 senesinde Danimarka da gerçekleştirilen Kopenhag Sosyal Kalkınma Zirvesi her ülkeden gelen temsilcilerle birlikte oluşturulan Youth for Habitat Uluslararası İletişim Ağı'nın bir eklentisi olarak kuruldu ve derneğin Eskişehir de yapılan toplantısında dünya sekreterliği kabul edilmiştir.

Ülkemizdeki yasal düzenlemeler gereği dernek olarak yapılan kurum, gençleri temsil etme iddiası ile değil, Türkiye'de gençlerin yerel ve ulusal düzeyde karar alma mekanizmalarına katılımı için bütüncül bir gençlik politikasının oluşturulması hedefi ile yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası çalışmalarını sürdürmektedir. Gençlerin sağlıklı bir finansal gelecek oluşturabilmesi için finansal bilinç konusunun kamu politikasının bir parçası olması gerekmektedir.

Visa dünya geneli tüm ülkelerde bulunan tüketicileri çeşitli finans kurumları ve kuruluşlarında en hızlı ve güvenli şekilde ödeme yapmalarını sağlayan sistemin adıdır. Kredi kartı hesap kartı kullanan tüketicileri sahtecilikten koruyan kullanımını sağlayan firmalarda kolay ödeme sistemleri getiren bir şirkettir.

Belirtilen bu üç küresel çaplı kuruluşlar derneğin proje ortaklarıdır. Bunun yanında derneğe Ziraat Bankası ve Halk Bankası gibi devlet bankaları ile birlikte toplamda 22 banka kuruluşu üyedir. Görüldüğü üzere finans sektöründeki en büyük katılımlı projelerden bir tanesi olan paramı yönetebiliyorum projesinin belirlediği bazı eğitim hedefleri bulunmaktadır.

- Tasarruf etmenin faydaları, Bireysel ve Aile bütçesi oluşturmak,
- Birikim, gelir ,tüketim, tasarruf ve borç gibi unsurları öğrenebilmek,
- Banka sektöründe kullanılan materyal ve ürünleri tanımak,

- Bireysel ve Aile gelirleri belirleyerek düzenli bir ödeme planı ortaya koyabilmek,
- Para biriktirme ya da tasarrufun faydalarından yeterince yararlanabilmek.

2.3.7.2. Foder

Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği FODER Türkiye’de finansal okuryazarlık alanında kurulmuş ilk dernek özelliğini taşımaktadır. Derneğin öncelikle kuruluş amacı ise finansal okuryazar bir Türkiye için ekosistem oluşturmaktır. Belirlenen bu ana hedef doğrultusunda kamu, özel sektör ve FODER benzeri kuruluşlar ile ortak çalışmalar yaparak hedefine ulaşmayı amaç edinmiştir. Bir diğer amacı işe finansal erişim yani bireylerin finansal sorunlarını finansal sistem içinde çözmelerini sağlamaktır. Kayıt dışılığın ve yastık altı denilen tasarruf yönteminin finansal sisteme aktarılmasını sağlayarak ekonomiye katkı sunmaktır.

FODER’in bu bahsettiğimiz makro hedeflerinin dışında belirlemiş olduğu mikro hedefler ise;

- Bireylerin tasarruf edebilmelerine katkı sağlamak.
- Bireyleri finans sistemine dahil etmek.
- Kadın ve Çocukların finansal sisteme dahil ederek eğitim almaları konusunda destek sağlamak.

Bunların dışında FODER Finansal davranışları olumlu yönde değiştirmek adına Amerika’da bulunan Duke Üniversitesi ile işbirliği yapmaktadır. Türkiye’de orta ve düşük gelirli vatandaşların tasarruf ve birikim alışkanlıklarını olumlu yöne katkı sunma hedefindedir. Tüm bunlar doğrultusunda hedeflere ulaşmak adına FODER çeşitli projeler/etkinlikler gerçekleştirmektedir. Konferanslar, seminerler, Sosyal medya çalışmaları ve buna benzer birçok yol ile Türkiye’de Finansal Okuryazarlığı ve erişimi arttırmaya çalışmaktadır.

2.3.7.3. Finansal Sağlık Skoru Endeksi

Gümüşhane Üniversitesi İşletme Bölümü Muhasebe-Finansman öğretim üyeleri tarafından geliştirilen bir modeldir. Bu modelin amacı; finansal okuryazarlık kapsamında bireylerin finansal sağlık skorlarını hesaplayarak bireylerin önceden belirlenen hangi alt gruplara girdiğini tespit etmektir. (Çam,2018: 8) Kısaca FSEM adı verilen bu yöntemin temelini, OECD tarafından uygulanan ve bireylerin finansal okuryazarlık düzeyini tespit etmek için geliştirilen ölçek oluşturmaktadır. Bu ölçek sadeleştirilerek, belirli değişkenler kapsamında FSEM oluşturulmaktadır. Model,

bireylerin finansal bilgi, finansal davranış ve tutum, finansal erişim, borç düzeyi, gelirleri, tasarruf düzeyleri ve bütçe uygulamaları üzerine yoğunlaşmıştır. Çalışmamızda kullanılan bu model, çalışmanın üçüncü bölümünde yöntem kısmında ayarıntılı olarak açıklanmıştır.

3. BİREYLERİN FİNANSAL SAĞLIK SKORLARININ BELİRLENMESİ

3.1. Çalışmanın Amacı, Önemi ve Kısıtlılıkları

Bu çalışmanın öncelikli amacı; finansal tabana yayılma ve finansal okuryazarlık kapsamında bireylerin finansal sağlık skorlarını tespit etmektir. Bireylerin finansal sağlık skorlarının tespit edilmesi, finansal okuryazarlık düzeylerinin artırılması ve bireylere verilecek eğitimler açısından önemlidir. Ayrıca çalışmada kullanılan yöntemin, literatürde yeni kullanılmaya başladığından önemli bir boşluğu dolduracağı ön görülmektedir. Çalışmanın hedef kitlesi Gümüşhane Üniversitesinde çalışan akademik idari ve sürekli işçi kadrolarında çalışan bireylerdir. Dolayısıyla çalışma alanı Gümüşhane Üniversitesi çalışanları ile sınırlıdır.

3.2. Yöntem

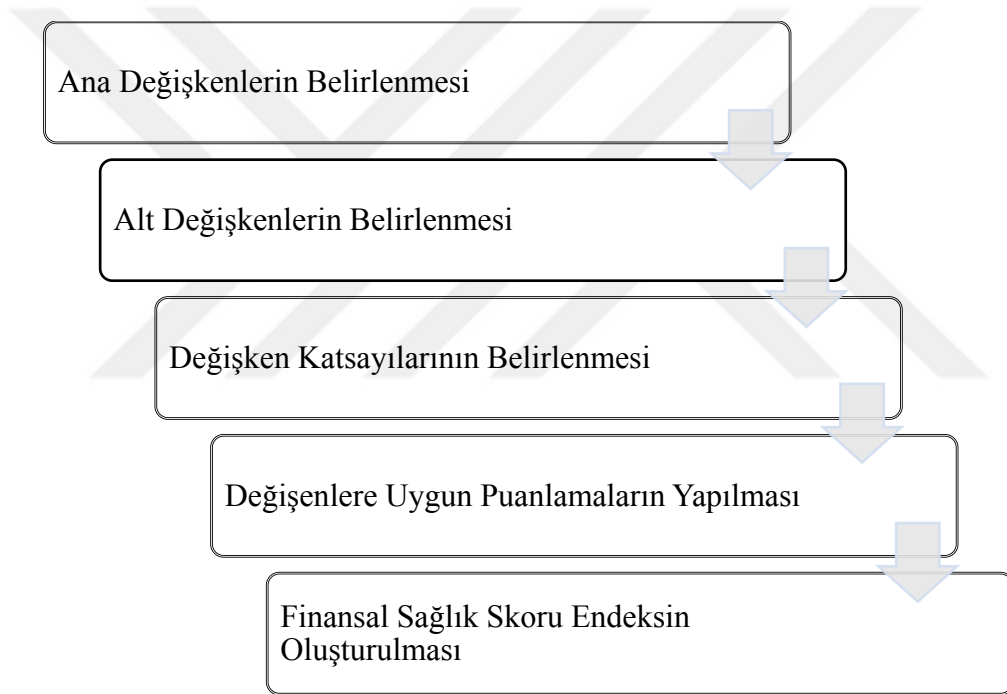
Çalışmada Gümüşhane Üniversitesi İşletme Bölümü Muhasebe-Finansman öğretim üyeleri tarafından geliştirilen “Finansal Sağlık Skoru Endeksi” kullanılmıştır. Bu yöntemde bireylerin sağlık skorları önceden belirlenen değişkenler çerçevesinde puanlanarak bireylerin skorları hesaplanmaktadır. Bu doğrultuda bireylerin 2021 yılına ait verileri kullanılarak aşağıdaki parametreler ayrı ayrı incelenmiştir.

- 1) Bireylerin finansal bilgileri
- 2) Bireylerin finansal tavırları
- 3) Bireylerin finansal davranışları
- 4) Bireylerin borç düzeyi
- 5) Bireylerin gelirleri
- 6) Bireylerin bütçe uygulamaları
- 7) Finansal erişim
- 8) Bireylerin tasarruf düzeyi

Yapılacak olan araştırma için ihtiyaç duyulan bilgiler salgın hastalık koşullarından dolayı çevirim içi ortamlarda anket yöntemi ile elde edilmiştir. Çalışmada yararlanılan ölçek, anket şeklindeki sorular finansal eğitimin dünyadaki önde gelen kurumlarından olan OECD’nin bünyesinde yer alan “Finansal Eğitime Yönelik Uluslararası İşbirliği’nin farklı ülkelerde çeşitli alt yapılara sahip bireylerin finansal okuryazarlık durumlarını tespit etmeye dönük hazırlamış olduğu ölçektir”. Toplam 283 adet anket, bizzat kişilerin e-posta adreslerine gönderilerek geri bildirimler alınmıştır. Yapılan geri

dönüşler sonucunda toplam 283 anket formu analiz yapılmak için değerlendirmeye alınmıştır. Tespit edilen hedefler doğrultusunda, ankete katılan kişilerin finansal bilgi, bireylerin borçluluk düzeyi, finansal davranış ve tutumları ve tasarruf şekillerine uygun davranışlarda analizde kullanılmıştır. Bunun yanı sıra bireylerin çeşitli demografik özellikleri de tespit edilmiş olup finansal sağlık skoru endeksinin tespit edilmesi için ilk önce finansal sağlık skoru endeksini belirleyen parametreler bulunmuştur.

Yapılan analizler öncelikle 2 ana grupta incelenmiştir. İlk grupta analiz sonuçlarına ait tanımsal istatistiki bulgular oluşturulmuştur. İkinci grupta çalışmanın ana hedefini oluşturan finansal sağlık skoru endeksini tespit etmek için gerekli olan analizler yapılmıştır. Endeksin tespit edilmesinde sırası ile gidilecek yollar aşağıdaki Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. Finansal sağlık skoru endeks oluşturma süreci

Bireylerin finansal sağlık skorlarının tespit edilebilmesi ve endeksi belirlenebilmesi amacıyla çalışmaya katılan kişilerin finansal bilgi, bireylerin bütçe uygulamaları, bireylerin gelir durumları, borçluluk düzeyini, finansal davranışlarını, tasarruflarını, finansal tutumlarını ve finansal erişim düzeylerinin ayrı ayrı olacak şekilde değerlendirmeye alınıp puanlama yapılmıştır. Ulaşılan veriler ile Finansal Sağlık Endeksi Modeli (FSEM) oluşturulmuştur. Oluşturulan FSEM aşağıda gösterildiği şekilde formüle edilmiştir.

$$FSEM = \beta_1 \text{ Gelir Düzeyi} + \beta_2 \text{ Bütçe Uygulamaları} + \beta_3 \text{ Finansal Bilgi Düzeyi} + \beta_4 \text{ Finansal Davranış Düzeyi} + \beta_5 \text{ Finansal Tutum Düzeyi} + \beta_6 \text{ Finansal Erişim Düzeyi} + \beta_7 \text{ Borç Düzeyi} + \beta_8 \text{ Tasarruf Düzeyi} \quad (\text{Eşitlik 1})$$

Yukarıda formüle dilen modelde kişiler için toplamda 100 puan alabilecekleri şekilde oluşturulmuş kişilerin finansal sağlık skorları 0 ile 100 puan aralığında çıkmıştır. Oluşan puanlara bakarak bireylerin hangi aralığa girdikleri ölçülmüştür.

FSEM in puanlamasının oluşturulabilmesi adına endekse ait alt değişkenlerin belirlenip formüle yerleştirilmesi gerekmektedir. Belirlenen ölçekten bireylerin aşağıda belirtilen değişkenleri tespit edilmelidir.

- a) Gelir Durumu
- b) Bütçe Uygulama
- c) Finansal Bilgi
- d) Finansal Davranış
- e) Finansal Tutum
- f) Finansal Erişim
- g) Tasarruf
- h) Borç

3.2.1. Gelir Durumu Değişkenleri

Bireylerin gelirlerini belirleyen aralıklar aşağıdaki gibi yapılmıştır:

Tablo 2. Gelir durumu değişken ve puanlama tablosu

Gelir Durumu Değişkeni	Gelir Puanı
2000-3000	1
3001-5000	2
5001-7000	3
7001-9000	4
9001 ve üzeri	5

Yukarıda oluşturulan Tablo 2’de anlaşılabacağı üzere bireylerin gelir seviyelerine göre sınıflandırma oluşturulmuştur.

3.2.2. Bütçe Uygulama Değişkenleri

Finansal planlamanın en önemli unsuru bütçe uygulamaktır. Düzenli olarak bütçe uygulayan ve bütçesini dolduran bireylerin harcama ve tasarruf açısından daha etkili

sonuçlar alacağına inanılmaktadır. Dolayısıyla bütçeyi uygulayanlar "5" puan, uygulamayanlar ise "0" puan almaktadır.

3.2.3. Finansal Bilgi Düzeyi

Finansal bilgiyi ölçmek için oluşturulan puanlama sistemi Tablo 3’de gösterilmiştir.

Tablo 3. Finansal bilgi alt değişken ve puanlama tablosu

Finansal Bilgi Düzeyi Değişkeni	Bilgi Puanı
Enflasyon Bilgi Düzeyi	Doğru ise “5” Yanlış ise “0”
Bileşik Faiz	Doğru ise “5” Yanlış ise “0”
Risk	Doğru ise “5” Yanlış ise “0”

Yukarıda belirtilen tabloda bireylere yöneltilen sorular çerçevesinde finansal bilgi düzeyleri ölçülmüş doğru cevaplara 5 yanlış cevaplara ise 0 puan verilmiştir.

3.2.4. Finansal Davranış Düzeyi

Finansal davranış düzeyi bulmak için kullanılan 7 soru ve bunların puanlamaları Tablo 4’de gösterilmiştir.

Tablo 4. Finansal davranış alt değişken ve puanlama tablosu

Finansal Davranış Düzeyi Değişkeni	Davranış Puanı
Yatırım ve ya tasarruf yaparken gelirim bir bölümünü riske atabilirim.	5-4-3-2-1
Faturalarımı zamanında öderim	5-4-3-2-1
Finansal durumumu yakından takip ederim.	5-4-3-2-1
Finansal hedeflerimi uzun vadeli yaparım ve hedeflerime varmaya çalışırım.	5-4-3-2-1
Alışveriş yapmadan önce ekonomik durumumun olup olmadığını bakarım.	5-4-3-2-1
Maddi durumum, benim için önemli olan şeyleri yapmada beni sınırlandırır.	1-2-3-4-5
Asgari yaşam giderlerimi ödemedede endişe duyuyorum.	1-2-3-4-5

Finansal davranışın ölçülmesi için toplam 7 adet soru analize alınmıştır. Hazırlanan bu sorular 5’li likert sistemine göre hazırlanmış olup 1 ile 5 arasında verilen puanların toplamı bireylerin puanını oluşturmuştur.

3.2.5. Finansal Tutum Düzeyi

Tablo 5’te kişilerin finansal tutum puanlarını ölçmek amacıyla oluşturulan sorular ve puan aralıkları yer almaktadır.

Tablo 5. Finansal tutum alt değişken ve puanlama tablosu

Finansal Tutum Düzeyi Değişkeni	Tutum Puanı
Bugün için yaşar, yarın için endişelenmem.	1-2-3-4-5
Parayı harcamak beni, uzun vadede tasarruf etmeden daha fazla tatmin eder.	1-2-3-4-5
Para harcamak içindir.	1-2-3-4-5

Yukarıdaki tablo dan anlaşılacağı üzere bireylerin finansal tutumlarını ölçmek için 3 adet değişken kullanılmıştır. Likert sistemi üzerinden oluşturulan soruların puan aralığı 1 ile 5 arasında oluşmaktadır.

3.2.6. Finansal Erişim Düzeyi

Endekste finansal erişim puanını tespit etmek için bireylerin tasarruf hesabı, tahvil, hisse senedi, kredi kartı, emeklilik fonu ve sigorta gibi finansal ürünler kullanmalarına göre puanlama yapılmış belirtilen değişkenlerden birine dahi sahip olsa 5 puan herhangi birine sahip değilse 0 puan verilmiştir.

3.2.7. Tasarruf Düzeyi

Tablo 6’da tasarruf skorunu tespit etmek için belirlenen sorular gösterilmiştir.

Tablo 6. Tasarruf düzeyi alt değişken ve puanlama tablosu

Tasarruf Düzeyi Değişkeni	Bilgi Puanı
“Bazen insanlar gelirlerinin, asgari geçim Düşünmedi “5” giderlerini karşılamayacağını düşünürler. Son Düşündü “0” 1 yılda hiç böyle düşündünüz mü” ?	
Son 1 yılda para tasarrufu yaptınız mı?	Yaptı “5” Yapmadı “0”

Tablo 6’da görüldüğü gibi kişisel tasarruf düzeyine ilişkin iki alt değişken belirlenmiştir. Bu iki değişken için asgari geçim garantisinden endişe etmeyenlere ve tasarruf edenlere sırasıyla "5" puan verilmektedir.

3.2.8. Borç Düzeyi

Tablo 7. Borç düzeyi alt değişken ve puanlama tablosu

Borç Düzeyi Değişkeni	Bilgi Puanı
Borcum çok yüksek.	1-2-3-4-5
finansal durumumdan şuan memnunum.	1-2-3-4-5

Tablo 7'de görüldüğü gibi, kişisel borç düzeyine ilişkin iki alt değişken belirlenmiştir. Bu iki değişkenin Likert ölçeğine göre hazırlanan cevap seçeneklerinde bireyler tarafından verilen cevaplara göre puan 1'den 5'e kadar puanlanmaktadır. İlgili göstergelerin tüm değişkenlerinin en düşük ve en yüksek puanları için Tablo 8'e bakınız.

Tablo 8. Belirlenen endeks ana değişkenlere ait en düşük ve en yüksek puanlar

Ana Değişkenler	Minimum Puan	Maksimum Puan
Gelir Düzeyi	1	5
Bütçe Uyguma Düzeyi	0	5
Finansal Bilgi Düzeyi	0	15
Finansal Davranış Düzeyi	7	35
Finansal Tutum Düzeyi	3	15
Finansal Erişim Düzeyi	0	5
Tasarruf Düzeyi	0	10
Borç Düzeyi	2	10
TOPLAM PUAN	13	100

3.3. Literatür özeti

Finansal sağlık skoru yöntemi ile doğrudan ilişkili tek çalışma Çam vd. tarafından 2018 yılında yapılmıştır. Bu çalışma hem modelin ilk tanıtımı hem de TR90 Bölgesindeki bireylerin finansal sağlık skorunun belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Çalışmada uygulanan model çerçevesinde 729 birey üzerinde anket yapılmış ankete katılan bu bireylerin % 62,7 erkek, % 52,9'u evli ve yaklaşık % 46'sı ise yükseköğretim mezunudur. Yapılan çalışmada kullanılmış olan ölçek 8 ana başlık altında toplanmış bireylerin Finansal tasarruf, finansal davranış, finansal bilgi, bütçe, finansal bilgi ve tutum, finansal erişim ve gelir durumlarını tespit ederek yüzdelik değerler üzerinde katsayı belirlenmiş ve finansal sağlık skoru endeksi modeli oluşturulmuştur. Oluşturulan model de 13 ile 100 puan arasında puanlama belirlenmiş çalışmaya katılan bireylerin finansal endeks puan ortalaması ise 61.81675 olarak tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmada kişilerin aldıkları puanlara göre çeşitli sınıflandırmalar belirlenmiş, bu sınıflandırma çok düşük düzey, düşük düzey, orta düzeyi, yüksek düzey ve çok yüksek

düzey şeklinde belirlenmiştir. Kendi çalışmamızda kullanılmış olan ölçek, sınıflandırma ve finansal sağlık skoru endeksi bu çalışmadan alınacak.

Literatürde finansal okuryazarlıkla alakalı benzer çalışmalara ait literatür özeti aşağıda özetlenmiştir.

Sibel Fettahoğlu (2015), Hane halkının finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi ile ilgili yaptıkları çalışmada Kocaeli ilinde yaşayan aileler üzerine bir anket çalışması yapılmıştır. Finansal Okuryazarlık konusunda ailelerin temel düzeyde bilgi sahibi oldukları gözlemlenmiştir. Göreceli olarak ise daha karmaşık olan ve bilgi gereksinimi duyulan tahvil , hisse senedi , yatırım fonları gibi çeşitli finans enstrümanların kullanımın ve bilinirliğinin düşük olduğu tespit edilmiştir.

Courchane ve Zorn (2005) yapılan araştırmalarda bireylerin tüketim davranışları finansal bilgi düzeyleri ve kredi skorları arasındaki bağlantıyı incelenmiş olup elde ettiği sonuçlarda finansal bilgi düzeyi, finansal davranış ve kredi skorları birbirlerini olumlu yönde etkiledikleri anlaşılmıştır.

Jorgensen ve Savla (2010), Üniversite öğrencileri üzerinde finansal okuryazarlığını ölçmeye yönelik bir çalışma yapılmıştır ve bu öğrencilerin finansal okuryazarlığında ailelerinin ekonomik ve demografik durumlarının etkisi olup olmadığı anlaşılmaya çalışılmıştır. 420 üniversite öğrencisi üzerinde uygulanan anket sonuçlarına göre, finansal tutum üzerinde ailelerin etkisinin orta seviyede etkili olduğu fakat finansal bilgi üzerinde herhangi bir etkisi görülmemiştir.

Lusardi (2008), ABD’de çeşitli demografik özellikteki kişiler üzerinde finansal okuryazarlığını ölçmeye yönelik yaptığı çalışmada, Afro-amerikan, İspanyollar ve kadınların finansal okuryazarlık seviyelerinin düşük olduğu belirlenmiştir. Ayrıca emeklilik, borsaya katılım eksikliği ve uygun olmayan koşullarda borçlanma davranışı, planlamada başarısızlık gibi tüm ana finansal kavramların eksik olmasında eğitim seviyesinin düşük olmasının sebep olduğu görülmüştür.

Ergün vd. (2014), yapmış olduğu incelemelerinde öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri ve finansal okuryazarlığın demografik özellikler ile bağlantı olup olmadığını anket yöntemi kullanarak tespit etmeyi amaçlamıştır. Anket verilerine göre; öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin temel düzey olduğu saptanmıştır. Araştırma birde öğrencilerin enflasyon ile ilgili bilgilerinin cinsiyetlerine göre farklılık gösterdiği anlaşılmış olup öğretim seviyelerinin ve ailelerinin ortalama gelirlerine göre; borsanın temel işlevleri bilgilerinin cinsiyetlerine göre ayrıştığı görülmüştür.

Beal ve Delpachitra (2002), Yapmış oldukları çalışmada Avustralyalı öğrencilerin finansal kavramlar ile ilgili bilgi , beceri ve alakalarının düşük olduğu görülmüştür.

Yanı sıra gelir seviyeleri iyi ve çalışma veya iş tecrübesine sahip öğrencilerin finansal okur yazarlık seviyeleri diğerlerine oranla yüksek çıkmıştır.

Gönen ve Özmete (2007) araştırmalarında kişileri finansal yönetim ve finansal durumlarından duydukları tatmin derecesi, finansal davranışlar, kredi ve risk yönetim süreçleri ile öz saygı düzeylerini belirlemeyi amaçlamışlardır. Çalışmalarda örneklem olarak Ankara'daki devlet üniversitelerinin akademik ve idari personellerine anket uygulanmıştır. Ortaya çıkan sonuçlara göre bireylerin tasarruf edebilme, yaşam düzeyi, borçlarını geri ödeyebilme gibi çeşitli finansal işlemlere ilişkin duydukları tatmin seviyesinin yüksek olmadığı görülmüştür.

Almenberg ve Soderbergh (2011) Çalışmalarında İsveçli yetişkinlerin emeklilik planlaması ile finansal okuryazarlıkları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Elde edilen sonuçlarda finansal okuryazarlık seviyelerinin yaşlı bireylerde, kadınlarda, az gelirli ve eğitim seviyeleri düşük bireylerde finansal okuryazarlığın düşük çıktığı tespit edilmiştir

Temizel ve Bayram (2011),yapmış oldukları çalışmada İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde eğitim gören işletme, iktisat, maliye ve kamu yönetimi bölümü öğrencilerinin temel düzeyde finansal okuryazarlık seviyesi belirlenmeyi amaçladıkları çalışmalarında; öğrencilerin finansal işlemlerini kontrol etmede kendilerini olduğundan daha yüksek seviyede gördüklerini ifade etmişlerdir.

Danes ve Hira (1987), Iowa State Üniversitesinde 323 öğrenci üzerinde yaptıkları ankette öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyini tespit etmeyi amaçlamışlardır. Banka Kartı kredi kartı, sigorta, bireysel krediler gibi finansın temel bilgileri test edilmiştir. Yapılan Çalışma sonucunda erkeklerin kadınlara göre daha fazla bilgiye sahip oldukları ve finansal okuryazarlığın üst sınıf öğrencilerinde daha yüksek görüldüğü tespit etmişlerdir. Öğrencilerin eğitimleri arttıkça finansal konulara olan ilgi ve becerilerin arttığı tespit edilmiştir.

Duca ve Kumar (2014), ABD 'de hane halkları üzerine yapılan inceleme ve çalışmalarda finansal okuryazarlık bilgisi ile konut kredi kullanımı arasındaki bağlantıyı araştırmışlardır. Elde edilen verilere göre finansal okuryazarlık seviyeleri düşük hanelerin konut kredisi kullanımından vazgeçtiklerini tespit etmişlerdir.

Er ve Çetinaş (2018) Maaşlı çalışan işçilerin finansal okuryazarlıkları üzerine bir araştırma yapılmıştır. 298 işçi üzerine yapılan anket çalışmasında günlük hayatta kullanılan finansal işlemler açısından finansal okuryazarlık seviyelerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Buna rağmen gelecek planlama noktasında yetersiz bir bilgiye sahiptirler.

Mandell ve Klein (2009) orta ğretim ğrencilerinin finansal davranışları tespit etmek amacıyla 79 kişi üzerinde yapılan çalışmalarda kişisel finansal yönetim dersi alan öğrencilerin dersi almayanlara oranla finansal bilgi düzeylerinin daha yüksek ve iyi bir finansal davranış sergiledikleri ortaya çıkmıştır.

Lusardi vd. (2010) gençlerin finansal bilgin düzeyini ölçme üzerine çalışmalar yapmışlardır. Yapılan alışma sonucunda büyük çoğunluğunun faiz, hisse senedi, tahvil ve risk gibi temel finansal konular hakkında bilgi sahibi olmadıklarını belirlemişlerdir

Öztürk ve Demir (2015) Süleyman Demirel Üniversitesinde alışan akademik personellerin finansal bilgi düzeyleri ve finansal tutumları üzerine bir çalışma yapılmış olup 325 kişiye anket uygulanmıştır. Yapılan alışma sonucunda akademik personelin finansal bilgi, tutum ve davranışlar açısından finansal okuryazar oldukları fakat eğitime ihtiyaç duydukları anlaşılmıştır.

Lusardi ve Mitcell (2007), Araştırmalarında kişilerin emeklilik planı yapması ile finansal okuryazarlık arasındaki ilişki olup olmadığı üzerine bir çalışma yapılmıştır. Çıkan sonuçlarda finansal okuryazarlığı yüksek olan bireylerin emeklilik planlamaları için yeterli bilgiye sahip oldukları anlaşılmıştır.

Klapper vd. (2013) Rusya’da gerçekleşen finansal kriz süresince düşük seviyedeki finansal okuryazarlığın krize etkilerini anlamak için bir araştırma yapılmıştır; borçlanma oranlarının oldukça artış gösterdiği bir zamanda bile katılımcıların yalnızca %41’inin bileşik faiz kavramını bildiklerini, %46’sının ise enflasyonla ilgi temel bir soruyu cevaplayabildikleri görülmüştür.

Pahnke ve Honekamp (2010), Almanya’da çalışan kişilerin, finansal okuryazarlığının özel emeklilik hükümleri ile ilgileri araştırılmıştır. Yapılan araştırmalar sonucunda gelir seviyesi ortalamasının üzerinde olan bireyler emeklilik planlaması yaptığı görülmüştür. Buna bağlı olarak finansal okuryazarlığın emeklilik planlaması üzerine anlamlı bir ilişki görülmüştür.

Worthington (2006), çeşitli meslek gurupları ve yetişkin bireyler üzerine finansal okuryazarlığın ölçülmesi için logit regresyon modelini kullanmıştır. Yapılan çalışmada çiftlik sahipleri ve çalışanları arasında 50-60 yaş arası bireylerde yüksek finansal okuryazarlık görülmüş olup çalışmayan bayanlar ve İngilizce bilmeyen bireylerde ise düşük seviye çıkmıştır.

Chen ve Volpe (2002), yapmış olduğu incelemelerde 924 üniversite ğrencisi üzerine anket yöntemini kullanmıştır. Aldığı anket verileri sonucunda kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla finansal okuryazarlık seviyelerinin düşük olduğu ve genel

olarak finansal okuryazarlık seviyesi düşük olan öğrencilerin finansal konulardaki tercihlerinde yanlış kararlar aldıkları gözlemlenmiştir.

Honohan (2007) Toplamda 160 ülke bireylerini verileri incelenmiştir. Varılan sonuçlara göre finansal bilgi ile finansal erişim arasında olumlu bir bağlantı tespit edilmiştir. Analiz sonuçlarına yüksek gelirli ülke bireylerinin finansal bilgilerinin de yüksek olduğu tespit edilmiştir. Fakat düşük gelirli ülkelerdeki bireylerin finansal bilgilerinin zayıf olması finansal erişimi de olumsuz olarak etkilemiştir.

Robb ve Woodyard (2011) Bireylerin demografik özelliklerinin finansal bilgileri üzerinde anlamlı bir etkileri olup olmadığı üzerine bir inceleme yapmıştır. Araştırma sonuçlarına göre bireylerin meslek , yaş , gelir seviyesi ve eğitim durumlarının finansal bilgileri üzerinde etkisi görüldüğü tespit edilmiştir.

Markovich ve DeVaney (1997), Üniversitelerde eğitim gören Lisans ve ön lisans öğrencilerine yönelik yapılan çalışmada 236 öğrenci ile anket yapılmıştır. Çıkan sonuçlara göre öğrencilerin finansal bilgilerinin finansal davranışları üzerindeki etkisini olduğu anlaşılamamıştır. Ayrıca erken öğrencilerin kız öğrencilere göre finansal bilgilerinin daha yüksek olduğu anlaşılmıştır.

Volpe ve diğ. (2002), İncelemelerini online yatırımlar yapan yatırımcılar üzerine yapmıştır. Bu yatırımcıların demografik özelliklerine göre okuryazarlık bilgilerinin farklılaştığı tespit edilmiştir. Kadın yatırımcıların ise erkek yatırımcılara oranla finansal bilgi düzeyleri daha düşüktür.

3.4. Bulgular ve Analiz

3.4.1. Demografik Bulgular

Çalışma kapsamında incelenen bireylerin cinsiyet ve medeni durumları Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9. Bireylerin cinsiyet ve medeni durumu

	Frekans	Yüzde
Bay	195	68.9
Bayan	88	31.1
Toplam	283	100.0
	Frekans	Yüzde
Evli	183	64.7
Bekar	100	35.3
Toplam	283	100.0

Çalışmaya katılan 183 kişinin % 68.9'u erkek % 31.1'ü kadındır. Çalışmaya katılan kişilerin % 64.7'si evli, % 35.3'ü ise bekârdır.

Çalışma kapsamında incelenen bireylerin mezuniyet bilgileri Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10. Bireylerin mezuniyet bilgileri

	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Doktora	58	20.5	20.5
Lisansüstü	66	23.3	43.8
Lisans veya ön lisans	149	52.7	96.5
Ortaöğretim	10	3.5	100
Toplam	183	100.0	

Çalışmaya katılanların % 20.5'i doktora, % 23.3'ü lisansüstü, % 52.7'si lisans, %3.5'i ortaöğretim mezunudur.

Çalışmaya katılan bireylerin yaş aralıkları Tablo 11'de gösterilmiştir.

Tablo 11. Bireylerin yaş aralıkları

	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
20-29	71	25.1	25.1
30-39	165	58.3	83.4
40-49	40	14.1	97.5
50-59	6	2.1	99.6
60 ve üzeri	1	0.4	100
Toplam	283	100.0	

Çalışmaya katılanların % 25.1'i 20-29 yaş arası kişilerden oluşuyorken, % 58.3 'ü 30-39 yaş, % 14.1'i 40- 49 yaş, % 2.1'i ise 50-59 , % 0.4'ü ise 60 yaş ve üzeri kişilerden oluşmaktadır.

Çalışmaya katılan bireylerin meslek gurubu dağılımları Tablo 12'de gösterilmiştir.

Tablo 12. Bireylerin meslek dağılımı

	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Akademik	121	42.8	42.8
Personel			
İdari Personel	123	43.5	86.2
Sürekli İşçi	39	13.8	100
Toplam	283	100.0	

Çalışmaya katılanların %42.8'i akademik personel, % 43.8'i idari personel, % 13.8'i ise sürekli işçi olarak görev yapmaktadır.

Çalışmaya katılan bireylerin kişisel gelirleri Tablo 13'de gösterilmiştir.

Tablo 13. Bireylerin kişisel geliri

	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
2000-3000	27	9.5	9.5
3001-5000	102	36.0	45.6
5001-7000	77	27.2	72.8
7001-9000	46	16.3	89.0
9001 ve üzeri	31	16.3	100
Toplam	283	100.0	

Çalışmaya katılanların % 9.5'i 2000-3000 TL arasında aylık gelire, % 36.0'ı 3001-5000 TL arası aylık gelire, %27.2'si 5001-7000 TL arası aylık gelire, % 16.3'ü 7001-9000 TL arası aylık gelire, % 16.3'ü ise 9001 TL ve üzeri gelire sahiptir.

3.4.2. Tanımsal İstatistik Bulguları

Tablo 14'te çalışmaya katılan bireylerin tasarruf yapmak amacıyla yaptığı davranışlar görülmektedir.

Tablo 14. Bireylerin tasarruf saplama yöntemleri

Değişkenler	f	%
Evde ya da cüzdanda para biriktirdim	113	39.9
Banka hesabımda para biriktirdim.	146	51.6
Tasarruf hesabımda para biriktirdim.	82	29.0
Finansal ürünler aldım. (tahvil, hisse senedi vb)	46	16.3
Diğer (altın aldım, mülk aldım vb...)	147	51.9

Buna göre tasarruf yapan bireyler çoğunlukla Diğer altın aldım, mülk aldım vb.. veya Banka hesabımda para biriktirdim şeklinde davranış göstermişlerdir. Bireylerin tasarruf konusunda en az tercih ettikleri davranış ise Finansal ürünler aldım (tahvil, hisse senedi) şeklinde olmuştur.

Çalışma kapsamında incelenen bireylerin asgari geçim giderleri hakkındaki düşünceleri Tablo 15'te sunulmuştur.

Tablo 15. Bireylerin asgari geçim giderleri

Asgari geçim giderlerinizi karşılayamayacağınızı düşündünüz mü?	Frekans	Yüzde
Evet	150	57.0
Hayır	133	43.0
Toplam	283	100.0
Gerçekleşme Durumu	Frekans	Yüzde
Evet	101	35.7
Hayır	182	64.3
Toplam	283	100.0

Çalışmaya katılan bireylerin önemli bir kısmı (% 57.0) asgari geçim giderlerini karşılayamama kaygısı yaşamaktadır. Ancak ilgili bireylerin önemli bir kısmı ise (% 64.3) söz konusu durum ile karşılaşmamıştır.

Tablo 16’da çalışmaya katılan bireylerin para ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yaptığı davranışlar görülmektedir.

Tablo 16. Bireylerin para ihtiyaçlarını karşılama davranışları

Değişkenler	f	%
Birikimimden kullandım	65	23.0
Harcamalarımı kestim	101	35.7
Bana ait bir şeyi sattım	42	14.8
Ekstra işte çalıştım	19	6.7
Ailemden ya da arkadaşlarımdan borç aldım	74	26.1
İşverenden borç ya da avans aldım	8	2.8
Emeklilik fonumdan para çektim.	19	6.7
Kredi kartından para çektim.	67	23.7
Bireysel kredi çektim.	68	24.0
Ek maaş hesabımdan para çektim	67	23.7
Faturalarımı geç ödedim.	37	13.1

Buna göre para ihtiyacı olan birey ağırlıklı olarak “harcamaları kesme” veya “Ailemden ya da arkadaşlarımdan borç aldım davranışını sergilemektedir. En az gösterdikleri davranış ise İşverenden borç ya da avans aldım şeklindedir.

Çalışma kapsamında incelenen bireylerin finansal hedef konusundaki düşünceleri Tablo 17’de sunulmuştur.

Tablo 17. Finansal hedef durumu

Finansal hedef belirlediniz mi	f	%
Evet	223	78.8
Hayır	56	19.8
Toplam	279	98.6
Kredi borcumu arttırdım	56	19.8
Para tasarrufu ve yatırım yapıyorum.	180	63.6
Yeni. farklı veya ek işe baktım.	43	15.2
Harcamalarımı kısıtım.	168	59.4
Hiçbir şey yapmadım.	44	15.5

Çalışmaya katılan bireylerin % 78.8’i kendine finansal bir hedef belirlemişken, % 19.8’si ise herhangi bir finansal hedef belirlememiştir.

Finansal hedef belirleyen kişilerin büyük çoğunluğu “para tasarrufu ve yatırım yapıyorum “ veya “harcamalarımı kısıtım” şeklinde olurken en az tercih edilen davranışlar “yeni, farklı veya ek işe baktım” veya “ hiçbir şey yapmadım “ şeklinde olmuştur.

Çalışma kapsamında incelenen bireylerin hangi finansal araçlara sahip oldukları tablo 18’ de sunulmuştur.

Tablo 18. Finansal araçlar

Değişkenler	f	%
Bireysel emeklilik fonu	122	43.1
Yatırım hesabı	88	31.1
Mortgage (Konut Kredisi)	39	13.8
Banka kredisi	121	42.8
Kredi kartı	246	86.9
Altın hesabı	102	36.0
Tasarruf hesabı	47	16.6
Zorunlu olmayan sigorta	29	10.2
Hisse senedi	42	14.8
Tahvil	3	1.1

Çalışmaya katılan bireylerin Finansal araç kullanımında çok büyük bir oranla “Kredi Kartı” kullanma davranışı göstermektedir. Çalışmaya katılan bireylerin en az kullanma davranışı gösterdiği araç ise “ Tahvil ” olmuştur.

3.4.3. Finansal Sağlık Endeksi Hesaplamaları

Finansal sağlık skorunun belirlenebilmesi ve endeksin oluşturulabilmesi için bireylerin Finansal tutumları, tasarruf düzeyi, gelir, finansal bilgi, bütçe uygulaması, finansal davranış, borç düzeyi ve finansal erişim düzeyi ayrı ayrı değerlendirilip

puanlandırılmıştır. Bu durumda ana değişkenler için öncelikle katsayı hesaplaması yapılmıştır. Katsayılar aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 19. Katsayı dağılımları

Ana Değişkenler	Minimum Puan	Maksimum Puan	Toplam Puan İçindeki Payı (%)	İstenilen Puan Ağırlığı (%)	Katsayı
Gelir Düzeyi	1	5	5	12.5	2.5
Bütçe Uyguma Düzeyi	0	5	5	12.5	2.5
Finansal Bilgi Düzeyi	0	15	15	12.5	0.833
Finansal Davranış Düzeyi	7	35	35	12.5	0.3571
Finansal Tutum Düzeyi	3	15	15	12.5	0.833
Finansal Erişim Düzeyi	0	5	5	12.5	2.5
Tasarruf Düzeyi	0	10	10	12.5	1.25
Borç Düzeyi	2	10	10	12.5	1.25
TOPLAM	13	100	100	100	

Tablo 19'da gösterildiği gibi 8 değişkenin toplamdaki payları eşit olacak şekilde toplam ağırlık değerinin aritmetik ortalamanın yüzdesine bölünmesiyle belirlenir. 8 değişkenin toplam gösterge puanındaki dağılımı “100/8” işlemi yapılarak 12.5 puan çıkmıştır. Sonrasında değişkenin beklenen puan ağırlığı, bulunan ağırlık puanına bölünerek katsayı hesaplanır.

Belirlenen katsayılara göre model aşağıdaki gibi oluşturulmuştur.

$$\begin{aligned}
 &2,5 \text{ Gelir Düzeyi} + 2,5 \text{ Bütçe Uygulamaları} + \\
 &0,833 \text{ Finansal Bilgi Düzeyi} + \\
 &0,3571 \text{ Finansal Davranış Düzeyi} + \\
 \text{“FSEM} = &0,833 \text{ Finansal Tutum Düzeyi} + \\
 &2,5 \text{ Finansal Erişim Düzeyi} + \\
 &1,25 \text{ Borç Düzeyi} + 1,25 \text{ Tasarruf Düzeyi”}
 \end{aligned}
 \tag{Eşitlik 2}$$

Tablo 20. Finansal sağlık endeksi model sonuçları

Gözlem Sayısı	Minimum Puan	Maksimum Puan	Ortalama Puan	Standart Sapma
283	34.59	87.782	64.1432	10.21919

Tablo 20’de anlaşılabacağı üzere çalışmaya katılan bireylerin ortalama endeks puanı 64.1432 şeklinde hesaplanmıştır. 34.59 katılımcılar arasında alınan en düşük olup

87.782 puanı ise katılımcılar arasında alınan en yüksek puandır. Genel olarak değerlendirildiğinde Gümüşhane Üniversitesinde görev yapan bireylerin finansal sağlık skorları ortalama düzeydedir. Çalışmaya katıl sağlayanların hesaplanan endeks puanlarına göre oluşturulan sınıflama aşağıdaki gibidir.

Tablo 21. Finansal sağlık endeksi aralık tablosu

	Çok Düşük Düzey	Düşük Düzey	Orta Düzey	Yüksek Düzey	Çok Yüksek Düzey
F.	0	7	86	178	12
Y.	0.0	0.025	0.30	0.63	0.045

Tablo 21’de gösterilen değişkenlerin uygulanması ile ortaya çıkan endeks puanları belirlenen aralıklara göre dağıtılmıştır. Buna göre bireylerin puan aralıkları ağırlıklı olarak yüksek düzeydedir. Çok düşük düzey finansal sağlık skoru olan birey bulunmamaktadır. Düşük düzey finansal sağlık skoruna sahip bireylerin oranı % 0.025 iken, orta düzey finansal sağlık skoruna sahip bireylerin oranı 0.30 olarak bulunmuştur. Yüksek düzey finansal sağlık skoruna sahip bireylerin oranı ise 0.63 ile en yüksek orana sahip aralık olmuştur. Çok yüksek finansal sağlık skoruna sahip bireylerin oranı ise % 0.045 olarak bulunmuştur.

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

05 Haziran 2014 tarihinde 29021 sayılı Resmi Gazete’de Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları konulu genelge kapsamında finansal tabana yayılmanın genişletilebilmesi için finansal okuryazarlık çalışmalarına hız verilmiştir. Genelgedeki, Finansal Tabana Yayılma 3 Numaralı Eylem Planı’na göre “Türkiye’deki Finansal Okuryazarlık Düzeyinin İzlenmesine Yönelik Anket Çalışmaları Yapılması, Mevcut Anket Çalışmalarının Değerlendirilmesi” istenmektedir. Yapılan çalışma yayınlanan genelge ile doğrudan bağlantılıdır. Çalışmada, finansal farkındalık çerçevesinde Gümüşhane Üniversitesinde çalışan personellerden veriler toplanmış, elde edilen veriler kullanılarak finansal sağlık endeksi modeli oluşturulmuştur. Yapılan çalışmada finansal okuryazarlık konusunda önce gelen kuruluşlardan olan OECD’nin geliştirdiği ölçek doğrultusunda kişilerden veriler toplanmıştır.

Yapılan çalışma çerçevesinde toplam 283 bireye ait veriler incelenmiştir. % 68.9’u erkek %31.1’i kadın, % 64.7’si evli, yaklaşık % 64.3’ü lisansüstü diplomaya sahip bu bireylerin % 57’si asgari geçim giderlerini karşılamada endişe duymaktadırlar. Asgari geçim giderlerini karşılamada duyulan bu endişenin gerçekleşme oranı ise % 35.7 olarak tespit edilmiştir. Çalışmaya katılan bireylerin para ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla en çok yaptığı davranışlar ise % 35.7’si harcamalarını kestim , % 26.1’i ailemden ya da arkadaşlarımdan borç aldım , %24.0’ı ise kredi çektim şeklinde belirtilmiştir. Çalışmaya katılan bireylerin % 78.8’i kendine finansal bir hedef belirlemişken, bu bireyler hedefleri doğrultusunda daha çok para tasarrufu ve yatırım yapıyorum şeklinde cevap vermişlerdir. Çalışma kapsamında incelenen bireylerin kullandıkları finansal araçlar içinde en çok tercih edilenler % 86.9 ile kredi kartı olmuştur.

Çalışmada kullanılan ölçeğe göre sekiz ana değişken belirlenmiş ve bu değişkenler çerçevesinde finansal sağlık endeksi modeli belirlenmiştir. Bu değişkenler; kişisel finansal bilgiler, finansal tutum, finansal davranış, borç düzeyi, gelir, tasarruf düzeyi, bütçeleme uygulamaları ve finansal erişim düzeyidir. Bu değişkenlerin endeksteği paylarının eşit olmasını sağlamak için toplam tutardaki ağırlık değeri, yüzdenin aritmetik ortalaması ile orantı olarak katsayılar belirlenmiştir. 8 değişkenin toplam gösterge puanındaki ağırlığı (100/8) 12.5 puan olarak belirlenmiştir. Daha sonra değişkenin beklenen puan ağırlığı mevcut ağırlık puanına bölünerek değişkenin

katsayısı hesaplanmıştır. 8 ana değişken ve 20 alt değişkenden oluşan bir gösterge elde edilmiştir. Bu endeks modelinde bir kişi minimum 13 puan maksimum 100 puan alabilmektedir.

Geliştirilen finansal sağlık endeks modeli ile çalışmaya katılan bireylerin ortalama puanı 64.1432 olarak hesaplanmıştır. Ortaya çıkan bu puan finansal sağlık endeksi aralık tablosuna göre yüksek düzey puan aralığında çıkmıştır. Çalışmaya katılan tüm bireylerin puan aralıklarına göre sınıflandırmaya alınmıştır. Yapılan sınıflandırma çerçevesinde çok düşük puana aralığında bireyin bulunmaması üniversite personellerinin eğitim seviyelerinin yüksek olması ile ilişkilendirilebilir. Bunun yanında genel ortalamam yüksek olmasının sebepleri ise bireylerin gelir durumları, eğitim seviyeleri ve yükseköğretim kuruma bağlı personel olmaları ile ilişkilendirilebilir. Yapılan endeks aralığı sınıflandırmasına göre çok düşük düzeyde, düşük düzeyde ve orta düzeyde puan aralığına sahip bireylerin mutlaka finansal bilgi içeren bir eğitime gereksinimleri vardır. Yüksek düzeyde puan aralığına giren bireyler ise üst seviyede finansal eğitim alabilirler.

Yeni geliştirilen finansal sağlık endeksi, özellikle bireyin mevcut durumunun ve alınması gereken önlemlerin belirlenmesinde oldukça önemlidir. Bu endeks sayesinde bireyler finansal durumları hakkında en güncel bilgilere ulaşabilecekler. Bireyler finansal farkındalık geliştirecek ve finansal eğitimlerine daha fazla önem vermeye başlayacaklardır. Kişisel finansal farkındalığın geliştirilmesi ülke ekonomisi için çok önemli hale gelecektir. Çünkü finansal farkındalığı artan bireylerin birikimlerini artırmaları, bilinçli yatırım kararları vermeleri ve finansal hedeflere ulaşmak için etkili yollar bulmaları beklenmektedir. Ayrıca, finansal eğitim altyapısının inşasının planlanması için gösterge olarak finansal sağlık endeksi puanlarına göre il bazında veriler belirlenecektir. İndeks, mevcut haliyle veya geliştirilmekte olan bilimsel araştırma ve yayınlarda ortak bir ölçüm aracı olarak kullanılabilir. Bu modelin ayrıca yeni çalışma ve projelere de referans olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akdağ, G. (2018). *Bireysel yatırımcıların finansal okuryazarlığı ve bireyleri finansal yatırım kararına yönlendiren faktörler*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Bartın Üniversitesi, Bartın.
- Aktaş, H. (2015). *Finansal yetkinlik*, Gazi Kitapevi, Ankara.
- Almenberg, J. ve Sæve-Söderbergh, J. (2011). İsveç'te finansal okuryazarlık ve emeklilik planlaması. *Emeklilik Ekonomisi ve Finans Dergisi* , 10 (4), 585-598.
- Altınay, A. ve Aksanyar, Y. (2012). Ekonomi okur yazarlığına yönelik ampirik bir araştırma, *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 4(2), 109-118.
- Apan, M. ve Ercan, S. (2017). Beş faktör kişilik özelliklerinin finansal okuryazarlık üzerine etkisinin yol analizi ile belirlenmesi: lisans düzeyindeki işletme öğrencileri üzerine bir araştırma, *Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 8(16), 177-202.
- Bayram, S.S. (2014). Finansal okuryazarlık ve para yönetimi davranışları: anadolu üniversitesi öğrencileri üzerine uygulama, *Uluslararası İşletme ve Yönetim Dergisi*, 2(2), 105-133.
- Beal, D., ve Delpachitra, S. (2003). Financial literacy among Australian university students. *Economic Papers: A journal of applied economics and policy*, 22(1), 65-78.
- Chen, H., ve Volpe, R. P. (2002). Gender differences in personal financial literacy among college students. *Financial services review*, 11(3), 289-307.
- Courchane, M. ve Zorn, P. (2005). Consumer literacy and creditworthiness. *Proceedings, Federal Reserve Bank of Chicago*, 3
- Çakırer, M.A. (2019). *Finansal okuryazarlık*, Ekin Basın Yayın Dağıtım, Ankara.
- Çam, A.V., Ayaydın, H., Tosunoğlu, B., Yeşilçelebi, G., Akdeniz, F., (2018) Finansal Sağlık Akoru Endeksi: TR90 Bölgesi Pilot Uygulaması. ICOAEF IV. International Conference On Applied Economics and Finance, 28-30 Kasım, Kuşadası, s. 47-64.
- Danes, S. M., ve Hira, T. K. (1987). Money management knowledge of college students. *Journal of Student Financial Aid*, 17(1), 1.
- Duca, JV ve Kumar, A. (2014). Finansal okuryazarlık ve ipotek sermayesi çekme. *Kent Ekonomisi Dergisi* , 80 , 62-75.

- Eker, F. (2017). *Finansal farkındalık, finansal okuryazarlık ve finansal erişim düzeyleri üzerine bir çalışma: Silifke Ticaret ve Sanayi Odası örneği*, Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Toros Üniversitesi, Mersin.
- Er, B., ve Çetintaş, M. (2018). İşçilerde finansal okuryazarlık: finansal bilgi, tutum ve davranış eksenli bir araştırma. *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 61-71.
- Ercan, M. (2011, 12 Mart). *Mali okuryazarlığın artan önemi*, Radikal Gazetesi.
- Ergincan, Y. ve Yayla, Ü. (2013). 2008 finansal krizi sonrasında AB ve ABD’de önemli Düzenlemeler ve Yeni Türk Sermaye Piyasası Kanunu’na Etkileri, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (60), 51-72.
- Ergün, B., Şahin, A. ve Ergin, E. (2014). Finansal okuryazarlık: işletme bölümü öğrencileri üzerine bir çalışma, *Journal of International Social Research*, 7(34).
- Fettahoğlu, S. (2015). Hane halkının finans eğitimi ve finansal okuryazarlık düzeyleri üzerine Kocaeli’nde bir araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (67), 101-116.
- Gökmen, H. (2012). *Finansal okuryazarlık*, Hiperlik Yayınları, İstanbul.
- Güvenç, H. (2017). Öğretim programlarımızda finansal okuryazarlık, *Elementary Education Online*, 16(3).
- Honohan, P. (2008). Hanehalkının finansal hizmetlere erişiminde ülkeler arası farklılıklar. *Bankacılık ve Finans Dergisi*, 32 (11), 2493-2500
- Hayta, A. (2011). *Aile finansa sistemi ilişkileri*, Beta Basım Yayınları, Ankara.
- Hilgert, M. ve Hogarth, J.M. (2002). *Household financial management, the connection between knowledge and behavior*, Federal Reserve Bulletin.
- İslamoğlu, A.H. ve Altunışık, R. (2010). *Tüketici davranışları*, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul.
- Jorgensen, B. L., ve Savla, J. (2010). Financial literacy of young adults: The importance of parental socialization. *Family relations*, 59(4), 465-478.
- Karaağaç, A. (2015). *Finansallaşma sürecinde finansal okuryazarlık*, Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Karakulle, İ. ve Tan, F. Z. (2018). Finansal Okuryazarlık ile Kredi Kartı Tutumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl, 6, 461-477.
- Kılcan, B. ve Ergür, Ş. (2019). Finansal tutum ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları, *Gelecek Vizyonlar Dergisi*, 3(3), 59-68.

- Koç, E. (2012). *Tüketici davranışı ve pazarlama stratejileri: global ve yerel yaklaşım*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Lusardi, A. (2008). *Financial literacy: an essential tool for informed consumer choice?*, NBER Working Paper Series.
- Lusardi, A. ve Mitchell, O.S. (2011). *Financial literacy around the world: an overview*, National Bureau of Economic Research.
- Mandell, L. (2006). Financial literacy: if it is so important, why is not improving, *Networks Financial Institute At Indiana State University Policy Brief*, 1-11.
- Mandell, L., & Klein, L. S. (2009). The impact of financial literacy education on subsequent financial behavior. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 20(1).
- Markovich, C. A., & DeVaney, S. A. (1997). College seniors' personal finance knowledge and practices. *Journal of Family and Consumer Sciences*, 89(3), 61.
- Njoroge, R.M. (2013). *Relationship between financial literacy and entrepreneurial success in nairobi county kenya*, Unpublished MBA Project, University of Nairobi, Nairobi, Kenya.
- Odabaşı, Y. ve Barış, G. (2010). *Tüketici davranışı*, İstanbul: Mediacat Kitapları.
- Olivia, S.M. (2015). *Financial literacy and economic outcomes: evidence and policy implications*, Pension Research Council.
- Özgüler, İ. (2013). *Bireysel finansal kaynakların yönetiminde bir araç olarak finansal eğitimde dünya uygulamaları ve türkiye karşılaştırması*, Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Pahnke, L., & Honekamp, I. (2010). Different Effects of Financial Literacy and Financial Education in Germany. MPRA Paper 22900.
- Remund, D.L. (2010). Financial literacy explicated: the case for a clearer definition in an increasingly complex economy, *Journal of Consumer Affairs*, 276-281.
- Robb, C. A., & Woodyard, A. S. (2011). Financial knowledge and best practice behavior. *Journal of financial counseling and planning*, 22(1), 60-70.
- Saraç, E. (2014). *Finansal okuryazarlık ve dumlupınar üniversitesi öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin ölçülmesi üzerine bir araştırma*, Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Sarıgül, H. (2015). “Finansal okuryazarlık tutum ve davranış ölçeği: geliştirme, geçerlik ve güvenirlik”, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 13(1), 200-208.
- Satoğlu, S. (2014). *Bireysel yatırımcıları koruma aracı olarak finansal okuryazarlık ve türkiye uygulaması*, Yayımlanmamış Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı (2016, 20 Aralık). Öğrenciler bütçe yönetimini öğrenecek 21.01.2022 tarihinde <https://www.meb.gov.tr/ogrenciler-butce-yonetimini-ogrenecek/haber/12574/tr/> adresinden erişildi.
- Temizel, F. (2010). *Mavi yakalılarda finansal okuryazarlık*, Beta Basım Yayınları, İstanbul.
- Temizel, F. ve Bayram, F. (2011). Finansal okuryazarlık: Anadolu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi (İİBF) öğrencilerine yönelik bir araştırma, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 12(1), 73-86.
- Turan, İ.B. (2017). *Finansal okuryazarlık-fİNANSIN dilinden anlıyor muyuz?*, Beta Yayınları, İstanbul.
- Yılmaz, D. (2011). *Finansal eğitim ve finansal farkındalık: zorluklar, fırsatlar ve stratejiler*, TCMB ve SPK Uluslararası Konferans, İstanbul.
- Worthington, AC (2006). Avustralya'daki hanelerde finansal stres kaynağı olarak borç. *Uluslararası Tüketici Araştırmaları Dergisi* , 30 (1), 2-15.

EKLER

Ek 1. Anket Formu

Bu anket formu “ BİREYLERİN FİNANSAL SAĞLIK SKORLARININ BELİRLENMESİ: GÜMÜŞHANE İLİ PİLOT UYGULAMASI ” başlıklı yüksek lisans tezinde kullanılacak verileri elde etmek amacıyla hazırlanmıştır. <u>Anket yapılan kişinin hiçbir şekilde kimlik bilgileri istenmemektedir.</u> Anket sorularına vereceğiniz samimi cevaplar, finansal sağlık konusunda yapılacak çalışmaların altyapısını hazırlayacaktır.			
Emre BENLİ		Doç. Dr. Alper Veli Çam	
Proje Yürütücüsü			
DEMOGRAFİK BİLGİLERİ			
1- Cinsiyetiniz	1) Bay	2) Bayan	
2- Medeni Haliniz	1) Evli	2) Bekar	
3- Son Mezun Olduğunuz Okul	1) Doktora 4) Lise	2) Yüksek lisans 5) Ortaokul ve İlkokul	3) Lisans
4- Yaşınız	1) 18-19 5) 50-59	2) 20-29 6) 60-69	3) 30-39 7) 70-79 4) 40-49
5- Mesleki Durumunuz	1) Akademik Personel	2) İdari Personel	3) Sürekli İşçi
6- Kendi Geliriniz Aylık (TL)	1) 2000-3000	2) 3001-5000	3) 5001-7000 4) 7000 ve üzeri
7- Ekonomik Grup Dağılımı (Bu soru katılımcılara sorulmayacaktır. Anketör tarafından doldurulacaktır.)	1) Milli Gelir Altında (6.soruda 1-2-3 işaretlenirse)	2) Milli Gelir Seviyesinde (6.soruda 4 ve 5 işaretlenirse)	3) Milli Gelir Üstünde (6.soruda 6-7-8 işaretlenirse)

Bütçe ve Tasarruf Bilgilerine İlişkin Sorular

9- Yaşadığınız evde para ile ilgili kararlardan kim sorumludur?	1) Ben sorumluyum 2) Başka biriyle beraber sorumluyum	3) Benim dışımda biri sorumlu 4) Cevap vermek istemiyorum
10- Evinizde bütçe uygulanıyor mu?	1) Evet 2) Hayır 3) Bilmiyorum	
Son 1 yılda aşağıdaki yollardan herhangi biriyle para tasarrufu yaptınız mı?		
11) Evde ya da cüzdanda para biriktirdim.	1) Evet 2)	
12) Banka hesabımda para biriktirdim.	1) Evet 2)	
13) Tasarruf hesabıma para aktardım.	1) Evet 2)	
14) Finansal ürünler aldım. ((tahvil, hisse senedi	1) Evet 2)	
15) Diğer (altın aldım, mülk aldım vb...)	1) Evet 2)	
16- Bazen insanlar gelirlerinin, asgari geçim giderlerini karşılamayacağını düşünürler. Son 1 yılda hiç böyle düşündünüz mü?	1) Evet 2) Hayır	
17- Peki, düşünmenin yanında böyle bir olay hiç gerçekleşti mi?	1) Evet 2) Hayır	
17. soruya evet cevabı verenler, aşağıdaki soruları da (21-34) cevaplandıracaklardır. Böyle bir olayla karşılaştığınızda neler yaptınız?		
18) Birikimimden kullandım		
19) Harcamalarımı kestim	1) Evet 2)	
20) Bana ait bir şeyi sattım	1) Evet 2)	
21) Ekstra işte çalıştım	1) Evet 2)	
22) Ailemden yada arkadaşlarımdan borç aldım.	1) Evet 2)	
23) İşverenden borç yada avans aldım	1) Evet 2)	
24) Emeklilik fonumdan para çektim	1) Evet 2)	
25) Kredi kartından para çektim.	1) Evet 2)	
26) Bireysel kredi çektim.	1) Evet 2)	
27) Ek maaş hesabımdan para çektim.	1) Evet 2)	
28) Faturalarımı geç ödedim	1) Evet 2)	

Finansal Planlama ve Emeklilik Bilgilerine İlişkin Sorular

29- Bazı insanlar kendilerine finansal hedefler koyarlar. Örneğin araba almak, üniversite masraflarını karşılamak, borçsuz bir yaşam sürmek gibi. Bunlara benzer bir finansal hedef belirlediniz mi?	1) Evet	2) Hayır	
(29. soruya evet cevabı verenler, aşağıdaki soruları da (30-36) cevaplandıracaklardır.)			
Belirlediğiniz hedefe ulaşabilmek için planınız nedir?			
30) Kredi kartı borcumu arttırdım.	1)	2)	
31) Para tasarrufu ve yatırım yapıyorum.	1)	2)	
32) Yeni, farklı veya ek işe baktım.	1)	2)	
33) Harcamalarımı kısıtım.	1)	2)	
34) Hiçbir şey yapmadım.	1)	2)	

Finansal Davranış ve Tutum Bilgilerine İlişkin Sorular

Size bazı ifadeler okuyacağım. Bu ifadelere ne ölçüde katıldığınızı veya katılmadığınızı bana söyler misiniz?					
1) Tamamen katılıyorum 2) Katılıyorum 3) Ne katılıyor ne katılmıyorum 4) Katılmıyorum 5) Kesinlikle Katılmıyorum					
35) Para harcamak içindir. TUTUM	1	2	3	4	5
36) Bugün için yaşar, yarın için endişelenmem TUTUM	1	2	3	4	5
37) Parayı harcamak beni, uzun vadede tasarruf etmeden daha fazla tatmin eder TUTUM	1	2	3	4	5
38) Faturalarımı zamanında öderim DAV	1	2	3	4	5
39) Tasarruf ya da yatırım yaparken paramın bir kısmını riske atmaya hazırım. DAV	1	2	3	4	5
40) Mali durumumu yakından takip ederim. DAV	1	2	3	4	5
41) Uzun vadeli finansal hedefler belirler ve onlara ulaşmaya çalışırım. DAV	1	2	3	4	5
42) Bir şey almadan önce maddi gücümün olup olmadığını dikkate alırım DAV	1	2	3	4	5
43) Finansal durumum, benim için önemli olan şeyleri yapmada beni sınırlandırır.	1	2	3	4	5
44) Asgari yaşam giderlerimi ödemedi endişe duyuyorum. BORÇ	1	2	3	4	5
45) Şu anda çok fazla borcum var. BORÇ	1	2	3	4	5
46) Şu anki finansal durumumdan memnunum. BORÇ	1	2	3	4	5

Finansal Katılma İlişkin Sorular

Lütfen aşağıda sayılan finansal araçlardan hangisine sahip olup olmadığınızı belirtiniz.		
Finansal Araçlar	Sahip misiniz?	
47) Bireysel emeklilik fonu	1) Evet	2) Hayır
48) Yatırım hesabı	1) Evet	2) Hayır
49) Mortgage (Konut Kredisi)	1) Evet	2) Hayır
50) Banka kredisi	1) Evet	2) Hayır
51) Kredi kartı	1) Evet	2) Hayır
52) Altın hesabı	1) Evet	2) Hayır
53) Tasarruf hesabı	1) Evet	2) Hayır
54) Zorunlu olmayan sigorta	1) Evet	2) Hayır
55) Hisse senedi	1) Evet	2) Hayır
56) Tahvil	1) Evet	2) Hayır

Finansal Bilgiye İlişkin Sorular

57) Siz dâhil toplam 5 kardeşsiniz size 1000 TL hediye edildiği varsayın. Kardeşler arasında bu parayı paylaştırırsanız her birinize ne kadar para düşer?	1) Lütfen cevapınızı yazınız.....		
58) Kardeşleriniziz 1000 liradan hisselerine düşen payı almak için 1 sene beklediğini varsayın. Enflasyonun yüzde % 5 olduğu durumda 1. yılın sonunda paylarına düşen parayla yapabilecekleri;	1) Bugün daha azdır. 2) Aynıdır değişmez. 3) Bugünden daha fazladır 4) Ne yapmak istediklerine göre değişir 5) Bilmiyorum		
59) Bankadaki tasarruf hesabınıza 1000 TL yatırdınız ve yıllık net % 2 faiz garantisi aldınız. <u>5. Yılın sonunda</u> bankadaki toplam paranız ne olur.	1) 1100 TL'den fazla 2) 1100 TL 3) 1100 TL'den az 4) Bu bilgilerle hesaplanamaz 5) Bilmiyorum		
60) Yüksek getirili bir yatırımın, riski yüksektir.	1) Doğru	2) Yanlış	3) Bilmiyorum
61) Yüksek enflasyon, geçim maliyetinin hızla arttığının bir göstergesidir.	1) Doğru	2) Yanlış	3) Bilmiyorum
62) Yatırım yaparken bir firma yerine birkaç firmanın hisse senedini almak yatırımın riskini azaltır.	1) Doğru	2) Yanlış	3) Bilmiyorum

Katılımınız için teşekkür ederiz...

ETİK KURUL KARARI

GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU

(Proje Onay Formu)

TARİH :
YER :
KATILIMCILAR : Prof.Dr. GÜNEY ÇAKIR (Başkan)
Prof.Dr. FERKAN SİPAHI (Üye)
Prof.Dr. MÜGE YILMAZ (Üye)
Prof.Dr. BAYRAM NAZIR (Üye)
Prof.Dr. EKREM CENGİZ (Üye)
Prof.Dr. SAİME ŞAHİNÖZ (Üye)
Doç.Dr. Hasan AYAYDIN (Üye)

BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU PROJE ONAY FORMU	
Projenin Adı:	Bireylerin Finansal Sağlık Skorlarının Belirlenmesi: Gümüşhane İli Pilot Uygulaması
Projenin Niteliği:	Finansal okuryazarlığın belirlenmesinde dünyada ve ülkemizde kabul görmüş çeşitli hesaplama yöntemleri bulunmaktadır bunun en yaygın kullanılanı OECD nezdinde kurulan Finansal Eğitime Yönelik Uluslararası İşbirliğinin (International Network on Financial Education, INFE) çeşitli ülkelerin farklı altyapılarına sahip insanların finansal okuryazarlık seviyelerini anlamaya yönelik geliştirdiği ölçektir. Finansal skoru hesaplamasında ise bu ölçeklerden yola çıkılıp bireylerin finansal açıdan sağlıklı mı yoksa sağlıklı mı olduklarını anlayabilmek adına finansal sağlık endeksi geliştirilip Gümüşhane ilinde uygulanacaktır.
Proje Araştırmacıları:	Emre BENLİ
Proje Yürütücüsünün Haberleşme Bilgileri:	İletişim Numarası : E-Posta :

Araştırmanın Amacı:	Ülkemizde son yıllarda belirli kamu kurum ve kuruluşlarının, bankacılık sektöründe bulunan özel şirketlerin ve FÖDER gibi bazı devlet ve kuruluşların çabaları ile finansal okuryazarlık seviyeleri yükselmiştir. Belirlenen eksiklerin giderilmesi amacıyla da çalışmalar devamlılık göstermektedir. Bu noktada geliştirilen finansal okuryazarlığın hayattaki uygulaması olarak gördüğüm finansal sağlık kavramı ülkemizde ne derecede biliniyor ve uygulanıyor işte bunu öğrenmek maksadı ile kaleme alacağımız tezin ana amacı budur. Özette amacımız bireylerin finansal okuryazarlığını kullanarak finansal sağlıklarını nasıl belirlediklerini tespit etmektir.
Araştırmanın Gerekliliği:	1- Bireylerin Finansal Sağlık Skorları tespit edilecek. 2- Finansal sağlık skorunun bireyler arası demografik özelliklere göre nasıl farklılıklar göstereceği incelenebileceğiz. 3- Bireylerin gelirleri ile sağlık skorları arasında anlamlı bir bağ bulunup bulunmayacağı hakkında veriler toplanacak 4- Üniversite personellerinin meslek ve bölüm farklılıklarının finansal sağlık skorlarına etkisi incelenecektir. 5- Finansal sağlık skorunun cinsiyete göre farklılık gösterip göstermeyeceği hakkında verilere ulaşılabilecektir. Genel olarak tezin tamamını ele alacak olursak finansal sağlık skoru hesaplaması konusunda literatüre bir yöntem ve uygulama anlamında katkı sağlayacak bir çalışma olacaktır.

Araştırmanın Yöntemi:	Çalışmada kullanılan ölçek olan anket formundaki sorular finansal eğitim konusunda öncü kuruluşlardan biri olan OECD nezdinde kurulan Finansal Eğitime Yönelik Uluslararası İşbirliği'nin (International Network on Financial Education, INFE) çeşitli ülkelerin farklı altyapılarına sahip insanların finansal okuryazarlık seviyelerini anlamaya yönelik geliştirdiği ölçektir. Çalışmanın bulguları 3 ana gruba ayrılacaktır. Birinci grupta her bir değişkene ait tanımsal istatistik bulgulara yer verilecek ikinci grupta, finansal okuryazarlığın hesaplanmasında kullanılan finansal bilgi, finansal tutum ve finansal davranış puanları ve finansal okuryazarlık puanlarına ait veriler toplanacak ve bu aşamada her gruba uygun ağırlıklar verilerek, değişkenler, 0 ile 100 puan arasında bir değer alabilecek şekilde tasarlanacaktır. Finansal tutum ve finansal davranış puanları verilen cevapların ortalamalarına, finansal bilgi puanları ise verilen doğru cevap sayısına göre değerlendirilmiş ve 100 puan üzerinden puanlandırılmıştır. 3. grupta ise çalışmanın temel çıktısını oluşturan finansal sağlık skoru endeksine ait analizler yapılacaktır. Çalışma kapsamında finansal sağlık skorunun belirlenebilmesi ve endeksin oluşturulabilmesi için bireylerin gelir, bütçe uygulaması, finansal bilgi, finansal davranış, borç düzeyi, tasarruf düzeyi, finansal erişim düzeyi ve finansal tutumları ayrı ayrı değerlendirilip, puanlandırılacaktır. Elde edilen veriler çerçevesinde FSEM (Finansal Sağlık Endeksi Modeli) oluşturulacaktır. Buna göre FSEM aşağıdaki gibi formüle edilmiş bir yöntem belirlenecektir. $FSEM = \beta_1 \text{ Gelir Düzeyi} + \beta_2 \text{ Bütçe Uygulamaları} + \beta_3 \text{ Finansal Bilgi Düzeyi} + \beta_4 \text{ Finansal Davranış Düzeyi} + \beta_5 \text{ Finansal Tutum Düzeyi} + \beta_6 \text{ Finansal Erişim Düzeyi} + \beta_7 \text{ Borç Düzeyi} + \beta_8 \text{ Tasarruf Düzeyi}$ Model sonuçları her birey için 100 puan üzerinden dizayn edilmiş ve bireylerin finansal sağlık skorları 1 ile 100 puan arasında ortaya çıkarılarak ve ortaya çıkan puan düzeylerine göre puan aralıkları belirlenerek, bireylerin hangi gruba dahil oldukları tespit edilecektir. Finansal sağlık skoru modelinin oluşturulması için öncelikle endekse ait değişkenlerin belirlenmesi gerekmektedir. Bu sebeple ilgili ölçekten elde edilen değişkenler aşağıdaki belirlenmiştir. a) Gelir Durumu b) Bütçe Uygulama c) Finansal Bilgi d) Finansal Davranış e) Finansal Tutum
-------------------------------------	---

	f) Finansal Enşim g) Tasarruf h) Borç Araştırma alt yapısı için veri toplamak maksadı ile yaklaşık 400 adet anket hazırlanmıştır. Üniversitenin toplam personel sayısına oranla 3 ana bölüme ayrılarak idari, akademik ve sürekli işçi olacak şekilde bireyler ile birebir görüşme şeklinde anketler toplanacaktır. Elde edilen veriler SPSS programına girilerek çeşitli hipotezler üzerine analiz yapılarak bireylerin sağlık skorları tespit edilecektir.
Kullanılacak biyolojik, psikolojik ve teknik vb. tüm yöntemleri açıklayan etik ile ilgili özet:	Çalışma biyolojik ve psikolojik yöntemler içermemektedir.

Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi öğretim üyelerinden Sayın Doç. Dr. Alper Veli ÇAM'ın "Bireylerin Finansal Sağlık Skorlarının Belirlenmesi: Gümüşhane İli Pilot Uygulaması" adlı projesi değerlendirilmiştir.

Proje etik açısından uygun bulunmuştur.

Projenin etik açılarından geliştirilmesi gerekmektedir.

Proje etik açılarından uygun bulunmamıştır.

ÖZGEÇMİŞ

İlköğretim okulunu İstanbul'un Ümraniye ilçesine bağlı Yamanevler İlköğretim Okulunda tamamladıktan sonra ortaöğretim eğitimimi tamamlamak için Ümraniye Lisesine yerleştim. 2007 Yılında liseden mezun olup 2008 yılında Üniversite Eğitimi için Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümüne yerleştim. 2013 Yılında Üniversiteden mezun olduktan sonra 2014 Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) ile Gümüşhane Üniversitesi'ne Bilgisayar İşletmeni olarak atandım ve 2014 yılında Edebiyat Fakültesi Dekanlığında göreve başladım. 2015 yılında Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesinde Pedagojik Formasyon Eğitimi tamamlayıp akabinde Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalında Tezli Yüksek Lisans Eğitimine başladım. Halen Gümüşhane Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsünde Bilgisayar İşletmeni olarak görev yapmaktayım.